GATTYÁN ALAPÍTVÁNY

GA KUTATÁS

KUTATÁSI TANULMÁNY

A kutatás címe:

A gyermekotthonban nevelkedő fiatalok oktatási részvétele és jövőképe

Készítette: **Szennai Dóra (MA, MsC)**

2021.

A kutatás a Gattyán Alapítvány megbízásából készült.

A kutatást készítette: Szennai Dóra

A kutatás elkészítésének ideje 4 hónap, amely a kutatási terv elkészítését, a gyermekvédelemre vonatkozó rövid szakirodalmi feltárást a kérdőív összeállítását, tesztelését, a kérdőív kiküldését, a válaszok beérkezését, a válaszok feldolgozását és a GA Kutatási tanulmány megírását együttesen tartalmazták. A rövid határidő miatt a szakirodalmi összefoglaló a gyorsan elérhető és publikus adatok alapján készült, melyek keretbe rendezik a gyermekvédelem rendszerét, de nem célja annak részletes feltárása, elemzése és bemutatása.

A kutatás elsődleges célja a gyermekvédelmi szakellátói rendszeren belül a gyermekotthonokban nevelkedők vizsgálata és a különbségek feltárása a nevelőszülőknél nevelkedő gyermekek és a gyermekotthonokban élők között.

A kutatás elkészítésében köszönet az Emberi Erőforrások Minisztériumának a szakmai támogatásért.

Budapest, 2021. április 26.

„Alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra.”

(Weöres Sándor: Szembe fordított tükrök)

TARTALOMJEGYZÉK

GA KUTATÁS 1

KUTATÁSI TANULMÁNY 1

TARTALOMJEGYZÉK **4**

BEVEZETŐ **6**

I. rész 7

Rövid szakirodalmi kitekintés gyermekvédelem rendszerére 7

CSALÁD NÉLKÜL FELNŐNI A MINDENNAPOKBAN **8**

RÖVID KITEKINTÉS A GYERMEKVÉDELEM MÚLTJÁRA ÉS JELENÉRE **11**

1) A GYERMEKVÉDELEM TÖRTÉNETI KIVONATA 11

2) A GYERMEKVÉDELEM KERETRENDSZERE: ALAP- ÉS SZAKELLÁTÁS 12

3) A SZAKELLÁTÁSOK RENDSZERÉBEN ÉRINTETT GYERMEKLÉTSZÁM (2019.) 14

4) A SZAKELLÁTOTTAK KORCSOPORT SZERINTI MEGOSZLÁSA 15

5) A SZAKELLÁTÁSBAN RÉSZESÜLŐ FIATALOK TERÜLETI MEGOSZLÁSA 16

6) A SZAKELLÁTÁSBA ÉLŐK SZÜKSÉGLETI MEGOSZLÁSA GONDOZÁSI HELY SZERINT 17

7) A GYERMEKOTTHONOKBAN ELLÁTOTTAK GONDOZÁSÁNAK IDŐTARTAMA (2019.) 18

8) A GYERMEKVÉDELMI RENDSZERBEN LÉVŐK TANULMÁNYAI 18

9) TOVÁBBI FELTÁRÁST IGÉNYLŐ TERÜLETEK: 26

A JELZŐRENDSZER ÉS SZAKELLÁTÁSBA KERÜLÉS OKAI 26

10) A GYERMEKVÉDELEMRE VONATKOZÓ ÁGOTA KUTATÁS 27

A SZAKIRODALMI FELTÁRÁS – FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSAI **30**

II. rész 32

„A gyermekotthonban nevelkedő fiatalok oktatási részvétele és jövőképe” című 32

GA kutatás ismertetése és megállapításai 32

A KUTATÁS RELEVANCIÁJA **33**

HIPOTÉZISEK **34**

KUTATÁS MEGVALÓSÍTÁSÁNAK MÓDJA **35**

A GA KUTATÁS MEGÁLLAPÍTÁSAI **40**

A GYERMEKOTTHONOKBAN NEVELKEDŐK DEMOGRÁFIAI MUTATÓI **41**

1) KORCSOPORTI MEGOSZLÁS 41

2) NEMEK SZERINTI MEGOSZLÁS 43

3) TERÜLETI MEGOSZLÁS 44
4) AZ OTTHON TÍPUSA 44
A GYERMEKOTTHONOKBAN ÉLŐK TANULMÁNYAI 48
5) JELENLEGI OKTATÁSI RÉSZVÉTEL 48
6) JELENLEGI ISKOLAI VÉGZETTSÉG 53
7) TANULMÁNYI EREDMÉNYEK 54
8) TANTÁRGYAKHOZ VALÓ VISZONY 55
9) TANULÁSI SZOKÁSAIK 58
10) A GYERMEKOTTHONOKBAN NEVELKEDŐK OKTATÁSI RÉSZVÉTELE AZ ORSZÁGOS ÁTLAGHOZ VISZONYÍTVA 61
A GYERMEKOTTHONOKBAN ÉLŐK JÖVŐKÉPE 63
A GYERMEKOTTHONOKBAN NEVELKEDŐK JÖVŐKÉPE 63
11) TOVÁBBTANULÁSI TERVEK 64
12) ISKOLAI VÉGZETTSÉG JÖVŐKÉP 66
13) OKTATÁSI RÉSZVÉTELÜK AZ ORSZÁGOS ÁTLAGHOZ VISZONYÍTVA 69
14) MUNKÁHOZ VALÓ VISZONYUK ÉS JÖVŐKÉPÜK 72
TEHETSÉGPOTENCIÁL ÉS TÁMOGATÓI IGÉNYFELMÉRÉS 76
15) LEHETSÉGES TEHETSÉGTERÜLETEK 77
16) TANULÁSTÁMOGATÁS IGÉNYE 85
17) HIÁNYPÓTLÓ PROGRAMIGÉNY 86
ÖSSZEFOGLALÓ – A KUTATÁS FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSAI 89
ÖSSZEFOGLALÁS 96
1. SZÁMÚ MELLÉKLET 99
2. SZÁMÚ MELLÉKLET 100
SZAKIRODALOM 102

BEVEZETŐ

A gyermekvédelmi szakellátásban [1] lévő gyermekeket, szociokulturális hátrányuk, kötődési hiányosságaik és átélt traumáik okán, kiegyenlítetlen képességprofil és sajátos viselkedésmintázat jellemzi, melyek lenyomatai magatartásproblémákban, tanulási és beilleszkedési nehézségekben, függőségekben és bűnözési hajlandóságban is megnyilvánulhatnak. A szakellátás rendszerén belül a gyermekotthonokban és lakásotthonokban nevelkedő gyermekek többszörös hátránnyal küzdenek a nevelőszülői hálózatban elhelyezett gyermekekhez képest, mert fejlődésük kiemelt szakaszában család nélkül kénytelenek felnőni. Az otthont nyújtó szakellátásban élők vizsgálatára ez idáig nem készült külön felmérés, jellemzően összesítve, vagy egy-egy adott kutatási téma pl. addikció kapcsán kerültek bevonásra. Családi minták hiányában társadalmi beilleszkedésük fokozottan nehezített, melyben egyik kitörési lehetőség a minél magasabb fokú oktatási részvétel és végzettség elérése. A kutatás ennek mentén vizsgálta az otthont nyújtó ellátásban, család nélkül nevelkedő gyermekek jelenlegi megoszlását és jellemzőit a teljes gyermekvédelmi rendszeren belül, valamit felmérte jelenlegi oktatási részvételüket, továbbtanulási szándékaikat és jövőképüket. Célja a megismerésen alapuló olyan oktatási programok kialakítása és megvalósítása, mely e különösen hátrányos helyzetű szegmens részére teremt esélyt az oktatáson keresztül, hosszú távon segítve munkapiaci esélyeiket és társadalmi beilleszkedésüket.

[1] A tanulmányban használt fogalmak definiálása az 1. számú mellékletben olvasható.

I. rész

Rövid szakirodalmi kitekintés gyermekvédelem rendszerére

CSALÁD NÉLKÜL FELNŐNI A MINDENNAPOKBAN

A gyermekvédelmi szakellátásban lévő **gyermekek száma ma Magyarországon kb. 23.000 fő, közülük a kiskorúak száma közel 21.000 fő.** A gyermekvédelmi rendszeren belül azok a gyermekek, akik gyermekotthonokban és lakásotthonokban nevelkednek, **ténylegesen jó családi minta nélkül kénytelenek felnőni**. Ők a szociokulturális hátrányt meghatározó szempontsor szerint több területen is **halmozottan hátrányos helyzetben vannak** a gyermekvédelemben nevelőszülőknél elhelyezett gyermekekhez képest. Célzott vizsgálatuk a teljes gyermekvédelmi rendszeren belül, többszempontú megközelítésben is eltérő és különösen indokolt. Az elsődleges szocializációs közeg hiánya vagy bántó jellege miatt súlyos **kötődési hiányosságokkal** kénytelenek szembenézni, mely a biztonsági háló és az önmagukba vetett hit bizonytalanságát eredményezi. A *John Bowlby* (1907-1990) által megalkotott kötődéselmélet egyértelműen rámutat a tartós közelség elengedhetetlen fontosságára, mint a biztonság és a védelem elsődleges **ösztönalapú viselkedésmintázat** biológiai funkciójára. A gondozó személlyel kialakított szoros kötelék jelenti a megoldást a veszélyforrások ellen, melynek tartós fenntartása elengedhetetlen fontosságú mechanizmus. **Bowlby** állítása szerint az érzelmi kötődés kizárólag személyes kapcsolatokon keresztül alakul ki, ezt a **bioszociális ösztöntől hajtott funkciót egy gyermekotthon nehezen képes pótolni**. A több műszakban dolgozó, 8-12 gyermeket ellátó gondozókkal kialakítható szoros kötődés hiánya érzelmi- és viselkedészavarokhoz vezet. Az érintett gyermekek **viselkedésmintázatában megjelenhetnek az atipikus jellemzők**, magatartásproblémákkal, tanulási és beilleszkedési nehézségekkel küzdenek. A magyar származású *Spitz Árpád René (1987-1974)* vizsgálatai [2] , melyek a világháborút követően az akkori lelencházakba került gyermekekre irányultak, megállapították, hogy az egészen kiváló egészségügyi és higiéniai ellátás ellenére a gyerekek jelentősen elmaradtak fejlődésükben. Vizsgálati eredményei az első év végére 40%-os csökkenést jeleztek: az értelmi- és beszéd képesség elmaradása mellett, **legnagyobb eltérést az érzelmi fejlődésben való lemaradás mutatta**. A **pszichés hospitalizmus** tünetei idősebb árvaházban nevelkedő gyermekek esetében

[2] Spitz René: *Hospitalism*, The Psychoanalitic Study of the Child, vol. I, II. (1945-46)

pedig, **beilleszkedési nehézségekben, kontaktusszegénységben, monoton testmozgásokban, öncsonkítási hajlamban, fertőző betegségek iránti fogékonyságban nyilvánulnak meg.**

Az emberi kultúrákban **a személyek természetes közege a család**, amelyben a legnagyobb esélye van az egyén harmonikus fejlődésének. A világjárvány mellett, hazánkat és a világ számos más országát sújtó **mentális epidémia rekordokat generál** a lelki betegségek és a társadalmi beilleszkedés zavarai terén. A mentális betegségek megnyilvánulásai lehetnek a családon belüli erőszak, vagy az öngyilkosságok számának emelkedése, melyek bizonyos társadalmakban fokozottan vannak jelen. Ennek fokozottabb megjelenését egy jelenleg is zajló pandémia tovább erősítheti. A lakosság testi-lelki állapotát viszont nem lehet kizárólag a fennálló gazdasági és társadalmi viszonyokra visszavezetni[3], mutat rá *Tringer László (1939 -)*, hiszen az alacsony születési arány, ha közvetlenül a gazdaság teljesítőképességével lenne kapcsolatban, akkor a népszaporulat a leggazdagabb országokban lenne a legmagasabb, a szegényebb országokban pedig alacsonyabb. Tudva lévő, hogy éppen ennek ellenkezője igaz. Az okok tehát mélyebben rejlenek, a **zavarok** elsősorban a felnőtt személy magatartásának zavaraira utalnak, melyek a **gyermekkorból erednek.** A magatartás kialakulásának törvényszerűségeiben, az örökletes biológiai adottságok és társadalmi viszonyok mellett, **a nevelés szerepe kiemelkedő**. Az örökletesség ugyanis bizonyos zavarra vonatkozó hajlamot örökít, amely nem jelenti feltétlenül a zavar átörökítését. A társadalmi viszonyok, mint például a háborúk vagy a szegénység okozta lelki traumák kitörölhetetlen sérüléseket okoznak, de egyesek a legsúlyosabb körülmények között is meg tudják őrizni lelki egyensúlyukat (lásd koncentrációs táborok), míg mások jelentéktelennek tűnő események hatására is kibillenek egyensúlyukból. A választ így a harmadik magatartásfejlődési „összetevő", mégpedig a nevelés adhatja. **A fejlődés a születéstől a sírig egy folyamat,** amelyben az egyén folyamatosan tanul, új ismereteket, nézeteket, mintákat sajátít el, aki így állandó „változásban" van, szocializálóik. Ebben a folyamatban a kedvezőtlen hatások a felnőtt magatartás egészére befolyással bírnak, **minél korábbi az ártalom, annál súlyosabb következményekkel számolhatunk**. Az idegrendszer

[3] Tringer László: A család szerepe a lelki egészség megőrzésében és helyreállításában, https://vigilia.hu/pdfs/Vigilia_2000_08_facsimile.pdf#page=33 (letöltés: 2021.02.26.)

fejlődéséhez szükséges információknak ugyanis a megfelelő időben és minőségben kell rendelkezésre állnia, amely például a beszéd kialakulásának időszakában a megfelelő környezeti háttér hiánya miatt, nehezen behozható károkat okoz és kialakulhat a pszichés hospitalizmus. Az erre irányuló kutatások egyértelműen kimutatták, hogy az **antiszociális viselkedést nagyrészt a gyermekkor alapozza meg**: az intézetben nevelkedett gyermekek körében magasabb a bűnözési hajlam, a depresszió és az öngyilkosság aránya. **A szocializáció alapja, ha van olyan közösség, amelyhez tartozom, amely értelmet ad az életemnek**, hívja fel a társadalom figyelmét *Émile Durkheim (1858-1917)* „Öngyilkosság" című tanulmányában. **Elsődleges színtere pedig a család.** A család, amely közvetíti a nagy társadalom érték-, erkölcs-, elvárásrendszerét az egyén felé, aki így a családon keresztül kapcsolódik a nagy társadalmi formációkhoz. (A család nélkül nevelkedők, vagy családból „kihullottak" a legtöbb betegség gyógyulása szempontjából is hátrányos kockázati tényezőként aposztrofáltak, amely kockázat még azokénál is súlyosabb, akik mindig is egyedül éltek.) Az intézkedések, amelyek a család megóvása irányában mutatnak, jövőbe tekintő és minden más programnál eredményesebb mentálhigiénés „beruházások". A mentális harmónia mellett ugyanis, **családban az ember olyan kompetenciákat sajátít el, amelyek saját életének alapjait adják**. Ilyenek az együttes élmények, a családi rítusok, a generációs kapcsolatok, a család, mint élet- és munkaközösség, a konfliktusmegoldási módok, a szerepek, az értékek és a családi életre nevelés. **Mindezek hiánya súlyos következményekkel jár**, melyek pótlása a későbbiekben nehezen megvalósítható. **A legnagyobb veszélyben a gyerekek vannak.** Jelentősége nem igényel további magyarázatot, hiánya viszont igen: **mi történik azokkal a gyermekekkel, akik kénytelenek család nélkül felnőni?**

RÖVID KITEKINTÉS A GYERMEKVÉDELEM MÚLTJÁRA ÉS JELENÉRE

1) A gyermekvédelem történeti kivonata

A gyermekvédelem szabályozásának **első korszaka** hazánkban azokat a gyermekeket érintette, akik védelemre szorulnak, és ezt a rokonok vagy jótékonysági intézmények nem tudták felvállalni. A középkorban ennek hatására alakultak az árvákat, öregeket, betegeket ellátó intézmények. Egy 1724-ben született királyi rendelet szabályozása szerint a gondoskodás a községek feladata, melyet később a „községi törvényben" is megerősítettek. A **20. század fordulójára a magyarországi gyermekvédelem második korszakába** lépett, ami elsősorban az állami menhelyek megjelenésével függött össze. **Ennek első szabályozása** a **hét éven aluli** talált és hatóságilag elhagyottnak minősített gyermekek ellátási költségeinek állami fedezetét biztosította az 1898. évi 21. törvénycikkely szerint. Ezt követte a **7 éven felüli**, közsegélyre szoruló gyermekek gondozásáról és az ezek végrehajtását szabályozó 1901. évi 8. és 21. törvénycikk ratifikálása**, mely mérföldkőnek számított. Előírta a gyermekmenhelyek alapítását, a nevelőszülői hálózat kiépítését, illetve a gondozás 15 éves korig történő kiterjesztését is.** A szabályozás koncepciója elsődlegesen már itt is a vérszerinti család támogatását jelölte ki célként, de kimondta, hogy az elhagyott gyermekekről az állam (és így a társadalom) köteles gondoskodni, őket védelembe venni, nevelésüket biztosítani. A mai magyar gyermekvédelem alapjait megteremtő törvényi szabályozás *Széll Kálmánnak (1843-1915)* köszönhető.

A második világháborút követő politikai környezet jelentősen átalakította a gyermekvédelem koncepcióját, intézményrendszerét, fogalmait. Megszületett az **intézeti gyámság fogalma**. Az "elhagyott gyermek" kifejezést pedig az "állami gondozott gyermek" elnevezés váltotta fel. A gyermekvédelmi gondoskodás szabályozása rendeleteken keresztül történt, a gyermekvédelem nem rendelkezett önálló törvénnyel. Legfőbb változások, hogy az állami gondozást **kiterjesztették 18 éves korig,** bevezetésre került a „szülői felügyelet" fogalma az „atyai hatalom" helyett. **A gyermek állami gondozásba vételénél így már nem az elhagyottság tényét, hanem a veszélyeztetettség állapotát vették figyelembe**. A probléma kezelése hatósági feladattá vált, melyben a pedagógiai fókuszú nagyközösségi nevelési elv égisze alatt, nem került további fejlesztésre és lassan leépült a

nevelőszülői rendszer. A nyolcvanas években kezdődött el egy újabb koncepcionális átalakulás, amely a jelenlegi gyermekvédelmi törvény alapjait meghatározta. Ez mindenekelőtt a **prevenciót helyezte a központba**, a családgondozás elvének érvényesítésével. A megvalósításban egyházak és civil szervezetek is bevonásra kerültek.[4]

Az **igazi változást a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény** (továbbiakban: Gyvt.) hozta, amelyben **elsődleges célként rögzíti a megelőzést**, azaz a veszélyeztetett gyermekek megsegítését oly módon, hogy ameddig csak lehetséges saját családjukban nevelkedjenek. Ha ez nem megoldható, akkor preferálja a nevelőszülőknél történő elhelyezést, hangsúlyozva a családban való nevelkedés prioritását.[5] Azok a gyermekek, akik nevelése saját családjukban sem nevelőszülői hálózati elhelyezésben nem megoldható kerülnek gyermekotthonokba vagy lakásotthonokba. A kutatás célcsoportját ezek a gyermekek képezik.

2) A gyermekvédelem keretrendszere: alap- és szakellátás

Az ellátások két fő csoportja a gyermekjóléti alapellátások és a gyermekvédelmi szakellátások. Az alapellátások a családban élő gyermekek támogatását a gyermekvédelmi **szakellátások, pedig a családból kiemelt gyermekek ellátási rendszerét takarja**. A kutatási minta a családból kiemelt, azon belül is a gyermekotthonokban vagy lakásotthonokban nevelkedő gyermekek, így a későbbiekben a szakellátások keretrendszere, azon belül is az ebben érintett gyermekek kerülnek a fókuszba. Szükséges megemlíteni az átmeneti gondozásba helyezést, amely az alapellátások körébe tartozik, melynek keretein belül a prevencióra kerül a hangsúly a veszélyeztetett gyermekek vonatkozásában. Az Gyvt. a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról az elhelyezés tekintetében a gyermekotthoni ellátásra vonatkoztatva, három alternatívát fogalmaz meg: gyermekotthon (melynek egyik formája a lakásotthon), különleges gyermekotthon és

[4] Rácz Andrea- Szombathelyi Szilvia (2004): *A magyar gyermekvédelmi rendszer*, Család-, Ifjúság és Népesedéspolitikai Intézet, KAPOCS III. évf. 6. szám (15): http://www.ncsszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2004/113/news (Leltöltés: 2020.11.04.)

[5] Központi Statisztikai Hivatal: Állami gondoskodástól a mai gyermekvédelemig, KSH 2012.

speciális gyermekotthon. A **gyermekotthon fogalmának meghatározása** a fenti törvény szerint **legalább 12, de legfeljebb 40 – önálló egységben elhelyezett – gyermek, otthont nyújtó ellátását szükséges, hogy biztosítsa.** A **lakásotthon** **olyan gyermekotthon, amely legfeljebb 12** gyermek, otthont nyújtó ellátását biztosítja önálló lakásban vagy családi házban, amely családias környezetben történik. A **különleges gyermekotthon** a különleges szükségletű (tartósan beteg, fogyatékos, illetve 3 éven aluli), a **speciális gyermekotthon** a speciális szükségletű (súlyos pszichés vagy disszociális tüneteket mutató, illetve pszichoaktív szerekkel küzdő) és a kettős szükségletű (egyidejűleg különleges és speciális szükségletű) gyermek speciális ellátását, gondozását, habilitációját és rehabilitációját látja el. A különleges és speciális gyermekotthon is működhet lakásotthoni formában (legfeljebb 10, illetve 8 férőhellyel), továbbá állapotuktól, tüneteiktől függően a különleges és speciális szükségletű gyermekek elláthatók különleges ill. speciális gyermekotthonnak nem minősülő gyermekotthonban, lakásotthonban is. **Utógondozói otthonként** működik a gyermekotthon, abban az esetben, ha kizárólag a fiatal felnőttek teljes körű utógondozói ellátását valósítja meg. Utógondozói ellátásba a nevelésbe vett fiatalok kerülhetnek nagykorúvá válásukat követően külön feltételek fennállása esetén, kérelmükre. 18 évet betöltött fiatalok kerülhetnek. A speciális gyermekotthon vizsgálóotthonként is működhet, amennyiben a speciális szükségletű gyermek vizsgálatát végzi bentlakásos ellátás formájában.[6] **A családból kiemelt elhelyezett gyermeknél alapvető iránymutatás, hogy 0-12 éves korig lehetőség szerint nevelőszülőknél történjen az elhelyezés** - kivéve, ha a gyermek fogyatékossága tartós betegsége, a testvérek együttes elhelyezésének igénye miatt vagy más okból a gyermekotthoni ellátás szolgálja a gyermek érdekét - **12-18 éves kor között pedig, amennyiben a nevelőszülői elhelyezés nem megoldható gyermek- illetve lakásotthonokban nevelkedjenek a fiatalok.** Azon gyermekek esetében, ahol speciális vagy kettős szükséglet kerül megállapításra nehezebben illeszthetők nevelőszülői családokba, jellemzően gyermek- illetve lakásotthoni elhelyezés történik.

[6] Rácz Andrea – Szombathelyi Szilvia (2004): *Evaluációs modellek a gyermekotthonokban*, Család-, Ifjúság és Népesedéspoiltikai Intézet, KAPOCS III. évf. 6. szám (15): http://www.ncsszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2004/113/news (Leltöltés: 2020.11.04.)

3) A szakellátások rendszerében érintett gyermeklétszám (2019.)

A KSH adatai szerint a kiskorú (0-17 éves), gyermekvédelmi szakellátásban részesülők száma 20.876 fő, a 18 éves vagy annál idősebb, pedig 2.214 fő. Az teljes gyermekvédelemi szakellátásban nyilvántartott gyermeklétszám **2019-ben: 23.090 fő**.[7]

1. számú ábra: 2.5.9.2. A gyermekvédelmi szakellátásban részesülő fiatalok (2010–) [fő]

2.5.9.2. A gyermekvédelmi szakellátásban részesülő fiatalok (2010–) [fő]							
Év	0–2	3–5	6–13	14–17	Kiskorúak összesen	18 éves és idősebb	Mindösszesen
	éves						
$Szakellátásban részesülő							
2010	1,459	1,894	7,615	6,824	17,792	3,626	21,418
2011	1,524	1,975	7,713	7,075	18,287	3,162	21,449
2012	1,690	2,006	7,824	6,944	18,464	3,070	21,534
2013	1,916	1,997	7,972	6,789	18,674	2,954	21,628
2014	2,178	2,136	8,337	7,484	20,135	2,985	23,120
2015	2,045	2,290	8,558	7,378	20,271	2,873	23,144
2016	2,347	2,512	8,671	7,021	20,551	2,590	23,141
2017	2,442	2,611	8,956	6,939	20,948	2,417	23,365
2018	2,579	2,640	9,195	6,796	21,210	2,324	23,534
2019	2,560	2,820	8,944	6,552	20,876	2,214	23,090

Létszámuk 2010-2018 között folyamatos emelkedést mutat, melyben a 2014. évben volt legnagyobb növekedés. Az utolsó vizsgált évben (2019) kismértékű csökkenés tapasztalható.

A gyermeklétszám megoszlása a nevelőszülői és az otthont nyújtó szakellátotti hálózat között jelentős változáson fejlődésen és átalakuláson ment keresztül. Másfél évtizeddel ezelőtt a két intézményrendszerben közel azonos számú gyermekelhelyezés történt, míg jelenleg döntő többség (68,7%) nevelőszülői hálózatban és kevesebb, mint **egyharmad (31,3%) kerül gyermekotthonba vagy lakásotthonba.** Halmozott hátrányuk miatt az Alapítvány elsődlegesen nekik kíván támogatást nyújtani.

[7] KSH 2.5.9.2. A gyermekvédelmi szakellátásban részesülő fiatalok (2010–) [fő]

4) A szakellátottak korcsoport szerinti megoszlása

Legmagasabb arányban ugyanezen év adatai alapján (2019) a 14-17 évesek, majd a 6-13 évesek kerülnek a szakellátói rendszerbe, amely tízezer azonos korú lakosra vizsgálva előbbi esetében **1,7%** utóbbi esetben **1,2%.** A korosztály csökkenésével a létszám csökken. **Kivéve a legkisebb arányban jelen lévő 18 éves** vagy annál idősebb korcsoport. 2010-től, 2018-ig **a kiskorúak létszáma folyamatos növekedést mutat**, amely 2018-ban érte el csúcspontját (21.210 fő).

2. számú ábra: 2.5.9.2. A gyermekvédelmi szakellátásban részesülő fiatalok (2010–) [fő]

Év	0–2	3–5	6–13	14–17	Kiskorúak összesen	18 éves és idősebb	Mindösszesen
	éves						
$Tízezer azonos korú lakosra jutó arány							
2010	51.4	63.9	98.6	153.2	99.0	40.7	79.7
2011	55.6	66.3	100.5	159.1	102.5	36.3	80.8
2012	63.3	68.3	101.3	163.8	105.1	35.3	82.0
2013	71.5	69.7	102.7	168.4	107.7	34.2	83.2
2014	79.6	77.4	106.9	190.8	117.0	35.0	89.8
2015	74.4	84.7	109.5	189.8	118.1	34.7	91.0
2016	83.8	93.0	111.8	181.0	119.9	32.4	92.1
2017	86.8	94.8	116.2	179.0	122.1	31.2	93.8
2018	91.3	95.4	119.8	176.6	123.9	30.6	95.3
2019	91.5	99.9	117.6	169.5	122.1	29.9	94.2

A felnőtt kort (18+) betöltve a fiatalok alacsonyabb részvételi aránnyal maradnak a szakellátási rendszerében, **részvételi arányuk folyamatosan csökken**, 2010. óta az elmúlt évben érte el a legalacsonyabb létszámot.[8] Tekintettel az ezt megelőző korcsoport dominanciájára (14-17 év), **az utánkövetési kutatások fontossága hangsúlyozandó**, mely későbbi kutatási témaként feltérképezi a rendszerből kikerülő életutak sikerességét, a rendszerből való kimaradás valós okait és esetleges hiányosságait. Összesített létszámadatokat vizsgálva és eltekintve a társadalom azonos korúakra vetített arányszámától, legnagyobb létszámban a **6-13 éves gyermekek élnek a szakellátói rendszerben**, **8.944 fővel** (2019) és ezt követi a **14-17 éves** nevelésbe vett fiatal felnőttek száma, **6.552 fővel** (2019). A teljes

[8] KSH: 2.5.9.1. A gyermekvédelmi szakellátásban részesülő fiatalok (2010-2019) http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_fsg013.html?lang=hu (Letöltés: 2020.11.04.)

szakellátásba kerültek előbbi 38,7% és utóbbi 28,4%-kal, a **teljes létszám döntő többségét 67,1%-át teszik ki**.

A létszámadatok a **teljes gyermekvédelmi szakellátási rendszert mutatják**, a nevelőszülői hálózatban, így családban nevelkedő gyermekekre vonatkozó információkat egyaránt tartalmazza, melyben a gyermekotthonokban nevelkedő gyermekek adatai nem kerülnek külön meghatározásra. Ez az összesített tábla, amellett, hogy a család nélkül nevelkedő vagy családjukból kiemelt gyermekek korcsoporti megoszlását nem fedi fel, **túlságosan tág kategóriákat ölel át,** melyben a 6 -13 éves és a 14-17 éves adatait együttesen kezeli: a köznevelési törvény szerint Magyarországon a tankötelezettség 16 év, amely jelentős „évforduló", elsősorban a hátrányos helyzetű gyermekek oktatásban tartását vagy esetleges lemorzsolódását illetően. Egy 6 éves korú iskolakezdő vagy a 13 éves kiskamasz egészen más orientációkkal, tanulási tapasztalatokkal és tanulási motivációkkal rendelkezik, eltérő fejlődési szinten eltérő, fejlesztést igényel. A gyermekvédelmi rendszeren belül, pedig a nevelőszülői hálózati elhelyezés priorizálása legalább 12 éves korig, szintén ennek a tág korcsoportnak a része. Az Alapítvány munkáját megalapozó megismerés egyik fontos mérföldköve, a teljes gyermekvédelmi rendszeren belül, a gyermekotthonokban élő gyermekek minél részletesebb korcsoporti megoszlásának megismerése, amely hatékony és megfelelő fejlesztési programok megvalósításának egyben a feltétele is.

5) A szakellátásban részesülő fiatalok területi megoszlása

A szakellátás területi dimenzióit vizsgálva a teljes gyermekvédelmi rendszerre vonatkozóan csak korábbi évből (2017) található, könnyen és gyorsan hozzáférhető adat, - figyelembe véve a 30 napos teljes feltárási időt - mely nem ad releváns képet a mai és a szakellátáson belül a gyermekotthonokban élő gyermekek területi megoszlásáról. Az biztosan megállapítható viszont, hogy **a területi meghatározottság ebben a szegmensben is nagyon meghatározó**. **Legérintettebb Szabolcs-Szatmár-Bereg megye**, ahol az ezer kiskorú lakosra jutó szakellátotti létszám a **legkevésbé érintett Győr-Moson-Sopron megye** ötszöröse (2017. évi OSAP 1209. adatgyűjtés adatai alapján). Kritikus megyének számít, azaz a vizsgált gyermeklétszám tekintetében magasan érintett még Borsod-Abaúj-Zemplén, Pest és

Somogy megye, valamint Budapest. A kutatás relevanciáját erősíti a szakellátáson belül a gyermekotthonokban élők létszáma, területi meghatározottság szerint.

6) A szakellátásba élők szükségleti megoszlása gondozási hely szerint

A nevelésbe vétel során a gyermek **ellátási szükséglete határozza meg a számára kijelölt gondozási hely típusát**, mely a szükségletnek megfelelő tárgyi és személyi feltételekkel szükséges, hogy rendelkezzen. A nevelésbe vételi eljárás során a megyei (fővárosi) gyermekvédelmi szakértői bizottság vizsgálata alapján kerül megállapításra a gyermek **ellátási szükséglete**. Átlagostól eltérő szükséglet esetében megkülönböztetünk **különleges, speciális és kettős szükségletet**. Különleges szükségletű például a 3 év alatti, a tartósan beteg vagy a fogyatékkal élő gyermek. Ellátásuk különleges gyermekotthonban történik, amelyben a fejlődéséhez szükséges feltételek és személyzet biztosítja ellátásukat, fejlesztésüket és felügyeletüket. A speciális szükséglet között szerepelnek a súlyos személyiségzavarok, a súlyos magatartási és beilleszkedési zavarok, a pszichoaktív szerhasználatban érintett, valamint a szervezett bűnözés (pl. emberkereskedelem) áldozatává vált gyermekek. Azok, akiknél különleges és speciális szükséglet egyaránt megállapítható a kettős szükségletű gyermekek. A speciális vagy különleges szükséglettel nem rendelkező gyermekek, pedig az átlagos szükségletűek. A szükségleti megoszlás tekintetében a rövid feltárási időszak során elért és feldogozott 2012. évi adattábla [9] fontos megállapítása, hogy a gyermekek körülbelül **kétharmada (62%) átlagos szükségletű és ők kerülnek nagyobb százalékban nevelőszülői hálózatba** az átlagostól eltérő szükségletű gyermekekkel szemben. **Az gyermekotthonokban nevelkedők így vélhetően nagyobb arányban bírnak átlagostól eltérő szükséglettel és igényelnek különleges vagy speciális ellátást.** Az **Alapítvány** oktatási programjai azokat a gyermeket célozzák, akik a nevelőszülői hálózaton kívül, gyermekotthonokban, **átlagos szükséglettel** vagy olyan speciális, illetve különleges szükséglettel élnek, mellyel integrált oktatásban részesülhetnek. Gondozási hely tekintetében pedig a „normál" gyermekotthonokban, a lakásotthonokban és az utógondozói otthonokban élő gyermekek, fiatal felnőttek.

[9] Központi Statisztikai Hivatal: Állami gondoskodástól a mai gyermekvédelemig, KSH 2012

7) A gyermekotthonokban ellátottak gondozásának időtartama (2019.)

A gyermekotthonban ellátott gyermekek és fiatal felnőttek gondozási időtartama **legnagyobb arányban 1-5 év**.

3. számú ábra: 2.5.10. Gyermekotthonban és nevelőszülőknél ellátott gyermekek és fiatal felnőttek a gondozás időtartama szerint (2004–)

2.5.10. Gyermekotthonban és nevelőszülőknél ellátott gyermekek és fiatal felnőttek a gondozás időtartama szerint (2004–)

Év	1–30 nap	31–60 nap	61–365 nap	1 évnél több–5 év	5 évnél több–10 év	10 évnél több–17 év	17 évnél több	Összesen
$Gyermekotthonok								
2010	255	379	1 646	3 419	1 670	857	145	8 371
2011	245	312	1 878	3 440	1 448	784	147	8 254
2012	249	289	1 923	3 421	1 450	699	94	8 125
2013	218	302	1 458	3 497	1 340	699	140	7 654
2014	229	314	2 282	3 333	1 271	718	99	8 246
2015	237	323	2 283	3 307	1 209	646	93	8 098
2016	282	398	1 816	3 275	1 311	601	76	7 759
2017	185	289	1 756	3 260	1 338	581	73	7 482
2018	184	213	1 599	3 323	1 337	564	94	7 314
2019	174	256	1 462	3 351	1 259	499	71	7 072
$Nevelőszülők								
2010	187	206	1 370	4 423	3 176	2 288	766	12 416
2011	212	308	1 787	4 732	2 893	2 149	557	12 638
2012	197	179	1 830	5 117	2 916	2 101	505	12 845
2013	226	240	1 902	5 655	2 954	2 003	513	13 493
2014	210	301	2 191	6 090	3 084	1 864	465	14 205
2015	183	289	1 860	6 603	3 287	1 886	378	14 486
2016	208	321	2 227	6 516	3 442	1 728	430	14 872
2017	238	386	2 206	6 680	3 642	1 753	352	15 257
2018	227	426	2 183	6 807	3 653	1 730	360	15 386
2019	299	316	2 215	6 754	3 753	1 838	351	15 526

A 2019. évben **gyermekotthonokban 1-5 év között 3351 gyermek**, nevelőszülőknél 6754 gyermek nevelkedett. **A kevesebb, mint 1 évet (**61-365nap**) eltöltő gyermekek száma** gyermekotthonokban 1.462 fő (**20,7%), 5-10 évet töltenek gyermekotthoni gondozásban**: 1.259 fő **(17,8%).** A 10 évnél több – 17 évet ilyen gondozásban töltött gyermekek száma 7% (499 fő).

8) A gyermekvédelmi rendszerben lévők tanulmányai

A gyermekvédelmi szakellátásban élő kiskorúak körülbelül 85%-a tanköteles korú. Az Emberi Erőforrások Minisztériuma a kutatást megelőző háttérkutatás támogatásához rendelkezésünkre bocsájtotta a *KSH OSAP 1208.*

jelentés 2019.12.31.-én elérhető adatait [10], mely a teljes gyermekvédelmi szakellátásban részesülők oktatási jogviszonyát tartalmazza. Az adattábla szerint, az **általános iskolában összesen 10.501 fő tanul**, amely a kiskorú ellátotti létszám fele.

4.. ábra: Gyermekvédelmi szakellátásban részesülő kiskorúak általános iskolai jogviszonya 2019.12.31. (Készítette: Szennai Dóra)

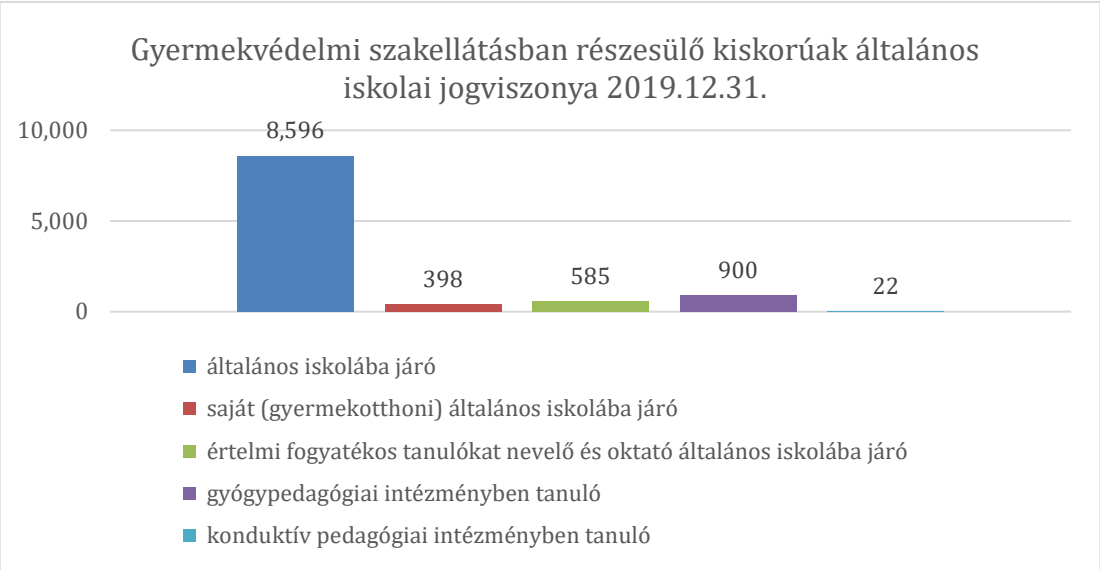

Döntő többségük (81,86%) normál általános iskolába jár. Középiskolai tanulmányokat folytat a teljes gyermekvédelmi rendszerben ellátottak közül 3.330 fő, amely ugyan ezen év (2019.) végi, 14-18 évesek teljes létszámának (8.776 fő, 1. számú ábra) **kicsivel több, mint harmada (37,9%).** A középiskolai típus tekintetében **legnagyobb arányban a szakközépiskolai-, (36%), majd a szakiskolai (28%) képzés szerepel**, amely a középiskolai tanulmányokat folytatók majdnem 2/3-a (64%). Gimnáziumi képzésben 12%, szakgimnáziumban 11%, készségfejlesztő iskolában 10% tanul.

[10] Forrás: Emberi Erőforrások Minisztériuma, Gyermekvédelmi és Gyámügyi Főosztály, KSH OSAP 1208.

5. ábra: A gyermekvédelmi szakellátásban részesülő kiskorúak középfokú oktatási részvétele, 2019.12.31. (Forrás: KSH, OSAP, 1208.) Ábra: Szennai Dóra

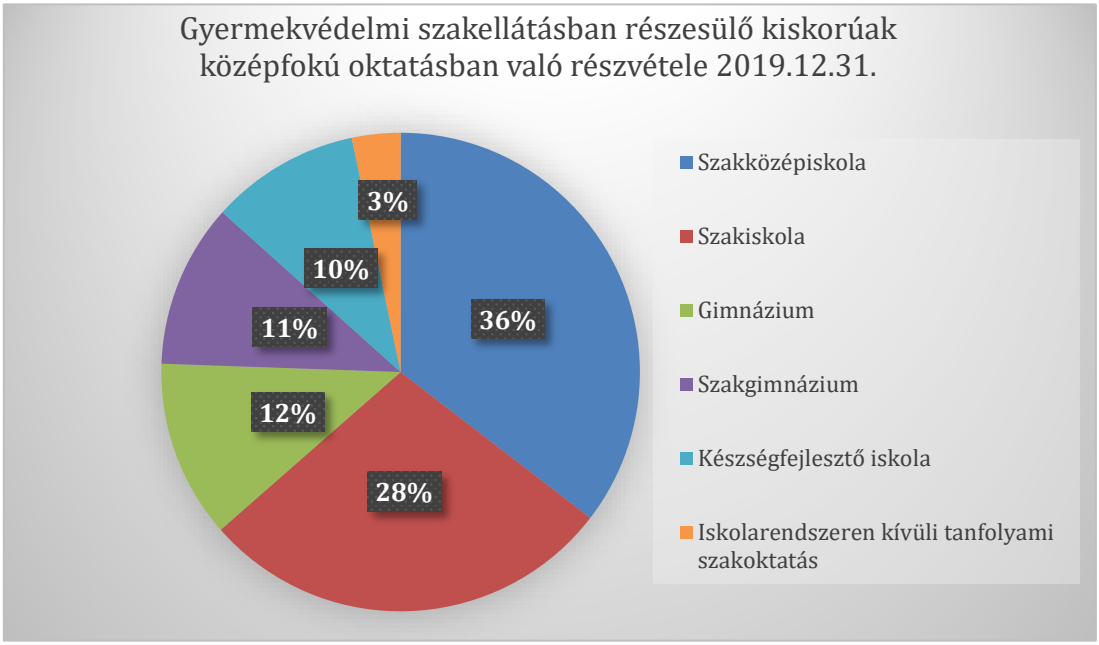

A megújult szakképzési rendszer szerint, jelenlegi tanulmányai alapján döntő többség **szakmai végzettséget szerezhet (64%),** a jelenlegi szakképző iskolában (korábbi szakközépiskola) és szakiskolában. **Érettségi bizonyítványt és/vagy szakmai végzettséget, pedig 23%**, azaz közel ¼-ük érhet el (gimnáziumban 12%, szakgimnáziumban 11% tanul.) Összességében és feltételezve, hogy tanulmányaikat sikeresen befejezik, jelenlegi tanulmányi részvételük alapján, a jelenleg középfokú oktatásban tanulók **87%-a szakma és/vagy érettségi végzettség birtokában hagyja el a középfokú oktatás rendszerét.** A gyermekvédelmi szakellátásra vonatkozó KSH statisztika külön kezeli a kiskorúakat és az utógondozotti ellátásban lévő fiatal felnőtteket, így a ténylegesen megszerzett végzettségek és továbbtanulási mutatók már az utógondozói ellátottak körében vizsgálhatók. Ennek jelentősége kiemelt a valós kimenetek megismerése szempontjából, mely nagymértékben meghatározza munkaerőpiaci esélyeiket. Kiemelt azért is, mert a korábban bemutatott korcsoporti elemzés rámutat a rendszerben dominánsan jelen lévő 17 évesek és a jelentősen lecsökkent 18 évesek létszámadataira, melyek a tanulmányi viszony megszűnését feltételezik. Fontos tisztázni a lemorzsolódás és a korai iskolaelhagyás közötti különbséget. A **korai iskolaelhagyás** egy olyan statisztikai mutató, amely a középfokú végzettség megszerzésének tényét vizsgálja és lehetőséget teremt más országokkal való összehasonlításra. Meghatározása az Európai Unión belül

elfogadott módszertan szerint korai iskola elhagyó („early school-leaver") az, aki a 18-24 éves korosztályba tartozik, nem rendelkezik középiskolai végzettséggel, és nem is vett részt semmilyen oktatásban vagy képzésben a kérdőíves felmérés idejében.[11] A **lemorzsolódás** nem egy statisztikai mutató, hanem egy folyamat, amely sokkal korábban kezdődik és eredménytelen beavatkozás esetén korai iskolaelhagyás lehet a következménye. Az OECD iskolai végzettségtől függetlenül azt tekinti NEET („not in education, employment or training" – nem foglalkoztatott, nem vesz részt oktatásban vagy képzésben) fiatalnak, aki 15-29 éves és nem vesz részt sem oktatási képzésben, sem munkaerő-piaci tevékenységben. A korai iskolaelhagyók arányának tekintetében az Európai Unió átlagában a megelőző 20 év számottevő fejlődést hozott, 17-18%- ról mára 10%- ra csökkent az arányszám.[12].

Magyarországon a korai iskolaelhagyás aránya 2004 és 2010 között folyamatosan csökkent, majd 2010 - 2018 között évről évre növekedésnek indult, amikor ismét elérte 2005. évi 12,5%-os értéket. A 2019. évben javuló tendencia indult el, így a legutóbbi eredmény szerint Magyarországon a **korai iskolaelhagyók aránya 11,8%.** A csökkenés folyamatos, de a hazánkra vonatkozó célszámot még nem sikerült elérni (<10%), melyet nehezít a 16 éves tankötelezettség. A **lemorzsolódás rendkívül sok okra vezethető vissza,** de vannak hasonlóságok az egyes európai összehasonlításokban. Ilyen például, hogy a probléma elsősorban **a középfokú képzésben** és azon belül is a **szakképzésben jellemző**, amely Magyarországon is megállapítást nyert. A gyermekotthonokban élő diákok legnagyobb hányada, pedig a szakképzésben tanul, így kiemelten érintett ebben a kérdésben. A probléma kezelésére kimutatott leghatékonyabb módszer a korai felismerés, amely a középfokú képzés ideje alatt megvalósított preventív módszerek alkalmazásának minél szélesebb használatára és a már lemorzsolódott diákok mielőbbi visszaintegrálására fókuszálnak.

[11] https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5783833/KS-HA-13-001-04-EN.PDF/de85e054-c640-430e-8343-16dd004f483f

[12] https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&pcode=tesem020&language=en

6. ábra: A korai iskolaelhagyók aránya az Európai Unió tagországaiban (Forrás: Eurostat) [13]

Eurostat - Tables, Graphs and Maps Interface (TGM) table print preview

2021. 01. 14.

Early leavers from education and training, age group 18-24

%

geo \ time	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
EU (27 countries - from 2020)	15.6	15.2 (b)	14.7	14.4	14	13.8	13.2	12.6	11.8	11.1 (b)	11	10.6	10.5	10.5	10.2
EU (28 countries)	15.7	15.3 (b)	14.9	14.7	14.2	13.9	13.4	12.7	11.9	11.2 (b)	11	10.7	10.5	10.5	10.3
Euro area - 19 countries (from 2015)	17.6	17.2 (b)	16.7	16.3	15.8	15.4	14.6	13.8	12.8	11.8 (b)	11.6	11.1	10.9	11	10.6
Belgium	12.9	12.6 (b)	12.1	12 (b)	11.1	11.9	12.3	12	11	9.8 (b)	10.1	8.8	8.9 (b)	8.6	8.4
Bulgaria	20.4	17.3 (b)	14.9	14.8	14.7	12.6 (b)	11.8	12.5	12.5	12.9 (b)	13.4	13.8	12.7	12.7	13.9
Czechia	6.2	5.1 (b)	5.2	5.6	5.4	4.9	4.9 (b)	5.5	5.4 (b)	5.5 (b)	6.2	6.6	6.7	6.2	6.7
Denmark	8.7	9.1	12.9 (b)	12.7 (b)	11.5	11.5	10.3	9.6	8.2	8.1 (b)	8.1	7.5 (b)	8.8 (b)	10.4	9.9
Germany	13.5 (b)	13.7	12.5	11.8 (b)	11.1	11.8 (b)	11.6	10.5	9.8	9.5 (b)	10.1	10.3	10.1	10.3	10.3
Estonia	14	13.4	14.4	14	13.5 (b)	11	10.6	10.3	9.7	12 (b)	12.2	10.9	10.8	11.3	9.8
Ireland	12.5	12.3 (b)	12 (b)	11.7	11.8	11.9	11.1	9.9	8.7	6.7 (b)	6.8	6	5 (b)	5	5.1
Greece	13.3	15.1 (b)	14.3	14.4 (b)	14.2 (b)	13.5	12.9	11.3	10.1	9 (b)	7.9	6.2	6	4.7	4.1
Spain	31 (b)	30.3 (b)	30.8	31.7	30.9	28.2	26.3	24.7	23.6	21.9 (b)	20	19	18.3	17.9	17.3
France	12.5	12.7	12.8	11.8	12.4	12.7	12.3	11.8	9.7 (b)	8.8 (b)	9.2	8.8	8.8	8.7	8.2
Croatia	5.1 (bu)	4.7 (bu)	4.5	4.4	5.2	5.2 (b)	5	5.1	4.5	2.8 (bu)	2.8 (u)	2.8 (u)	3.1	3.3	3 (u)
Italy	22.1	20.4 (b)	19.5	19.6	19.1	18.6	17.8	17.3	16.8	15 (b)	14.7	13.8	14	14.5	13.5
Cyprus	18.2	14.9 (b)	12.5	13.7	11.7 (b)	12.7	11.3	11.4	9.1	6.8 (b)	5.2	7.6	8.5	7.8	9.2
Latvia	15.4	15.6 (b)	15.6	15.5	14.3	12.9	11.6	10.6	9.8	8.5 (b)	9.9	10	8.6	8.3	8.7
Lithuania	8.4	8.8 (b)	7.8	7.5	8.7	7.9	7.4	6.5	6.3	5.9 (b)	5.5	4.8	5.4	4.6	4
Luxembourg	13.3	14 (b)	12.5 (b)	13.4	7.7 (b)	7.1	6.2	8.1	6.1	6.1 (b)	9.3 (b)	5.5	7.3	6.3	7.2
Hungary	12.5	12.5 (b)	11.4	11.7	11.5	10.8	11.4	11.8	11.9	11.4 (b)	11.6 (b)	12.4	12.5	12.5	11.8
Malta	33 (b)	32.2 (b)	30.2	27.2	25.7	23.8	22.7 (b)	21.7	20.8	20.9 (b)	20.2	19.2	17.7 (b)	17.4	17.2
Netherlands	14.3 (b)	12.9 (b)	11.9	11.4	11.3	10.1	9.2	8.9	9.3 (b)	8.7 (b)	8.2	8	7.1	7.3	7.5 (b)
Austria	9.3	10 (b)	10.8	10.2	8.8	8.3	8.5	7.8	7.5	7 (b)	7.3	6.9	7.4	7.3	7.8
Poland	5.3	5.4	5	5 (b)	5.3	5.4 (b)	5.6	5.7	5.6 (b)	5.4 (b)	5.3	5.2	5	4.8 (b)	5.2
Portugal	38.3	38.5 (b)	36.5	34.9	30.9	28.3	23 (b)	20.5	18.9	17.4 (b)	13.7	14	12.6	11.8	10.6
Romania	19.6	17.9 (b)	17.3	15.9	16.6	19.3 (b)	18.1	17.8	17.3	18.1 (b)	19.1	18.5	18.1	16.4	15.3
Slovenia	4.9	5.6 (b)	4.1	5.1	5.3	5	4.2	4.4	3.9	4.4 (b)	5	4.9	4.3	4.2	4.6
Slovakia	6.3	6.6 (b)	6.5	6	4.9	4.7	5.1 (b)	5.3	6.4	6.7 (b)	6.9	7.4	9.3	8.6	8.3
Finland	10.3	9.7	9.1	9.8	9.9	10.3	9.8	8.9	9.3	9.5 (b)	9.2	7.9	8.2	8.3	7.3
Sweden	10.8 (b)	8.6 (b)	8 (b)	7.9 (b)	7	6.5	6.6	7.5	7.1	6.7 (b)	7	7.4	7.7	7.5 (b)	6.5
United Kingdom	11.5	11.2	16.6 (b)	16.9 (b)	15.7	14.8 (b)	14.9 (b)	13.4	12.4	11.8 (b)	10.8	11.2	10.6	10.7	10.9
Iceland	24.9	25.6 (u)	23.2	24.4	21.3 (b)	22.6	19.7	20.1	20.5	19.1 (b)	18.8	19.8	17.8	21.5	17.9
Liechtenstein	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Norway	:	17.8	18.4	17	17.6	17.4	16.6	14.8	13.7	11.7 (b)	10.2	10.9	10.4	9.9	9.9
Switzerland	9.7	9.6	7.6	7.7	9.1	6.7 (b)	6.3	5.5	5.6	5.6 (b)	5.2	4.9	4.5	4.4	4.4
Montenegro	:	:	:	:	:	:	7.2	6.7	5.6	5.1 (b)	5.7	5.5	5.4	4.6	5
North Macedonia	:	22.8	19.9 (b)	19.6	16.2	15.5	13.5	11.7	11.4	12.5 (b)	11.4	9.9	8.5	7.1	7.1
Albania	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Serbia	:	:	:	:	:	8.3	8.5	8.1	8.9	8.4 (b)	7.5	7	6.2	6.8	6.6
Turkey	:	48.8	46.9	45.5	44.3	43.1	41.9	39.6	37.5	38.3 (b)	36.4	34.3	32.5	31	28.7

:=not available b=break in time series u=low reliability

Source of Data Eurostat
Last update: 08.10.2020
Date of extraction: 14 jan. 2021 16:04:55 CET
Hyperlink to the table: https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tesem020
General Disclaimer of the EC website: https://ec.europa.eu/info/legal-notice_en
Short Description: Early leavers from education and training refers to persons aged 18 to 24 fulfilling the following two conditions: first, the highest level of education or training attained is ISCED 0, 1, 2 or 3c short, second, respondents declared not having received any education or training in the four weeks preceding the survey (numerator). The denominator consists of the total population of the same age group, excluding no answers to the questions 'highest level of education or training attained' and 'participation to education and training'.
Code: tesem020

[13] https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&pcode=tesem020&language=en

A lemorzsolódási veszélyeztetettséget tovább fokozza az oktatáshoz való egyenlőtlen hozzáférés is, amely a pandémia idején különösen felerősödött. *Hermann Zoltán* (Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaságtudományi Intézete) 2020. áprilisban közzétett „Hány diákhoz nem jut el az online távoktatás?" című tanulmányában az országos kompetenciamérés 2017-es egyéni adatai alapján becsülte meg, hogy a diákok mekkora részéhez nem juthat el az online távoktatás a 2020. márciusában bevezetett és szükséges iskolabezárások miatt. Elemzése szerint a 6., 8. és 10. évfolyamon a diákok 12, 10 és 7 százaléka egyáltalán nem elérhető, további 7, 7 és 6 százalék erősen korlátozottan érhető el az online oktatás számára. **Az általános iskola felső tagozatán közel minden ötödik diák (kb. 20-25%) a digitális kommunikációs eszközök hiánya miatt, nem, vagy csak kis mértékben tudott részt venni az online oktatásban**.

7. ábra Korlátozott hozzáférés az online távoktatáshoz évfolyamonként, Hermann Zoltán „Hány diákhoz jut el az online távoktatás"[14] *című tanulmánya*[15]

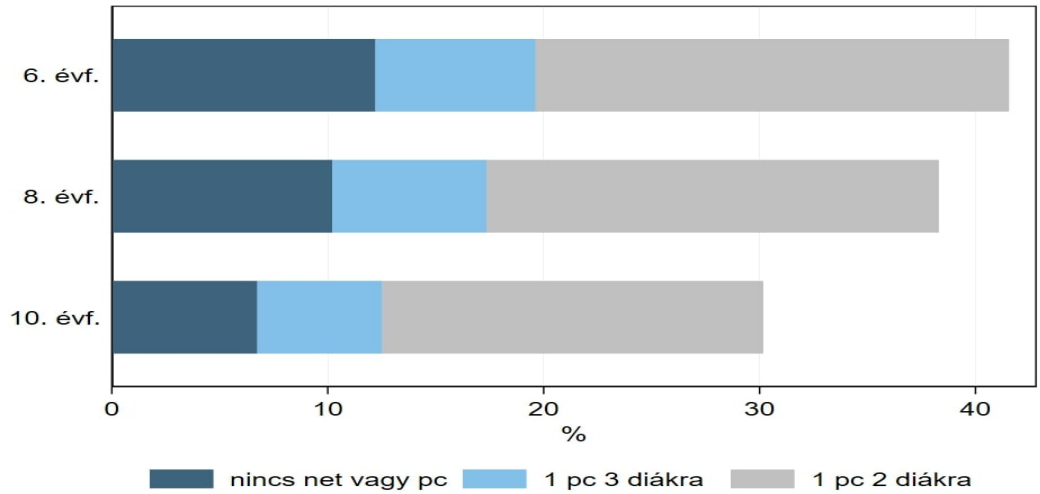

A hozzáférés korlátozottsága a tanulmányi eredményekben is lecsapódik, ugyanis, az **online nem elérhető diákok több mint 40%-a 1-es vagy 2-es osztályzatot ért el** félévkor matematikából. A korlátozott online hozzáféréssel rendelkezők között ez az arány közel 30%.

[14] Hermann Zoltán, 2020.: *Hány diákhoz nem jut el az online távoktatás?* https://www.mtakti.hu/koronavirus/hany-diakhoz-nem-jut-el-az-online-tavoktatas/12769/ (Letöltés: 2020. november 15.)

8. ábra: A féléves matematika osztályzat alapján gyenge tanulmányi eredményű tanulók aránya az online oktatáshoz való hozzáférés korlátozottsága szerint a 6. és 8. évfolyamon, 2017, százalék

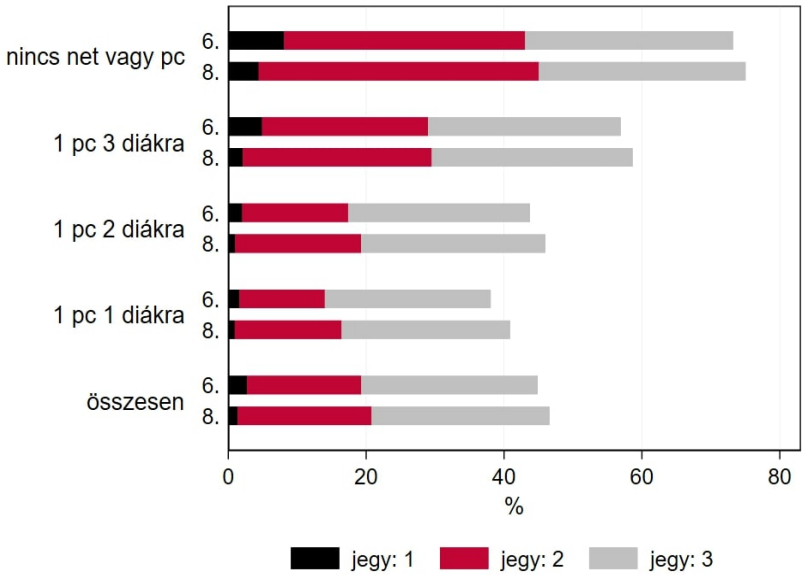

A távoktatással így tovább **növekedhetnek a társadalmi egyenlőtlenségek az oktatásban** és reális veszély, hogy az online oktatáshoz nem hozzáférő diákok számára ez tartós negatív hatásokkal (pl. osztályismétlés) járhat. Az évismétlés pedig jelentősen növeli a lemorzsolódás veszélyét.

Az Alapítvány ennek megsegítésére a 2020. évben több, mint 240 millió forint értékben vásárolt és adományozott laptopokat és asztali számítógépeket a gyermekotthonok részére[16]. A több, mint 1000 darabos eszközadomány e kiemelten hátrányos helyzetben lévők oktatáshoz való hozzáférését nagymértékben megkönnyítette, de vajon hozzájárult-e a lemorzsolódás csökkentéséhez? A 7. számú ábra 10. évfolyamában megvalósuló jobb hozzáférési mutatók, *Hermann Zoltán* szerző szerint viszont nem a jobb eszközhozzáféréshez, hanem annak köszönhetők, hogy: *„feltehetően… a hátrányos helyzetű diákok egy jelentős része 10.-re már lemorzsolódott a közoktatásból.”*

A korai iskolaelhagyás ténye hosszú távon azonban nem csupán az egyéni utakat, hanem a társadalom egészét is terheli. **Az Eurostat adatai alapján a korai iskolaelhagyók 45%-nak van csupán munkája, 55% szociális ellátásra szorul.** [17]

[16] https://gattyanalapitvany.hu/#lg=1&slide=9

[17] Kertesi, G., & Kézdi, G., 2010. *Iskolázatlan szülők gyermekei és roma fiatalok a középiskolában:* Beszámoló az Educatio Életpálya-felvételének 2006 és 2009 közötti hullámaiból. Budapest: Labour Research Department, Institute of Economics, Hungarian Academy of Sciences.

A lemorzsolódás veszélye ebben a szegmensben különösen fennáll, ezért szükséges lenne olyan utánkövetéses vizsgálati elemzésre vagy annak publikussá tételére, amely kifejezetten a gyermekotthonokban élőkre vonatkozóan vizsgálja.

A ténylegesen megszerzett végzettségek vizsgálatában a már korábban hivatkozott adattábla (KSH, OSAP 1208) adatai szerint az **utógondozói ellátottak** (18 évet betöltött fiatalok!) tényleges végzettsége szomorú képet fest. **Többsége alapfokú végzettséggel rendelkezik (57,9%),** középfokú végzettséggel kicsivel több, mint egyharmaduk (36,7%) és felsőfokú végzettséggel pedig 2%, amelynél magasabb a **végzettség nélküliek aránya, amely 3,4%.**

9. számú ábra: Utógondozói ellátottak tanulmányi végzettsége, 2019.12.31. Forrás: KSH, OSAP 1208. (Készítette: Szennai Dóra)

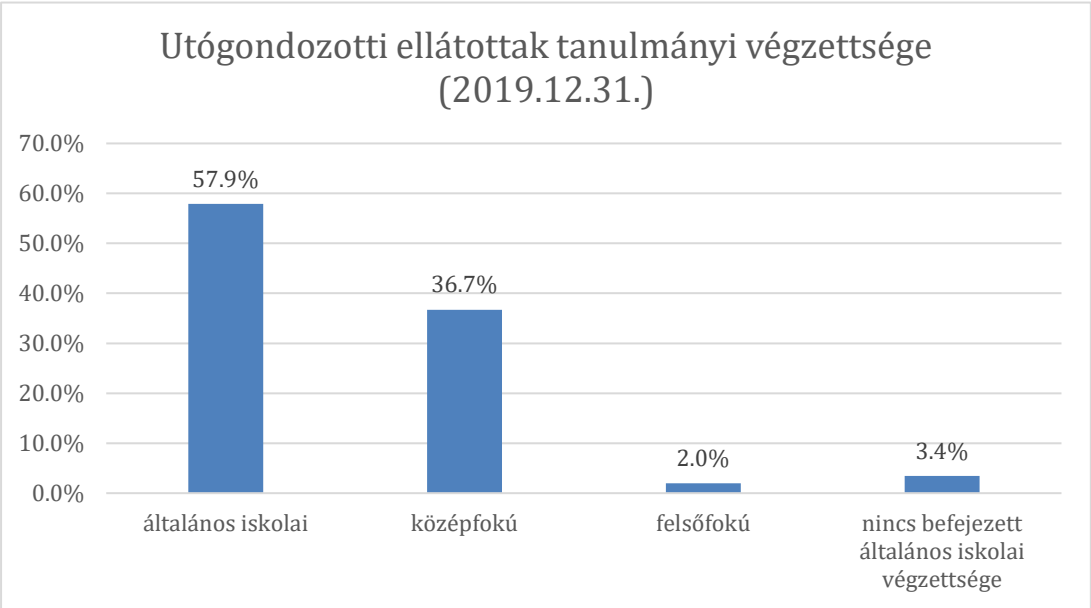

A korai iskolaelhagyást definiáló 18-24 év közötti, alapfokú végzettségű vagy végzettség nélküliek aránya ebben a szegmensben 61,3%, jelen mutató és kisebb korcsoport vizsgálatában. A fenti mutató ezért nem jelent még korai iskolaelhagyást, mert szűkebb korcsoportot vizsgál (18+) és nem tartalmazza az utógondozói rendszerből kikerültek adatait (- 24 év), de mindenképpen figyelmeztetés és preventív beavatkozást igényel annak későbbi elkerüléséhez, hiszen a korai iskolaelhagyók jellemzően a lemorzsolódott tanulókból kerülnek ki. Az utógondozotti szakellátásban maradás egyik feltétele pl. a tanulmányok folytatása, így vélhetően, akik a rendszerben maradnak nagyobb arányban folytatják tanulmányaikat, mint akik nem. A 17 évesek arányához viszonyítva, ez az arányszám

a 2019. évben 33%, azaz a kiskorúak egyharmada marad a szakellátásban, kétharmaduk nem. **A vizsgált mutató az utógondozotti ellátottakra vonatkoztatva így is ötszöröse az országos korai iskolaelhagyási mutatónak (11,8%),** mely prognosztizálja az azt jelentősen meghaladó korai iskolaelhagyást és alacsony végzettségű kimeneteket.

Hosszú távon, az utógondozói ellátottak körében egyértelműen a lemorzsolódást megakadályozó vagy az iskolapadba visszaintegráló stratégia támogathatja legjobban a gyermekek későbbi önálló életútjának megvalósítását, melyben a társadalom eltartott rétege helyett, önmagát eltartó, felelős munkavállaló válhat belőle. További vizsgálatai nem képezik jelen kutatás témáját, de **okai biztosan az utógondozói ellátást megelőző időszakban keresendők**, melyek az Alapítvány oktatási kérdőívének részét képezik.

9) További feltárást igénylő területek:

A jelzőrendszer és szakellátásba kerülés okai

A gyermekvédelmi rendszer legfőbb célkitűzése a megelőzés, amelyben a jelzőrendszerek szerepe kiemelkedő. A jelzőrendszerben a közoktatási intézmények, az önkormányzat, a rendőrség, illetve az egészségügy szerepe meghatározó. A jelzéseket követő ellátási tevékenységek elsődleges feladata a családból való kiemelés megakadályozása. Abban az esetben, ha minden előzetes intézkedés ellenére a veszélyeztetettség továbbra is fennáll, kerül a gyermek gyermekvédelmi szakellátásba, nevelőszülőhöz vagy gyermekotthonba helyezéssel. A feltárt okok esetében a szülők elhalálozása mellett a szülői elhanyagolás és bántalmazás egyaránt megtalálhatók, melyek vizsgálata összetett és a gyermekek esetében személyes megkérdezésen alapuló, mélyinterjús vizsgálati módszerben lehetséges és lehet eredményes. A COVID idején végzett kérdőíves kutatás erre nem ad lehetőséget, ezért ennek okait a tanulmány nem vizsgálja. Feltárásuk viszont indokolt, mely a gyermekek jobb megértésén keresztül járul hozzá speciális, elsősorban mentális megsegítésükhöz, mely az Alapítvány oktatási támogatói programján kívül esik. Megismerése továbbá támogatást jelent a társadalmi érzékenyítésben is.

10) A gyermekvédelemre vonatkozó Ágota kutatás

A gyermekvédelmi gondoskodásban élőkre vonatkozóan reprezentatív kutatás, 2009-ig nem készült Magyarországon. Jellemzően olyan országos kutatások részeként kerültek vizsgálatra, amely egy adott problémát kívántak fókuszba helyezni, mint például a nemzeti drogkutatás vagy szegénységkutatás. Rendszeres adatfelvételek elérhetők a gyermekek létszámadatáról, elhelyezéséről, esetleges sikertelen nevelőszülői kihelyezésekről, de gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekeket konkrétan megszólító kutatás, először 2004-2009 között, *Kothencz János (1973-)* vezetésével készült. Az **ÁGOTA kutatásban**, a 9-24, végső esetben 45 éves gyermekvédelmi szakellátás, illetve korábban állami gondoskodás alanyai, széleskörű módszertani eszköztárral (kérdőíves, fókuszcsoportos, szociometriai vizsgálat, a diagnosztikus klienscsoportok bevonása, kvalitatív interjú, valamint nem beavatkozó megfigyelések) adnak részletes betekintést a gyermekvédelembe. A kutatást követően megjelent tanulmánykötet *„Róluk… értük… I.”* [18] első része a kutatást és annak következtetéseit taglalja részletesen. A kutatás célja a felderítés, „milyenek Ők?” és a magyarázat, „miért olyanok, amilyenek?”, mely a szakmai alapokra helyezett segítségalkotás mellett, kifejezett céljaként jelöli a szakmai szempontok újragondolását, e társadalmi csoportra irányított figyelem felhívását, amely a gyermekvédelmi szakemberek támogatása mellett valamennyi oktatásban résztvevő számára hasznos információkkal szolgálhat. A kutatási adatfelvétel ugyan több, mint 10 évvel korábbi, de megállapításai és a személyes megkérdezésen alapuló vizsgálatok túlmutatnak a statisztikai mutatókon és láttatják a gyermekek mögötti tartalmakat. Ezért fontosnak tartom a korábbi időzítés ellenére a legfőbb megállapítások ismertetését, amelyek kiegészítik a szakirodalmi feltárás adatsorát és segítséget jelentenek a gyermekvédelemi szakellátásban élő gyermekek megértéséhez. **A kutatásban a 9-18 éves korcsoportban 1.732 fő került kiválasztásra,** mely országos és reprezentatív minta alapján történt. Néhány olyan megállapítást emelek ki, melyek a jelen kutatással közvetlen kapcsolatban vannak, bár meggyőződésem, hogy a gyermekeket érintő valamennyi kérdés befolyással bír a

[18] Kothencz János (2020): *Róluk… értük… I.*, Szeged-Csanádi Egyházmegye Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató Országos Katolikus Egyházi Módszertani Intézménye, Szeged

GA kutatásában feltárni kívánt tanulmányi részvétellel és jövőképpel, de ennek vizsgálatára a kutatás nem ad lehetőséget.

Az ÁGOTA kutatás vizsgálatában megállapításra került, hogy a gyerekek egyharmada **hátrányos megkülönböztetést érez az iskolában** azért, mert állami gondoskodásban (jelenleg gyermekvédelmi szakellátásban) él. A megkülönböztetés iránya a diáktársak felől dominál, de nem elhanyagolható a tanáraik részéről tapasztalt megbélyegzés. Ez szoros összefüggésben van a tanuláshoz igényelt segítséggel, ugyanis azok a gyermekek, akik érzékelnek megkülönböztetést az iskolában gyermekvédelmi szakellátásuk miatt, kevésbé igényeltek több segítséget tanulmányaikhoz.

Etnikai hovatartozás tekintetében a **roma gyermekek becsült aránya felülreprezentált, a teljes népességen belüli 6-7% arányhoz képest, a vizsgált mintában 31,3%.** Megyei eloszlásban Somogy megyében a legmagasabb (44,4%) és Békés megyében a legalacsonyabb (7,4%).

A kortárscsoportban betöltött **státuszszerep megítélésében az iskolát nevezték meg döntő többségben (77,2%) olyan közegként, ahol valamiben, véleményük szerint, ők a legjobbak.** Ezt az intézményi (58,7%), majd pedig a baráti kortárscsoport (52,7%) követi.

A **segítségkérés** mind anyagi, mind lelki problémák esetén **kismértékben nevesített**, amely visszavezethető a kutatásban feltárt, a gyermekeket ért traumatikus események hatására jellemző nagyfokú bizalmatlanságra. A megkérdezettek (1.732 fő) 62%-a fogalmazta meg bizalmatlanságát az emberekben: *„Szinte soha nem lehet megbízni másokban”, „Az ember nem lehet elég óvatos másokkal kapcsolatban”*. A segítségkérés mértéke ezért anyagi problémák esetén 50% alatti, azaz a gyermekek kevesebb, mint fele kér segítséget. Lelki probléma esetén mindössze 40% fordul támaszért külső (szülő, nagyszülő, testvér, rokon, barát, osztálytárs, intézeti társ, kedves, egyéb személy) személyhez. A pedagógus az egyéb személy kategóriában előkerül, de aránya a többi szereplőhöz képest alacsony.

Az integrált osztályban (az osztályba gyermekvédelmi szakellátásban élő is jár), 12-18 éves gyermekek körében elvégzett szociometriai vizsgálat eredménye, hogy az érintett gyermekek **átlagosan a harmadik osztályközösségbe járnak**, a legkevesebb

egy, a legtöbb öt osztályközösség volt. A **vizsgált gyermekek 40%-a túlkoros**. A kutatás tanulmány megállapítja, hogy a gondoskodásban élők **nem tudnak tartósan beilleszkedni az osztályközösségbe, gyakoribb az intézményváltás és osztályismétlés, mely mögött a tanulási nehézségek mellett a magatartási problémák állhatnak.** Osztályukban az érzelmi viszonyulás tekintetében jellemzően **átlagos vagy ellenszenves, bűnbak kategóriába sorolódnak**, mely nagyfokú elutasítást jelez az osztály részéről irányukba. Nemek tekintetében a lányok inkább átlagos és bűnbak, a fiúk domináns többséggel ellenszenves vagy bűnbak szerepet töltenek be.

A tanulási feltételeket vizsgálva az otthoni tanuláshoz legtöbben a **számítógép hiányát** jelölték meg, melyet szorosan követ a korrepetáló tanár hiánya. A **tanuláshoz a gyermekek kétharmada nem tudja önállóan elvégezni feladatait és igényel külső segítséget (66,2%).**

A továbbtanulási célokat illetően az ÁGOTA kutatás feltárásai szerint **41,4%-ban érettségi megszerzését, 35,2%-ban diploma megszerzését, 22,6%-ban szakmai végzettség megszerzését tűzték ki célul.** Alapfokú végzettséget a válaszadók kevesebb, mint 1%-a jelölt meg célként.

A SZAKIRODALMI FELTÁRÁS – FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSAI

- A gyermekvédelemi szakellátásban részesülők létszáma, a **2019. december 31.-én, 23.090 fő, melyből 20.876 fő kiskorú.**
- A gyermekotthoni ellátásban **31,3% él, amely a kiskorúak tekintetében 6534 gyermeket jelent.**
- Az előző 10 év tendenciáit összesítve a gyermekvédelmi szakellátásba kerülő fiatalok száma folyamatos növekedést mutatott egészen 2018. év végéig
- Korcsoportjukat tekintve tízezer azonos korú lakosra vizsgálva, legmagasabb arányban a **14-17 éves fiatalok vannak jelen** (169,5 fő tízezer azonos korú lakosra), melyet a **6-13 évesek gyermekek** (117,6 fő tízezer azonos korú lakosra) jelenléte követ.

Ez az adat a gyermekvédelmi szakellátásban részesülő gyermekekre összességében vonatkozik és nem láttatja külön a gyermekotthonban nevelkedőket és a nevelőszülőknél nevelkedők megoszlását. Tekintettel a 12 éves korig preferált nevelőszülői elhelyezésre, a gyermekotthonok domináns korcsoportja vélhetően, a 12-17 éves fiatalok. *A kutatás egyik kérdése a gyermekotthonokban, lakásotthonokban és utógondozói otthonokban élő gyermekek kor szerinti összetétele.*

- A **18 évesek, vagy annál idősebbek részvételi aránya folyamatosan csökken**, 2010 óta, 2019-ben érte el a legalacsonyabb létszámot.

A kutatás egyik fontos kérdése, hogy azok a 16-17 éves fiatalok, akik még a szakellátásban vannak, milyen jelenlegi oktatásban részesülnek, milyen végzettségük van, rendelkeznek-e és ha igen, milyen pályaorientációval és jövőképpel.

- A szakellátás **területi meghatározottságára vonatkozóan a** teljes gyermekvédelmi rendszerre és korábbi évre vonatkozóan található adat, ezért nem ad releváns képet, a gyermekotthonokban nevelkedő gyermekek területi megoszlásáról. Az biztosan megállapítható viszont, hogy a **területi meghatározottság ebben a szegmensben is nagyon meghatározó.**
- **A gyermekotthonokban nevelkedők csaknem fele 1-5 évet tölt** el az otthonban, kevesebb, mint 1 évet (61-365nap) eltöltő fiatalok száma 20,67%.

A területi megoszlás tekintetében a rendelkezésre álló adat szintén a teljes gyermekvédelmi rendszert és korábbi évi eredményeket takar, ennek aktualizálása és gyermekotthonokra vonatkozó szűrése a kutatás részeként vizsgálatra kerül.

- **A gyermekvédelmi szakellátásban élő kiskorúak körülbelül kétharmada tanköteles korú,** döntő többségük normál általános iskolába jár.
- **Középiskolai** tanulmányokat folytatók legnagyobb arányban **szakközépiskolában (36%) és szakiskolában (28%) tanulnak.**
- Az utógondozotti ellátásban vizsgált tanulmányi végzettségek alapján, a **lemorzsolódás aránya magas, amely a korai iskolaelhagyás kockázatát nagymértékben előrejelzi.**

A tanulmányi részvételükre vonatkozóan megismert adatok egy része halmozottan a teljes gyermekvédelmi rendszert érintik, így nem kezeli külön a gyermekotthonokban nevelkedőket. Másrészt nem szűri korcsoport szerint a jelenlegi iskolai részvételüket és az osztályismétlések számát, amely fontos mutatója a lemorzsolódásnak és lehetőséget teremt a korai iskolaelhagyás megelőzésére. Nem teszi ismertté a jövőben elérni kívánt legmagasabb iskolai végzettséget, a tantárgyakhoz való viszonyt, a felzárkóztatás szükségességét tantárgyak szerint, a továbbtanulási orientációkat stb. A kutatás fő témája a gyermekotthonokban nevelkedő gyermekek oktatási részvételének tényleges megismerése mellett, többek között a tanulással kapcsolatos nehézségeik és lehetőségeik feltárása, tehetségpotenciálok felderítése és támogatása, továbbtanulási elképzeléseik, munkához való viszonyuk, valamint az önálló életet támogató programcsomagra vonatkozó igényfelmérés feltárása.

II. rész

„A gyermekotthonban nevelkedő fiatalok oktatási részvétele és jövőképe” című

GA kutatás ismertetése és megállapításai

A KUTATÁS RELEVANCIÁJA

A gyermekvédelem teljes rendszerét érintő rendelkezésre álló adatok, jellemzően **halmozottan elérhetők,** melyek a gyermekvédelmi szakellátásban élőket együttesen kezelik és nem térnek ki a gyermekotthonokban család nélkül nevelkedőkre[19]. Statisztikai mutatóik is a teljes gyermekvédelmi rendszert érintik, amelyben eltérő korcsoport jellemző a nevelőszülői hálózatokban elhelyezett és a gyermekotthonokban élők között. A korcsoport eltérés más-más fejlesztési megközelítést igényel, amely jelentős befolyással bír megsegítésük sikerességében. A korcsoporti adatok mellett a területi meghatározottság, az oktatási részvételek és a tanulás sikeressége is eltér, amelyre vonatkozóan konkrét felmérés még nem készült. Átfogó kutatás a gyermekvédelemre 2004-2009 között készült (ÁGOTA), amely a gyermekotthonokban nevelkedett gyermeket is megszólítja és az egyéni jellemzők megismerését célozza, de a kutatás az otthont nyújtó ellátásra szoruló gyermekek egészét érinti, a nevelőszülői hálózatban nevelkedő gyermekekkel együtt, továbbá a feltárás legalább 12 évvel korábbi megállapításokat tartalmaz. A GA kutatás jelentősége azért nagy, mert **a gyermek fejlődése szempontjából nagyon meghatározó tényező, hogy elhelyezése családban (nevelőszülőknél) vagy gyermekotthonban történik.** A neveltetés során, a család hiánya nem pótolható, melynek lenyomatai oktatási nehézségekben, lemorzsolódásban, rosszabb munkapiaci esélyekben, bűnözési hajlandóságban és nehezebb társadalmi beilleszkedésben mutatkozhatnak meg. **Kifejezetten olyan kutatás, amely a gyermekvédelem ezen szegmensét az oktatás, mint másodlagos szocializációs közeg aspektusából vizsgálja, ez idáig nem készült**. A további, feltárt kutatások, mint például az alkohol- és drogfogyasztási szokások, részben vizsgálták ugyan a gyermekek ezen csoportját is, de többnyire egy-egy adott problémára fókuszálva kerültek említésre. Az eltelt évek változásai a környezeti tényezőkben, a törvényi szabályozásban, az oktatásban, a tehetségfejlesztésben és egyéni szinten is jelentős mértékű átalakításokat hoztak, ezért a kutatás ebből a szempontból is különösen aktuális. Továbbá a nagyon rövid feltárási és elemzési időszak alatt gyorsan és könnyen hozzáférhető és publikus statisztikai összefoglalók **elkészítésének éve sok**

[19] A teljes gyermekvédelmi rendszerre és a család nélkül nevelkedőkre vonatkozó fogalomhasználat részletes ismertetése az 1. számú mellékeltben olvasható.

esetben eltér az egyes részeket érintő kutatásokétól, így egységben kezelésük nehezen megvalósítható, összehasonlításuk nem nyújt releváns képet.

A **kutatás fő vezérfonala a képességek megismerésén keresztüli oktatástámogatáson alapszik,** mely vizsgálni kívánja a jelenlegi tanulmányi részvétel mögöttes tartalmait, a tanulási motivációkat, az egyéni érdeklődést, a jövőképet és a munkához való viszonyt, valamint a pályaorientációs elképzeléseket egyaránt. Kiemelt célja a tehetségfelfedés és fejlesztés mellett, a lemorzsolódás veszélyeztetettségi fokának láthatóvá tétele és ennek megakadályozására célzott programlehetőségek megvalósítása. Kifejezett célja, hogy feltérképezze és szükség szerint - a nevelők bevonásával **támogassa olyan alternatív módszerek, programok megvalósítását, melyek hozzájárulnak a gyermekek későbbi sikeres társadalmi beilleszkedéséhez, önálló életútjuk kialakításához.**

A kutatás eredményeként megvalósuló programok eredményességének mérésére **az Alapítvány célja, annak kutatással alátámasztott hatékonyságvizsgálata.** Megvalósítása képet adhat a gyermekvédelemi intézkedések hatékonyságáról, mely nagymértékben hozzájárulhat a gyerekek későbbi eredményes támogatásához.

HIPOTÉZISEK

A gyermekvédelmi szakellátói rendszeren belül a gyermekotthonokban élő gyermekek mutatói bizonyos területeken különböznek a teljes gyermekvédelmi rendszerre vonatkozó értékektől, így eltérő figyelmet igényelnek a nevelőszülői hálózatban nevelkedő gyermekekhez képest. A családban elsajátított élmények, rítusok, minták, konfliktusmegoldási módok, szerepek és értékek hiánya tovább csökkenti oktatási esélyeik, továbbtanulási mutatóik, tanulmányi végzettségük eredményességét, így későbbi gazdasági és társadalmi beilleszkedésük sikerességét, továbbá fokozza lemorzsolódási és kriminológiai veszélyeztetettségük. Hosszú távon és folyamatosan igénylik olyan segítő programok megvalósítását, melyek elfogadáson és megértésen alapulva teremtik meg a családi biztonság hiányában megfogalmazott jövőképük realizálását. Oktatási részvételüket és társadalmi beilleszkedésüket nehezítik a velük kapcsolatban jelen lévő társadalmi sztereotípiák, melyeket valós helyzetük feltárása és minél szélesebb körű terjesztése csökkenthet.

KUTATÁS MEGVALÓSÍTÁSÁNAK MÓDJA

A kutatási stratégia összefoglalója:

I. Kutatási előzmények és vonatkozó szakirodalmi háttér feltárása

II. Következtetések levonása

1) Főbb megállapítások összegzése
2) A kutatási kérdések megválaszolására feltárni kívánt és az előzetes adatelemzésből hiányzó ismeretek feltérképezése
3) Kérdőív összeállítása

III. Gyermekotthonban nevelkedett gyermekek vizsgálata

1) Anonim kérdőíves online megkérdezés

IV. Kérdőívek összesítése

V. Kutatási tanulmány elkészítése

VI. Javaslat összeállítása a Gattyán Alapítvány támogatói tevékenységéhez

A kutatás megvalósulása:

A kérdőív kiküldésének dátuma:

- állami fenntartású intézmények megyei igazgatósága: 2021.01.12.
- civil fenntartású intézmények igazgatósága: 2021.01.13.

Kérdőív lezárásának dátuma: 2021.01.31.

Robotkitöltés kizárásának (reCAPTCHA) mennyisége: 1.039db

Beküldött kérdőívek száma: 1.039db

A beküldött kérdőívek száma a gyermekotthonokban nevelkedők (5.567fő) jelenlegi részvételi arányában **18,7%,** országos lefedettségű, minden megyéből érkezett kitöltés, így **következtetések levonására alkalmas.**

Kutatási módszerek:

Az adatelemzések és a rendszerben élők jelenlegi korcsoportjára, területi megoszlására, nemére stb. vonatkozó adatok kvantitatív, tanulási motivációik, jövőképük, pályaorientációik kvalitatív módszert követ. A kutatási stratégia induktív, leíró, elemző jellegű. A gyermekek megkérdezése kérdőíves, online formában, anonim módon történik. A kérdőív kérdései zárt, félig zárt és nyitott kérdéseket egyaránt tartalmaznak. A kutatási kérdések megválaszolásához jelentős mértékben hozzájárulna mélyinterjús vagy fókuszcsoportos megkérdezés a gyermekek, nevelők, pedagógusok körében, valamint az oktatási intézmények bevonásával szociometriai vizsgálat készítése, amely a jelenlegi járványhelyzetre tekintettel és az Alapítvány kérésére, a rövid határidős kivitelezés (3 hónap) miatt, nem kerülhetett megvalósításra.

Kutatási minta:

A kutatásba bevont minta a gyermekvédelmi szakellátói rendszeren belül, a gyermekotthonokban nevelkedő (gyermekotthonokban, lakásotthonokban vagy utógondozói otthonokban) gyermekek, azon belül is:

- kor szerint: 12-18, 18+ évesek
- különleges és/vagy speciális szükséglet nélküli vagy különleges és/vagy speciális szükségletű integráltan nevelhető*
- gyermekotthonokban jelen lévő utógondozottak (18+)
- fenntartói szempontból: állami, civil vagy egyházi fenntartású

A mintavétel során közel 200 gyermek-, lakás- és utógondozói otthon kerül bevonásra, amely több, mint 5.000 gyermeket érint.

*A különleges- és/vagy speciális szükségletű gyermekek megsegítése olyan szakértői segítséget igényel, amelyet az Alapítvány jelenleg, felelősen nem tud biztosítani.

A kutatás módszertana:

A kérdőíves adatfelvétel módja online, anonim.

A kérdőív az otthonok állami fenntartójától (Emberi Erőforrások Minisztériuma) és saját, nyilvános adatgyűjtésből kapott címlista alapján a Gyermekvédelmi Megyei központok Intézményvezetői részére került e-mail formájában kiküldésre. A

kiküldést megelőzte egy online és telefonos felmérés a megyei központok mellett a telephelyek és otthonok vezetőivel, az infrastrukturális eszköz és hálózat meglétét illetően, tekintettel arra, hogy a kérdőív online formában kerül kiküldésre és kitöltésre.

Az állami fenntartású intézmények mellett a kérdőív kiküldésre került a fenntartótól kapott címlista alapján, a nem állami fenntartású (egyházi és civil) szervezetek vezetői részére is, ahol előzetes infrastrukturális háttérfelmérés nem történt.

A kérdőív linket a megyei központok vezetői juttatták el a telephelyek részére, ahol a gyerekek hozzáférhettek.

A nevelők részére kitöltési segédlet készült, mely a kutatás ismertetését, a gyerekek felé kommunikációját és annak főbb ismérveit tartalmazta. A kitöltési segédlet az *2. számú mellékletben olvasható.* A kérdőívet a linken keresztül, anonim módon töltötték ki a gyerekek. A kérdőíves megkérdezés során semmilyen adatfelvétel nem történt, az anonimitás megvalósult, gyámhatósági engedélyezést nem igényelt.

A kutatási minta teljeskörűen lefedi a gyermekotthonokban nevelkedők mintában szereplő korcsoporti körét, mind állami, egyházi és civil fenntartású intézmények tekintetében. A minta kizárja a nevelőszülői hálózatban nevelkedő gyermekeket.

A kutatás etnikai irányelve:

A kutatás etnikai irányelve az anonimitás mellett, minden ideológiától és vallási elköteleződéstől való mentesség. A kérdések tartalmát illetően mellőzésre kerültek a gyermekeket érzelmileg érintő kérdések, pl. a gondozásba kerülés oka, a családi kapcsolattartás jellemzői, a szakellátásban kezelt problémák, etnikai hovatartozás stb., melyek további kutatási eszközök bővítésével (pl. szociometriai vizsgálat, mélyinterjú, fókuszcsoport kutatás) lehetne feltárni. A pandémia idején megvalósított vizsgálat erre nem adott lehetőséget, amely elsődlegesen az egészség védelmében minden személyes kontaktuson alapuló megkérdezést mellőzött.

A kutatás fő kérdései:

1. A gyermekvédelmi szakellátási rendszerben a gyermekotthonokban **nevelkedők demográfiai és jelenléti adatai:**
   - korcsoporti megoszlása
   - nemek szerinti megoszlása

- területi megoszlása
- otthon típusa (gyermekotthon, lakásotthon)

2. A gyermekotthonokban élők tanulmányai:

- Jelenlegi oktatási részvétel
- Jelenlegi iskolai végzettség
- Tanulmányi eredmények
- Tantárgyakhoz való viszony
- Tanulási szokásaik

3. **A gyermekotthonokban élők jövőképe:**
   - Továbbtanulási tervek
   - Iskolai végzettség jövőkép
   - Munkához való viszonyuk és jövőképük
4. **Érdeklődés/Szabadidő és támogatói igényfelmérés**
   - Lehetséges tehetségterületek
   - Tanulástámogatás igénye
   - Hiánypótló programigény

Fogalomhasználat:

A tanulmányban használt fogalmak definiálása az 1. számú mellékletben olvasható.

A kutatás neve és hivatkozása:

GA kutatás (2020)

A kutatás időzítése: 2020.11.01 – 2021.02.28.

A GA KUTATÁS MEGÁLLAPÍTÁSAI

A kutatás a gyermekvédelmi szakellátói rendszeren belül, a gyermekotthonokban élő gyermekek **jelenlegi összetételét, tanulási részvételét, továbbtanulási esélyeit és szükségleteik feltárását célozza.**

A **kérdőíves megkérdezés célja, hogy megismerje a gyermekotthonokban nevelkedő gyermekek tanulmányaira vonatkozó minél részletesebb** ismereteket: tényleges és jelenlegi tanulási részvétel; tanulási motiváció; tehetségorientáció; jövőkép és pályaorientációs elképzelés, valamint az Alapítvány által tervezetten összeállításra kerülő segítő programok iránti igényt.

A feltárás a gyermekvédelmi szakellátói rendszeren belül kizárólag a gyermekotthonokban nevelkedett gyermekeket érinti, akik mindennapjaikban család nélkül nőnek fel, így a nevelőszülői hálózatban elhelyezett gyermekeket nem érinti. A kutatás egyedisége részben ebben van.

A kutatási tanulmány által feltárt eredmények felhasználásának célja, hogy a gyermekvédelem szakellátói rendszerén belül a gyermekotthonokban élők megismerése által hosszú távú, hatékony oktatási, tehetségfejlesztő és támogató programok kerüljenek megvalósításra, amelyek hozzájárulnak a képességek megismeréséhez, a lemorzsolódás csökkentéséhez, továbbtanulásukhoz, társadalmi beilleszkedésük során minél sikeresebb életút megvalósításához. Célja továbbá a fokozott hátránykompenzáció szükségességére vonatkozó társadalmi figyelemfelhívás.

> *„Amikor azt gondolod, hogy már minden lehetőséget kimerítettél, még mindig van legalább egy.”*
>
> *Thomas Alva Edison*

A GYERMEKOTTHONOKBAN NEVELKEDŐK DEMOGRÁFIAI MUTATÓI

1) Korcsoporti megoszlás

A **teljes gyermekvédelmi szakellátói rendszerben** döntő többségben (**40%**) a **6-13 évesek vannak jelen**, míg a **gyermekotthonokban** nevelkedők esetében **ennél magasabb arányban (52,9%) a 15-17 évesek** jelenléte dominál. A kutatás lehetőséget adott a tág korcsoporti kategória évek szerinti megismerésére, így látható, hogy **többségében 15 évesek** (18,3%) és **16 és 17 évesek** (17,3%, 17,3%) élnek jelenleg gyermekotthonokban. Az otthonokban nevelkedők körében, a negyedik legnagyobb arányban a 18 és 18+ évesek élnek (13,4%), **legkisebb arányban pedig éppen a 12 évesek** (9,7%), akik dominanciája a teljes gyermekvédelmi rendszerben a legmagasabb.

10. ábra. A gyermekvédelmi szakellátásban részesülő fiatalok korcsoportok szerinti megoszlása
Forrás: KSH: 2.5.9.2, Ábra: Szennai Dóra

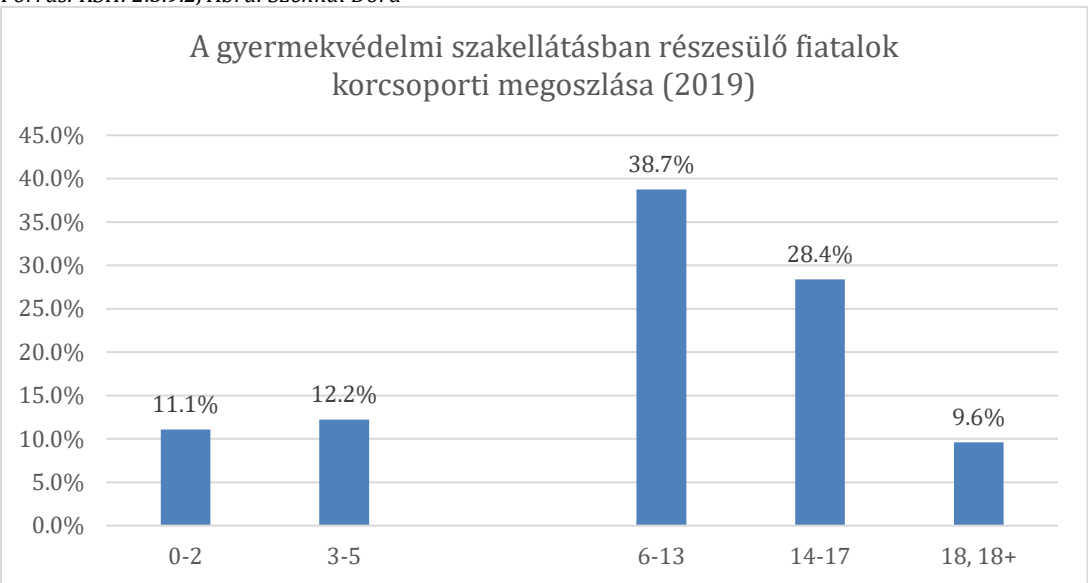

A korcsoport szerinti bontás a teljes gyermekvédelmi rendszert vizsgáló KSH **adattábla korlátját is feloldja**, amely átível a 16 éves tankötelezettségen és a 6-13 és 14-17 éveseket együttesen kezeli. A teljes szakellátói rendszer és a gyermekotthonokban élők korcsoporti eltérésének oka, részben a törvényi és gyámhatósági szabályozásban (a gyermekek 12 éves koráig történő nevelőszülői hálózatban való elhelyezésére törekvés) keresendő. **Egyértelműen megállapítható viszont, hogy eltérő támogatói megközelítést igényel a 15-17 éves, a 6-13 éves gyermekhez képest.**

11. ábra. A gyermekotthonban nevelkedők korosztályok szerinti megoszlása 2021. (GA kutatás, Szennai Dóra)

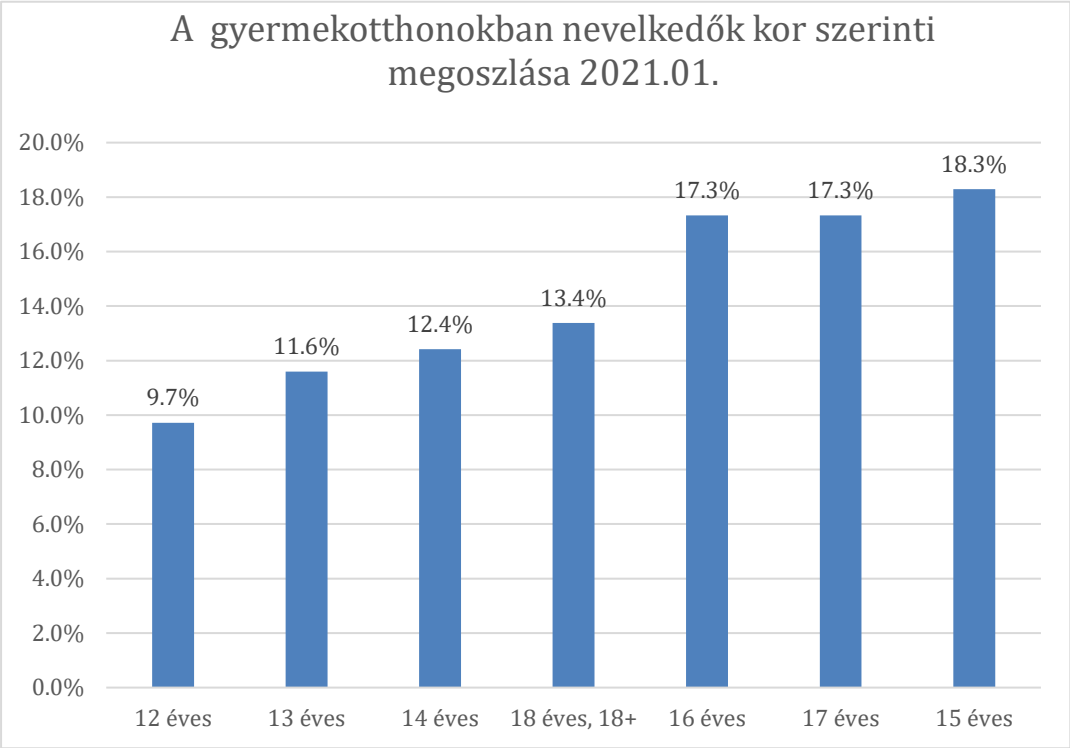

A GA kutatásban a **14-17 évesek, akik jelenléte kétszeresen haladja meg** a teljes szakellátói rendszer azonos korcsoporti adatait, egészen eltérő fejlődési szinteken vannak és eltérő motivációkat igényelnek, mint az iskolakezdés előtt álló 6 éves, vagy jellemzően alsó tagozatos kisiskolás tanuló. A feltárt adatok lehetőséget adnak évek szerinti bontásban megismerni a gyermekek jelenlétét, melyben kiemelkedő a **15 évesek dominanciája**, akik tanulmányutak tekintetében éppen **az átmenetek időszakát élik**. Ennek jelentősége hosszú távon határozhatja meg későbbi életútjukat. Alig tér el ettől a **16-17 évesek jelenléti aránya**, amely a késői átmenet mellett a **lemorzsolódás kockázatát** is hordozza. E három korcsoport (15,16,17 éves) oktatási támogatása kiemelt jelentőséggel bírhat későbbi társadalmi beilleszkedésük tekintetében és szükséges, hogy a támogatói munka fókuszába kerüljön, részben továbbtanulási megsegítés, részben a lemorzsolódás csökkentése formájában.

12. ábra. Összehasonlító ábra: A teljes gyermekvédelmi szakellátásban és a gyermekotthonokban nevelkedők korosztályok szerinti megoszlása
2021. (GA kutatás, Szennai Dóra)

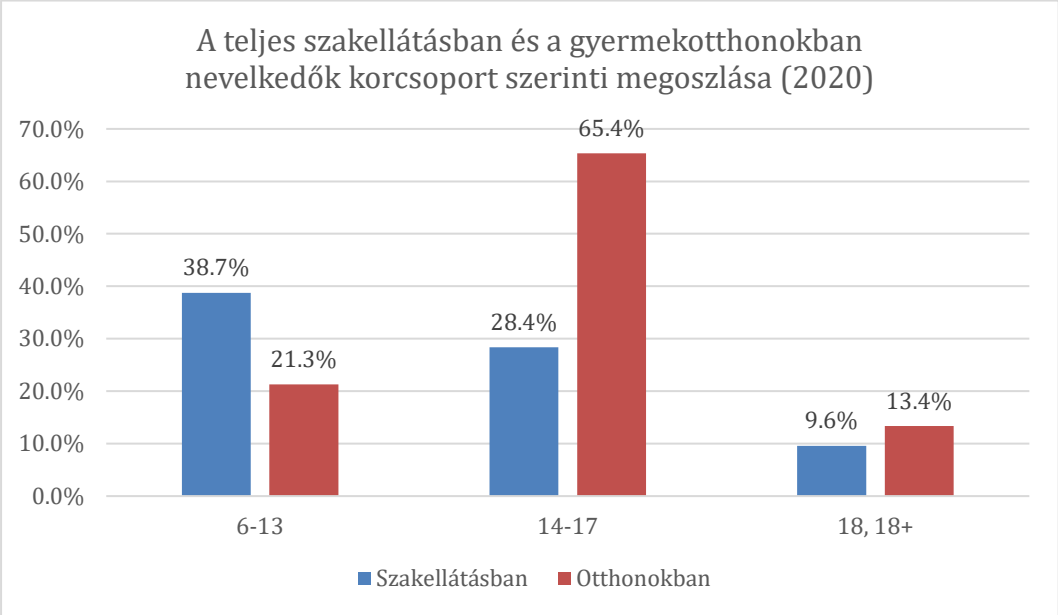

Az **utógondozói rendszerben** a 18 év felettiek aránya (13,4%) csaknem **40%-al magasabb a teljes gyermekvédelemi szakellátásban jelen lévő utógondozotti létszámhoz képest.** Kijelenthető, hogy a gyermekotthonokban nevelkedett gyermekek **társadalmi beilleszkedése nehezebb és későbbre tolódik**, felnőtt korukat elérve **hosszabb ideig maradnak utógondozói ellátásban**, a nevelőszülői hálózatban nevelkedő gyermekekhez képest.

2) Nemek szerinti megoszlás

A kutatásban résztvevők nemek szerinti megoszlása csaknem fele-fele arányú: **47,1% nő és 52,9% férfi**, mely összhangban van a teljes gyermekvédelmi szakellátói adatokkal.

13. számú ábra: A gyermekotthonban nevelkedők nemek szerinti megoszlása, 2021. (GA kutatás, Szennai Dóra)

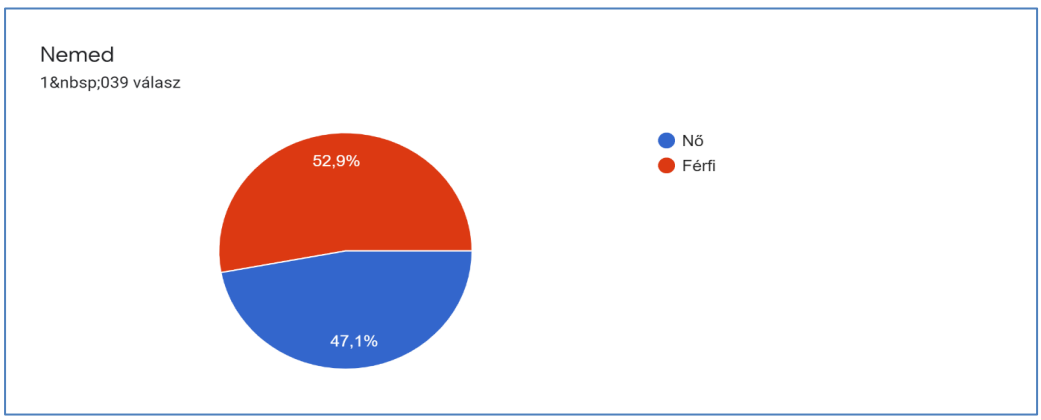

3) Területi megoszlás

A **területi meghatározottság** a gyermekvédelmi rendszerben is nagyon jellemző, a legkevésbé érintett Győr-Moson-Sopron megyében mindössze ötöde az érintett gyermek száma, a leginkább érintett Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéhez képest.

A gyermekotthonokban élők esetében is **Szabolcs-Szatmár-Bereg megye az elsődlegesen érintett,** azaz ezer lakosra vonatkoztatva, itt kerül legtöbb gyermek gyermekotthonba, de **eltérően a teljes szakellátói rendszertől a második és harmadik legnagyobb érintettség Somogy megyében és Budapesten determinálható**. Következésképpen megállapítható, hogy Somogy megyében vélhetően sokkal magasabb gyermekotthoni és sokkal kevesebb nevelőszülői hálózati elhelyezés történik, így **területi meghatározottság szempontjából kiemelt figyelmet igényel**.

14. számú ábra: A gyermekotthonban nevelkedők területi megoszlása, kiemelt régiók szerint 2021. (GA kutatás, Szennai Dóra)

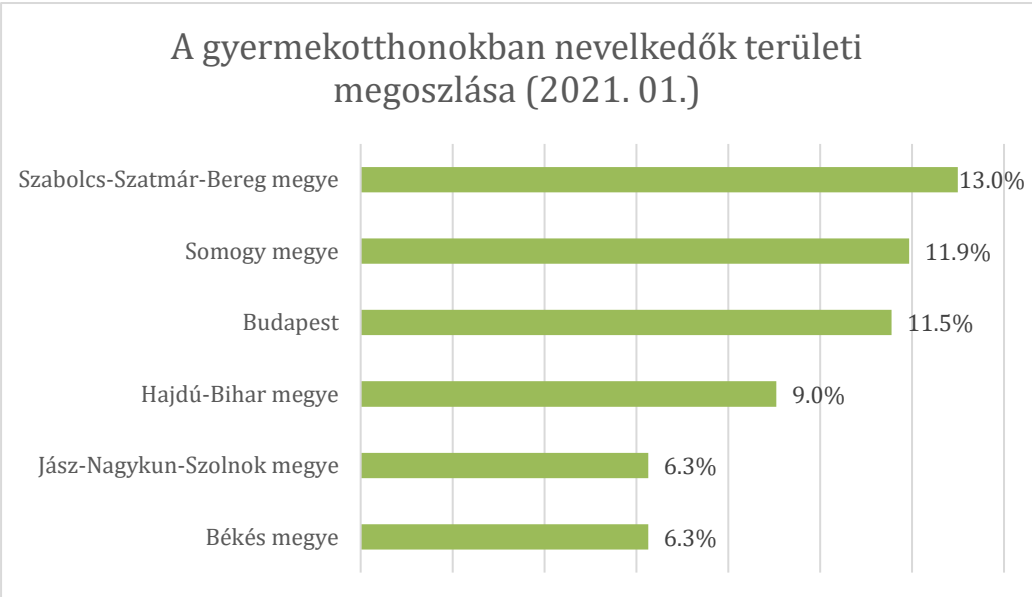

4) Az otthon típusa

Elhelyezésüket tekintve **többségében** (60,3%) **lakásotthoni ellátásban nevelkednek, gyermekotthonokban kicsit több, mint a gyermekek harmada** (36,6%) él. A lakásotthonokban történő domináns elhelyezés pozitív irányvonal, amely felépítésében és a lakói létszámban (12 fő) is inkább hasonlít saját otthonra. A két otthontípuson felül megnevezésre kerültek még különleges vagy speciális

gyermekotthonok, melyek vizsgálatát a GA kutatás nem célozza, a minta az átlagos szükségletű és/vagy különleges szükségletű és integráltan nevelhetőkre vonatkozik.

15. ábra. A gyermekotthoni ellátásban részesülők elhelyezése otthon típusa szerint 2021.01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

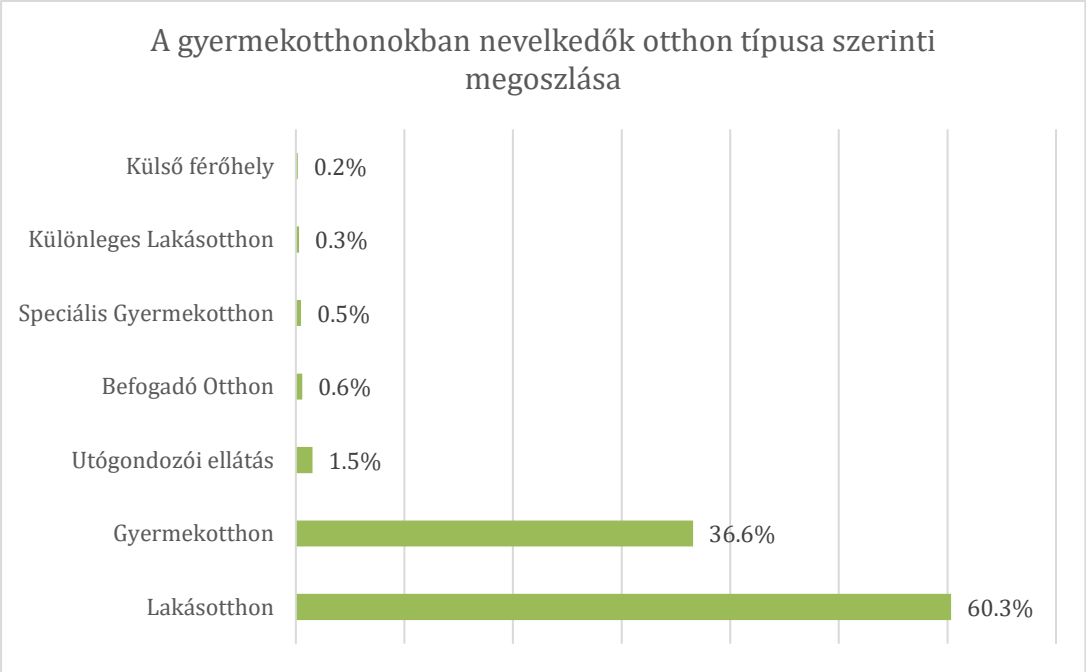

Az **utógondozói otthonban mindössze 1,5%** került nevesítésre, amely sokkal kevesebb főt takar, mint a tényleges utógondozotti létszám. Ennek oka lehet az utógondozottak egy részének lakásotthoni elhelyezése, amelyet a korosztály szerinti megoszlás is alátámaszt (13,4%) és láttatja, hogy a kiskorúak és az utógondozottak lakásotthoni részvétele megoszlik.

16. ábra. A gyermekotthoni ellátásban részesülő nagykorúak (18, 18+ évesek) elhelyezése otthon típusa szerint, 2021.01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

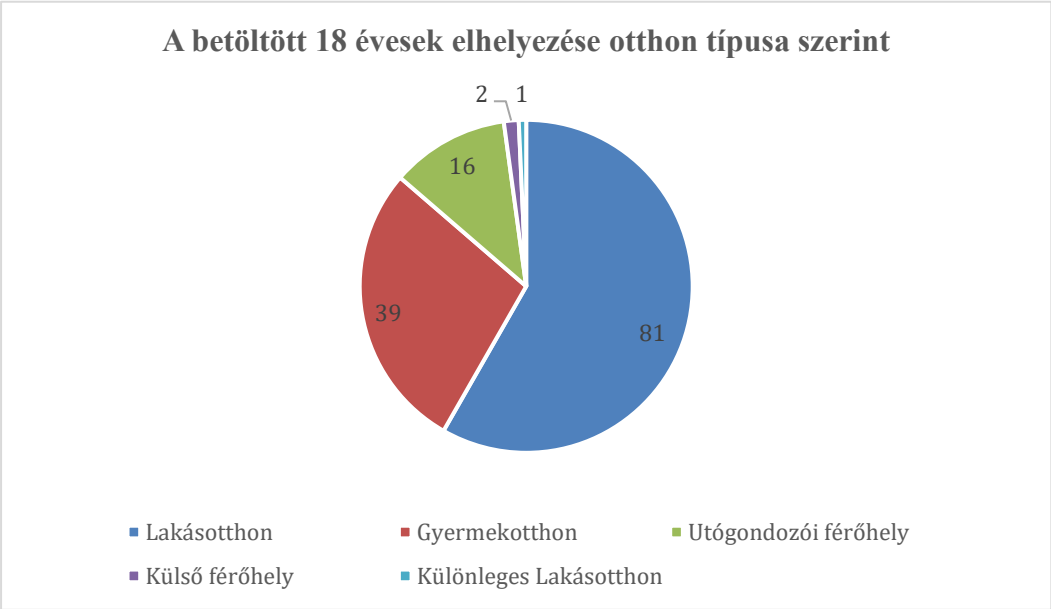

Az adattáblát a betöltött **18 évesekre** szűrve látható, hogy a 1,5%-os megoszlás a megkérdezettek egy részét takarja, a korosztály **nagyobb része lakásotthoni vagy gyermekotthoni elhelyezésben részesül.**

A **kiskorúak** adatait külön leszűrve (12-17) az elhelyezés aránya nem módosul: **kétharmad-egyharmad arányban kerülnek lakásotthoni és gyermekotthoni elhelyezésre.**

17. ábra. A gyermekotthoni ellátásban részesülő 12-17 évesek elhelyezése otthon típusa szerint 2021.01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

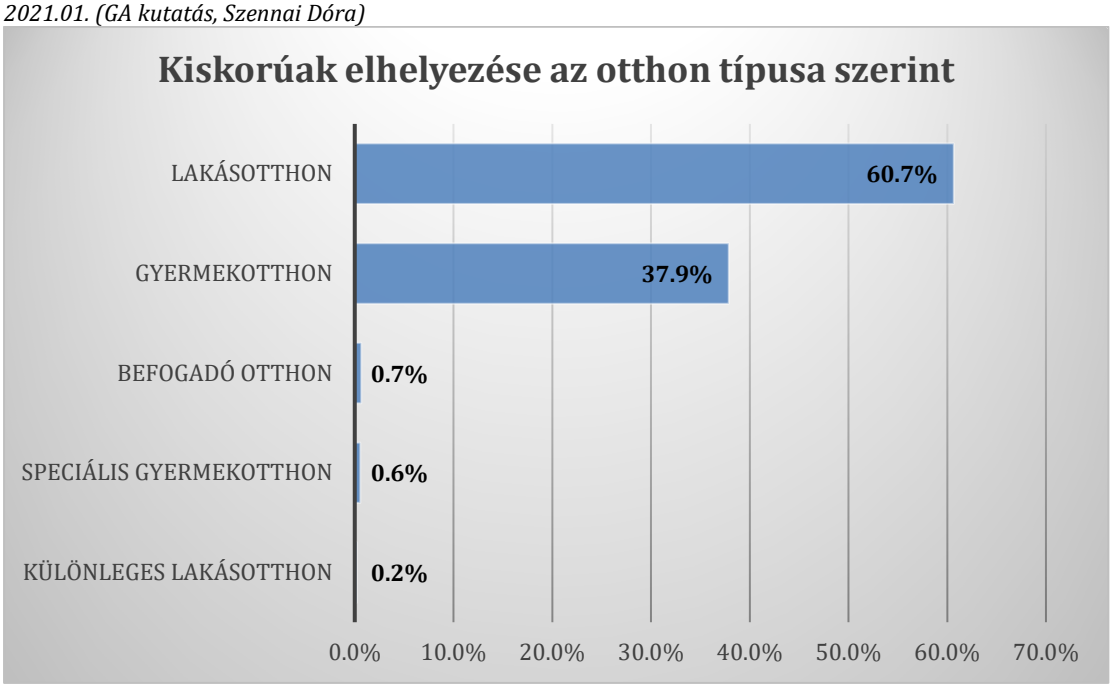

A létszámadatokkal összevetve (gyermekotthonokban és külső férőhelyeken elhelyezett 12-17 évesek létszáma: 4.609 fő, 18 és 18+ létszáma: 1.046 fő, *Forrás: KSH OSAP 1209.)* **a gyermekotthonokban és lakásotthonokban** (speciális, különleges és befogadó otthon nélkül) **élő kiskorú fiatalok létszáma 4.544 fő** (98,6%). A **18 évet betöltött** fiatal felnőttek aránya pedig, akik gyermekotthoni, lakásotthoni vagy utógondozói ellátásban vannak 97,8%, **létszámadata 1.023 fő. Az adattábla mentén így pontosan meghatározható, hogy a teljes GA programba bevonni kívánt létszám: 5.567 gyermeket érint jelenleg.**

Az oktatási mutatókat és jövőképet célzó felmérés célja a tanulás, mint kitörési lehetőség leghatékonyabb támogatásának megvalósítása az elsődleges szocializációs közeg hiánya mellett. A család nélkül nevelkedő gyermekek számára a másodlagos szocializációs közeget – a gyermekotthoni ellátást kiegészítve - az oktatási intézmények jelentik, amelyek szerepe fokozott hangsúllyal jelenik meg és szükséges, hogy megjelenjen a gyermekvédelmi szakellátói rendszerben. Kiemelt szerepet töltenek be már a megelőzés és a jelzőrendszer területén is, hiszen elsődleges célja a **szakellátásba kerülés megelőzése**. Amennyiben mégis elkerülhetetlen a családból való kiemelés, a nevelőotthonok - jellegzetességeikből adódóan – ezt az elsődleges szocializációs szerepet, nem tudják „átvenni", de **az itt élők számára, az oktatási színtérrel együttesen, mégis elsődleges szerepet töltenek be** és jelentenek kapaszkodót, egyszerűen azért, mert nincs másik. *Sem a nevelőotthoni, sem az oktatási intézmény nem képes viszont azokat a kompetenciákat átadni, amelyet egy család nyújthat és melyek szükségesek mentális fejlődésükhöz és harmóniájuk kiteljesedéséhez.* A halmozottan hátrányos helyzet részben így is értelmezhető. Pótolni tehát nem tudja, de részben képes enyhíteni a második szerepben is, az első hiányát. **Az iskolára, mint másodlagos szocializációs közegre így sokkal nagyobb felelősség** hárul és az oktatáson keresztüli megsegítés jelentősége kiemelt.

5) Jelenlegi oktatási részvétel

A kutatási minta alapján a 12-18, 18+ éves otthoni szakellátásban lévő fiatalok oktatási részvétele **legnagyobb arányban az alapfokú és a középfokú képzésben valósul meg**. Alapfokú képzésben csaknem a megkérdezettek fele (49,3%), középfokú képzésben 42,8% tanul jelenleg. A középfokú képzésben **legnagyobb arányú a szakképző iskolai részvétel, amely csaknem 20%.** Ezt követi a **szakiskolai részvétel, amely 8,8%.** A két képzési forma, elsődlegesen szakmai képesítés megszerzését célozza, így a felsőoktatásba lépésre nem jogosít. Az erre jogosító **gimnáziumi és szakgimnáziumi képzési részvételi arány: 9,6%.** A megkérdezettek **kevesebb, mint 1%-a tanul jelenleg felsőoktatásban.**

18. ábra: A gyermekotthoni ellátásban részesülő 12-18, 18+ évesek tanulmányi részvétele 2021.01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

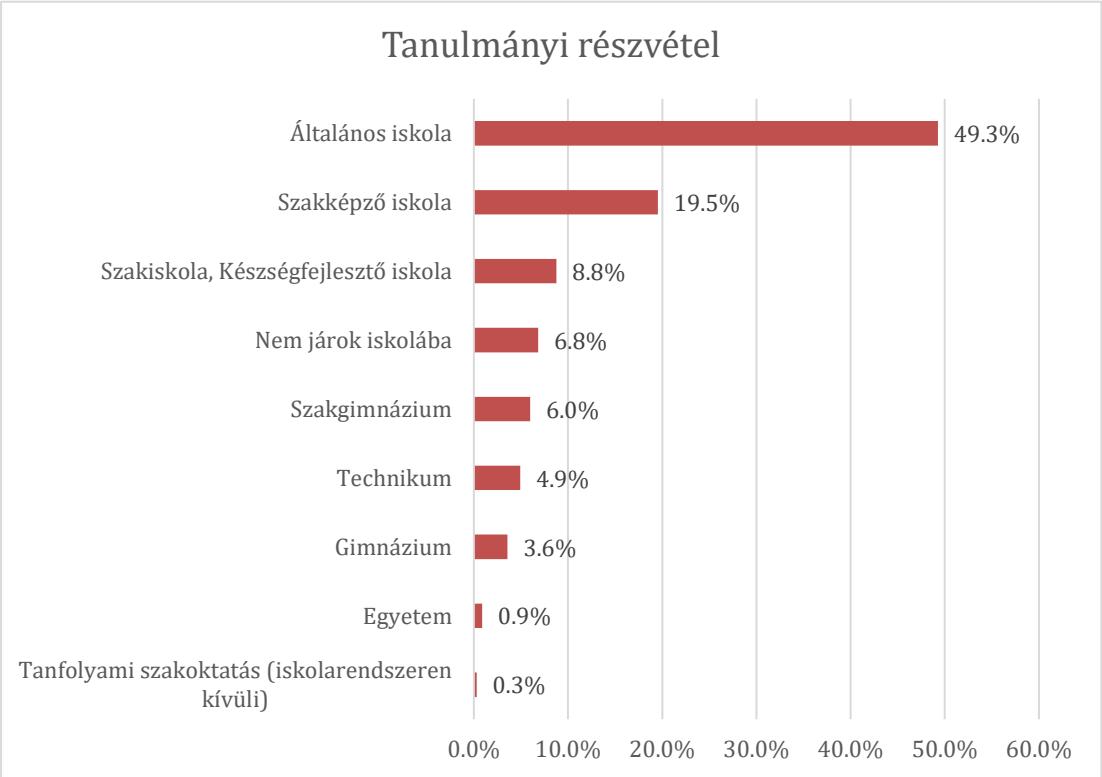

A megkérdezett fiatalok 4. legnagyobb arányban megjelölt kategóriája **(6,8%)**, hogy **semmilyen oktatásban nem vesz részt**, amely megelőzi a szakgimnáziumi, a technikumi és a gimnáziumi részvételi arányt. Magyarázata lehet, a betöltött 18 és 18+ évesek bevonása a kutatási mintába, akik a fentiekben bemutatott létszámadatok szerint 13,4%-ban vannak jelen a szakellátás rendszerének ezen szegmenségben. **Az oktatásból jelenleg kimaradók korcsoport szerinti szűrésében** vizsgálva viszont látható, hogy legnagyobb arányban a **17 évesek maradtak ki az iskolából, akik a csoport több, mint felét (52,1%) képviselik.** A betöltött 18 évesek aránya ennek csupán negyede (25,4%). Jelentős még **a 16 évesek aránya is, amely 15,5%.** Összesítve a szűrés eredményét **az oktatási rendszerből kimaradók kétharmada (67,6%) 16-17 éves, kiskorú. A lemorzsolódás a gyermekotthonokban élő 16-17 évesek körében fokozottan megfigyelhető, így szükséges beavatkozást igényel. Tovább árnyalja a képet, az oktatásban nem résztvevő 14-15 évesek (7%)**, akik a 16 éves tankötelezettség ellenére sem járnak iskolába. Ennek kérdése külön figyelmet érdemel és hívja fel a figyelmet a segítségnyújtás fontosságára.

*19. ábra: Oktatásban **nem részvevők** korcsoport szerinti megoszlása 2021.01. (GA kutatás, Szennai Dóra)*

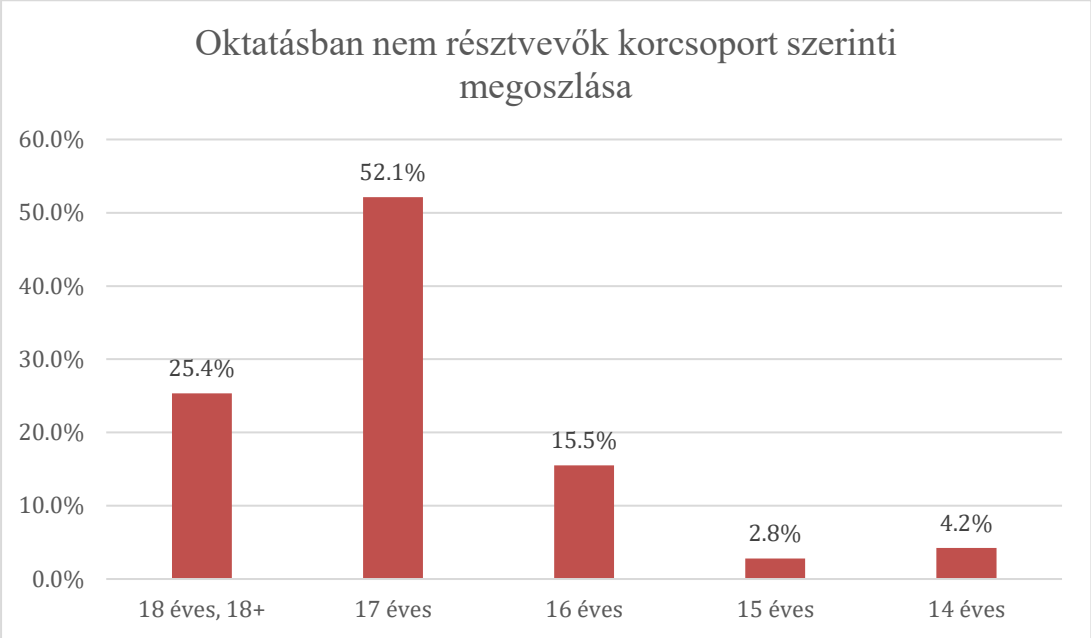

Alapfokú képzésben hasonló arányban vesznek részt a szakellátás teljes rendszeréhez viszonyítva, de korcsoportjukat tekintve nagy eltérések vannak, hiszen a gyermekotthonban jellemző korcsoport 14-17 év. **Általános iskolai részvételükben így jellemző a túlkorosság és az országos átlaghoz viszonyítva sokkal magasabb osztályismétlési mutatók.** Alapfokú képzésben **egyharmaduk (34,6%) túlkoros, melyből a 15 évesek aránya a legmagasabb, de 16-18+ évesek is vesznek részt alapfokú képzésben.**

20. ábra: A gyermekotthonokban élők általános iskolai részvétele korcsoportok szerint 2021.01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

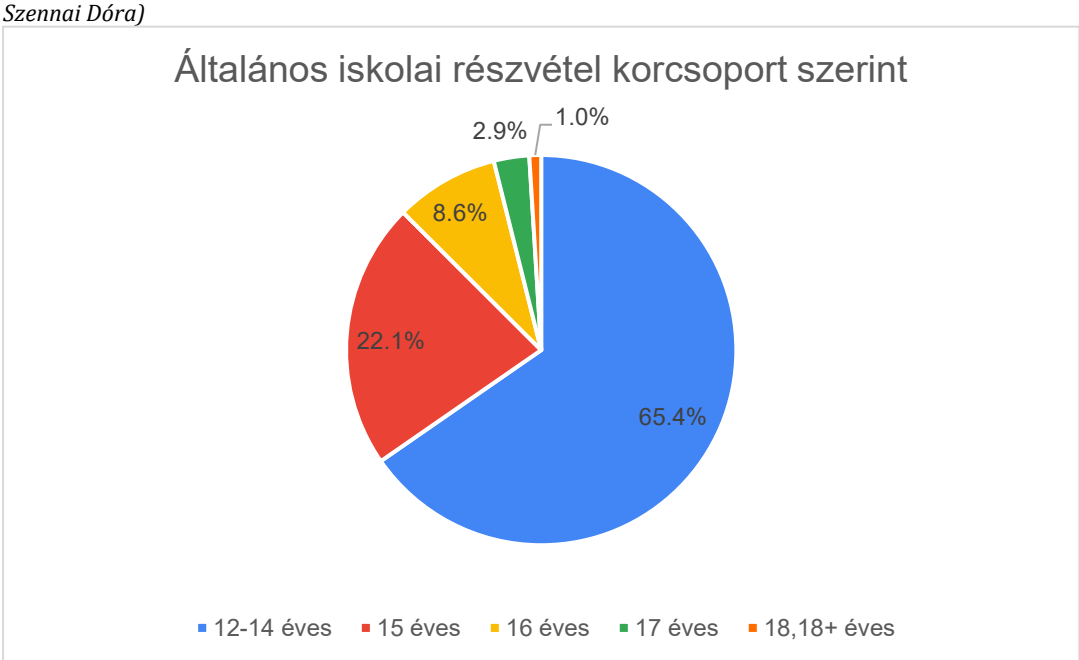

Részben indokolható a bekerülés időszakában szükséges iskola és vagy osztályváltással, a lelki megterhelésből adódó koncentrációs nehézségekkel, melyek **osztályismétlést** tehetnek szükségessé és melyben az élen állnak: alapfokú képzésben a megkérdezettek **több, mint harmada valamilyen osztályt, legalább egyszer ismétel,** amely az országos (2%), átlagos adatok sokszorosa. Középfokú képzésben kb. kétszerese az országos átlagnak (4%), de ehhez a „javuláshoz" már a fent látható lemorzsolódás is hozzájárul.

21. ábra: Összehasonlító ábra: Osztályismétlések száma országos mutatók és a gyermekotthonokban nevelkedők körében 2021.01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

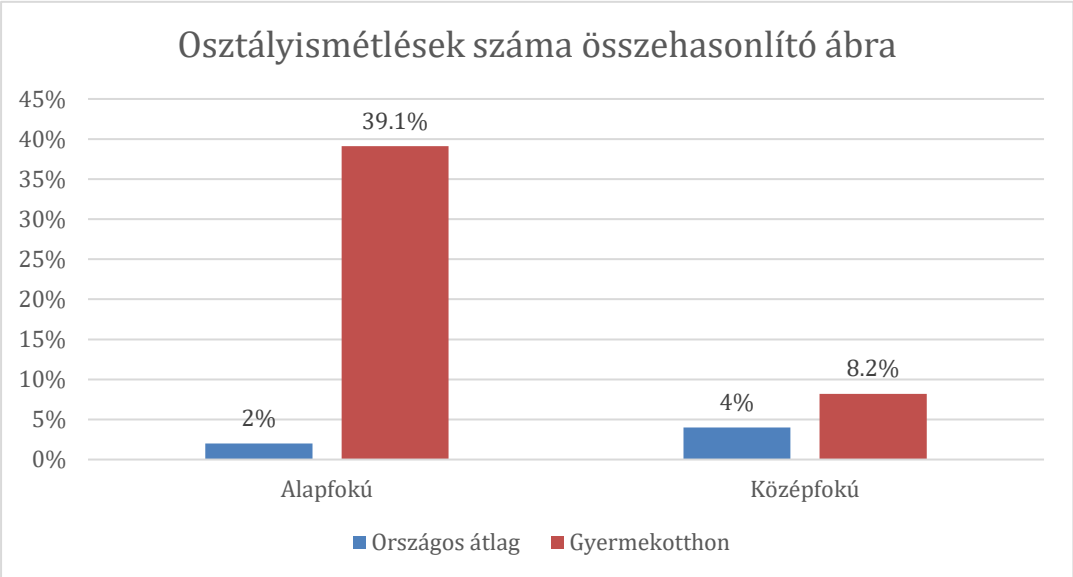

Az alapfokú képzésben kimagasló eltérés okai között, a tanulási nehézségek mellett, a védelembe vett gyermekek életkörülményei és élethelyzetei is nagymértékben hozzájárulnak, melyek nem hagyhatók figyelmen kívül. A védelmi eljárás idejében átélt bizonytalanság, az esetleges bántalmazó családi háttér, a védelembe vételt követő új környezeti feltételek egyaránt befolyásolják az iskolai teljesítményeket. Bár ezek ismerete árnyalja a képet, az osztályismétlések száma így is döbbenetesen magas, amely könnyen vezet lemorzsolódáshoz és a későbbiekben korai iskolaelhagyáshoz. Végzettségek tekintetében pedig prognosztizálja az alapfokú, mint legmagasabb végzettség elérésének reális képét, amely munkapiaci esélyek terén is alacsony esélyeket teremtve szilárdítja meg hátrányos helyzetüket a társadalomban.

Középfokú képzésben a megkérdezettek **42,8%-a tanul jelenleg.**

A szakmát és/vagy érettségit adó képzésben (gimnázium, szakgimnázium, technikum) tanulók több, mint egynegyede **kereskedelmi, vendéglátói szakirányon (27,8%),** ennél kicsit kevesebb **(21,5%) ipari szakon** és tizedük **(11,4%) informatikai képzésben** tanul. Mindhárom szakirány egyezik a munkaerőpiaci igényekkel és trendekkel, melyek végzettség tekintetében lehetőséget adhatnak a munka világába való sikeres belépéshez. A fentieken kívül az **egészségügyi** képzésben (8,9%) és **mezőgazdasági** képzésben (3,8%) vesznek részt. Ez az 5 szakterület a teljes képzési létszám 73,4%-át teszi ki.

22. ábra: Érettségit adó képzésben részvevők kiemelt szakirányai 2021.01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

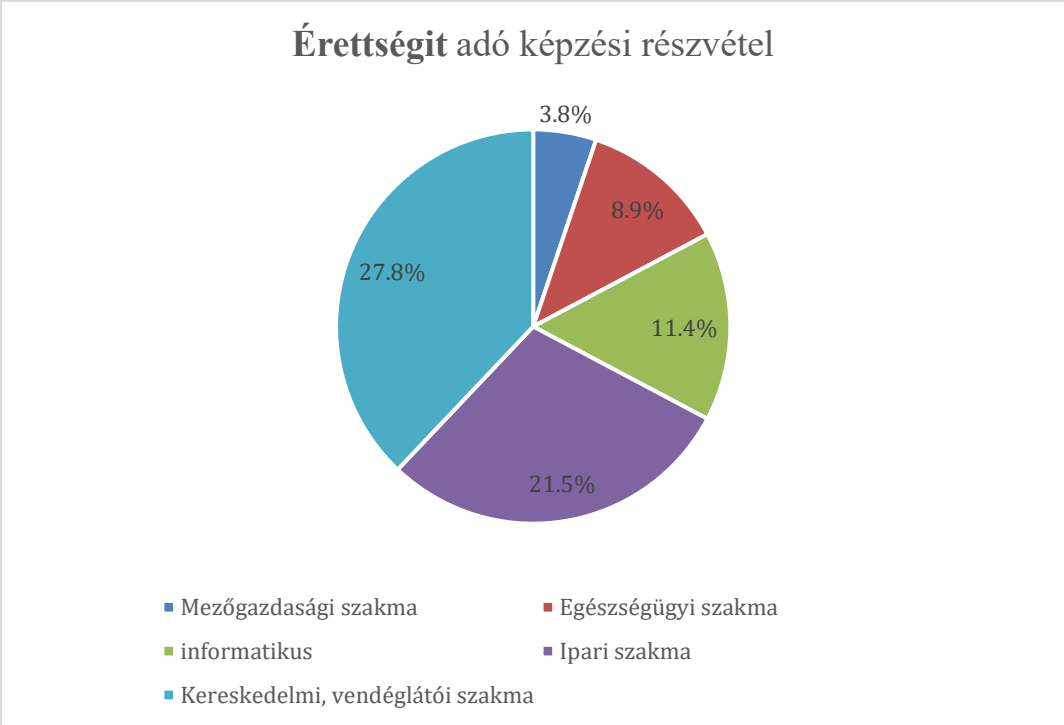

A csak szakmát adó képzésben (szakképző iskola, szakiskola, készségfejlesztő iskola) az arányszám hasonló, de nagyobb részvételi arányban jelenik meg a **kereskedelmi és vendéglátói** képzésben való részvétel **(40,4%),** valamint az **ipari szakma (35,1%)** és kevesebb az ezen kívül eső szakirányok választása. Összességében e két szakma, **a mezőgazdasági és egészségügyi szakmával** kiegészítve lefedik a szakmai végzettséget adó **képzésben részvevők 91,5%-át.**

23. ábra: Szakmát adó képzésben részvevők kiemelt szakirányai 2021.01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

Felsőfokú képzési részvételük alacsony, ebben a képzési formában jelenleg 0,9% vesz részt. Az érintett létszámadatok alapján ez jelenleg körülbelül 50 főt jelent.

6) Jelenlegi iskolai végzettség

A megkérdezettek **50,8%-a kevesebb, mint 8 általános iskolai végzettséget szerzett a megkérdezés idején, 41,2% pedig alapfokú végzettséggel rendelkezik**. Ez összesen a megkérdezettek 92%-át jelenti.

A korábbi korcsoport elemzésben részletesen ismertetettek szerint a **14-18+ éves** gyermekek aránya **78,8%, a 15-18,18+** éves **aránya pedig 66,3%.** A jellemző osztályismétlés és túlkorosság miatt 15-18+ korosztályra vizsgálva létszámarányuk 66.3%, amely a már megszerzett végzettség arányánál (41,2%) még így is negyedével alacsonyabb. Megállapítható, hogy **a fiatalok több, mint ötöde alapfokú képzettséget nélkül hagyhatja el az oktatás rendszerét fiatal felnőttkorára (15-18 éves kor),** mely osztályismétlés nélkül számolva még magasabb arányszám.

Középfokú végzettséggel a megkérdezettek **5,8%-a** rendelkezik, amelyből **3,7% szakmát adó végzettség és 1,7% gimnáziumi érettségi.** A 40% feletti belépő 11%-a szerez középfokú végzettséget, bár ennek kimenete az utógondozotti ellátottak vizsgálatán keresztül lehetséges. Az mindenesetre látható, hogy a lemorzsolódás a középfokú képzésben kiugróan magas értéket is elérhet.

24. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők jelenlegi iskolai végzettsége, 2021. (GA kutatás: Szennai Dóra)

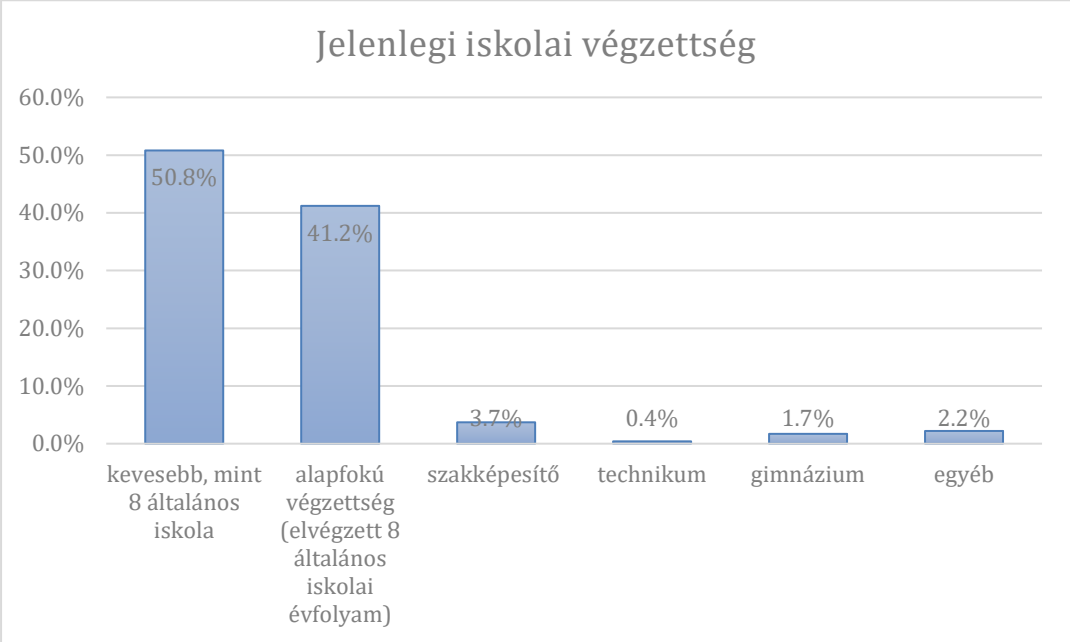

7) Tanulmányi eredmények

Tanulmányi eredményük a diákok felénél közepes (51,2%). Közepes vagy annál jobb minősítést (közepes, jó, jeles) összességében a tanulók több, mint ¾-e ér el (76,6%), amely nagyon szép eredmény. Elégséges a tanulók kevesebb, mint egynegyede és mindössze 2,5% jelölte meg az elégtelen bizonyítványt. Bizonyos tantárgyakból gyengébben teljesítenek, mely osztályismétléshez vezethet, bizonyos tantárgyakból azonban jól teljesítenek, mely összességében a közepes vagy még jobb összeredményt igazolja.

25. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők jelenlegi tanulmányi eredményei, 2021. (GA kutatás: Szennai Dóra)

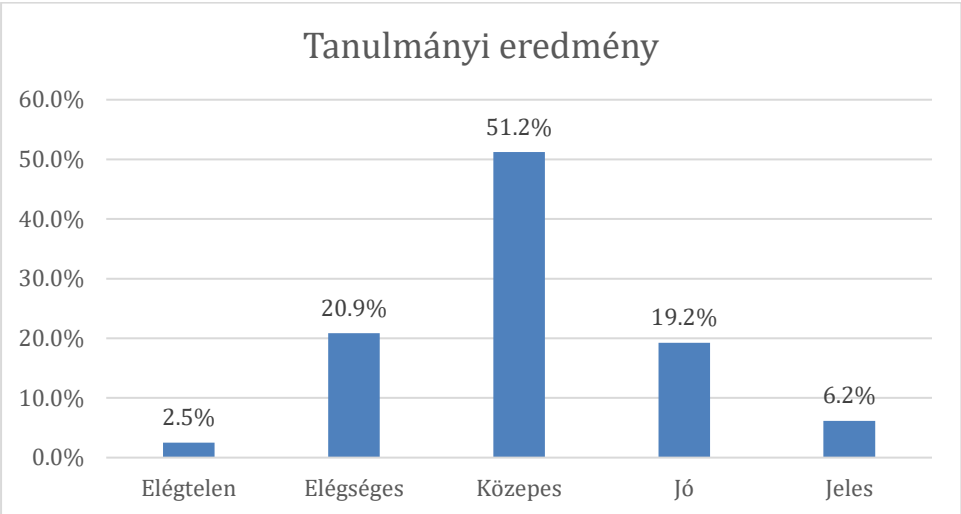

Melyek ezek a tantárgyak? Fontos kérdés mindkét esetre, mely Alapítványi megsegítésként bizonyos tantárgyak esetében a tehetségtámogatás megvalósítását más esetben a felzárkóztatás szükségességét jelölheti ki.

8) Tantárgyakhoz való viszony

Az egyes tantárgyakhoz való viszony vizsgálatában összesen hat kategória került megnevezésre, melyből egyszerre több is kiválasztható volt, mint például: érdekel a tananyag, szeretem a tanárt, nem értem/nem érdekel az anyag, nem szeretem a tanárt.

Átlagosan **2-3 tantárgyban** jelölték meg, hogy érdekli őket a tananyag, melyből a legkedveltebb **az Informatika (17%) és a Testnevelés (15,3%)**. A harmadik és negyedik leginkább érdeklődést kiváltó tantárgy pedig a **Természetismereti tantárgyak (12,6%)** és a Magyar Nyelv és Irodalom (32,7%). **Legkevésbé a Matematika (8,9%) és az Idegennyelv (11,1%)** érdekli őket.

A nem érdekel/nem értem kategóriában a **Matematika dominál (21,1%),** inkább nem értik vagy nem szeretik, mint a legkedveltebb tantárgyat az Informatikát. Sajnos ebben a kategóriában a második az **Idegennyelv (16,1%) és a Történelem (14,3%),** melyek mindegyike a továbbtanulásban és a munkaerőpiacon is fontos tudástartalmak.

26. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők tantárgyakhoz való viszonya, két aspektusban, 2021. (GA kutatás: Szennai Dóra)

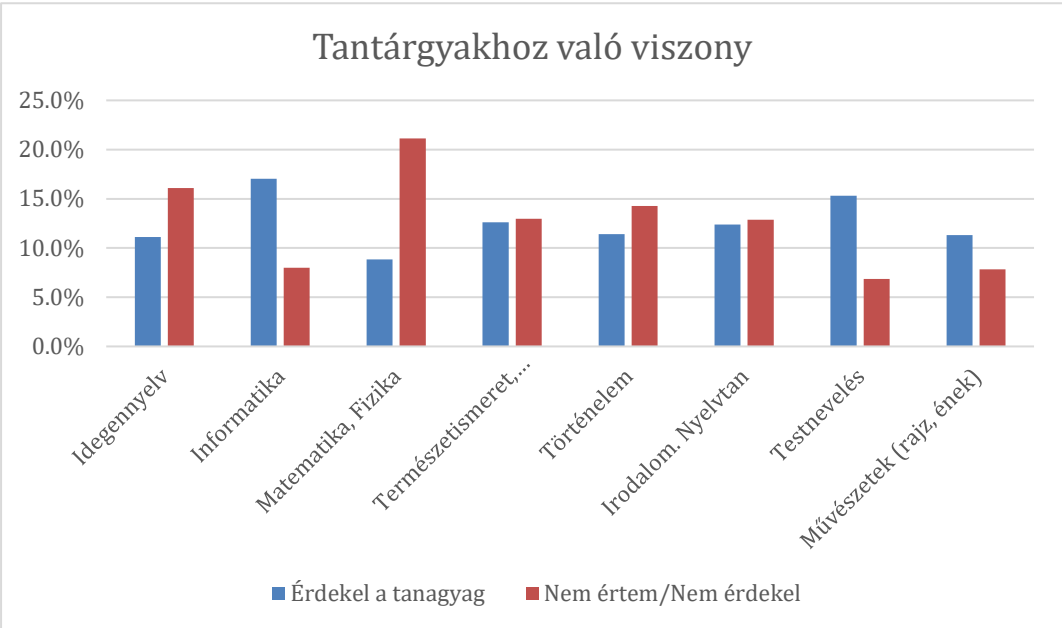

A fentiek rámutatnak, hogy az **Informatika és a Testnevelés területén érdemes tehetésfejlesztésben gondolkodni,** mely kibővülhet a Természetismereti tárgyakkal. **Matematika és Idegennyelv területén pedig a felzárkóztatásra szükséges a hangsúlyt helyezni.** Látható, hogy a „kedvelt" tantárgyakat jobban is értik, kevesebb megsegítésre van szükségük, ezekben jelentősen magasabb a *„jó vagyok benne"* kategória megjelölése is. A testnevelés és az informatika mellett a művészeti tárgyakban is önértékelésük alapján jól teljesítenek, melyek még az informatikát is megelőzik.

27. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők tantárgyakhoz való viszonya, „Jó vagyok benne" kategóriában, 2021. (GA kutatás: Szennai Dóra)

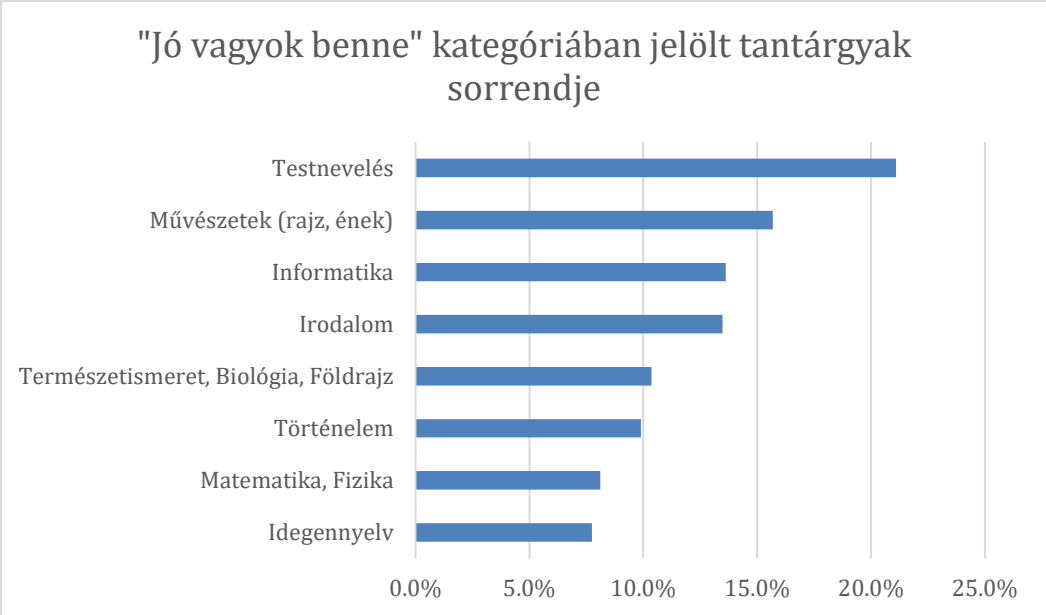

A testnevelés, az egészséges életmód része, amely az iskolai tantárgyak mellett, a későbbiekben is több helyen említésre kerül, mint például kedvelt szabadidős elfoglaltság. Érdemes ezt tovább erősíteni, amelynek jótékony hatásai a testi egészség mellett, a lelki egészségére is hatással vannak. **E két terület: a testnevelés és a művészetek is, segítséget jelenthetnek a belső feszültség oldásában, a lelki traumák feldolgozásában, melyek iskola melletti kiegészítő foglalkozások keretében megvalósíthatók.**

Az informatikai tudásvágy a 21. századi munkaerőpiac meghatározójaként úgyszintén konkrét iránymutatás a megsegítés területén, amelynek megvalósítása a gyerekek szíves részvétele mellett hatékony tudástartalom átadására ad lehetőséget, hozzájárulva a munkaerőpiacon való elhelyezkedés sikeréhez. Fontos továbbá a

digitális médiakultúra megtanítása, valamint a digitális térben leselkedő veszélyek megismertetése és kezelése, különös tekintettel arra, hogy szabadidős tevékenységeik jelentős részét az online térben végzik.

Az informatikai tudásnál a leggyakrabban használt és ismert alkalmazások a Word, PowerPoint és az Excel. **Az Excel esetében jelölték a legtöbb igényt a támogatásra**. A programozó nyelvek nagy részét nem ismerik a gyerekek, de mindegyik programozó nyelvet inkább szeretnék megismerni.

28. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők informatikai kompetenciái, 2021. (GA kutatás: Szennai Dóra)

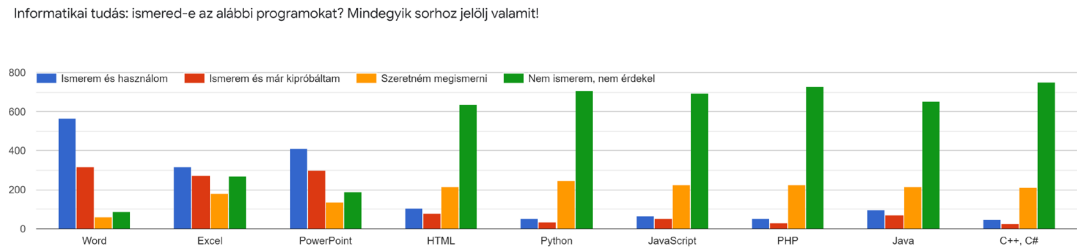

Érdekesség, hogy éppen a művészeti és az informatika tantárgyak esetében szeretik legkevésbé oktatójuk, bár ebben a két tantárgyban kifejezetten magasra értékelik saját képességüket. Ez tovább erősíti az Alapítványi megsegítés irányát, mely ezen a két területen képességtöbblet felfedésére, később tehetségfejlesztésre ad lehetőséget.

29. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők „Szeretem a tanárt" kategóriában jelölt tantárgyi megoszlása, 2021. (GA kutatás: Szennai Dóra)

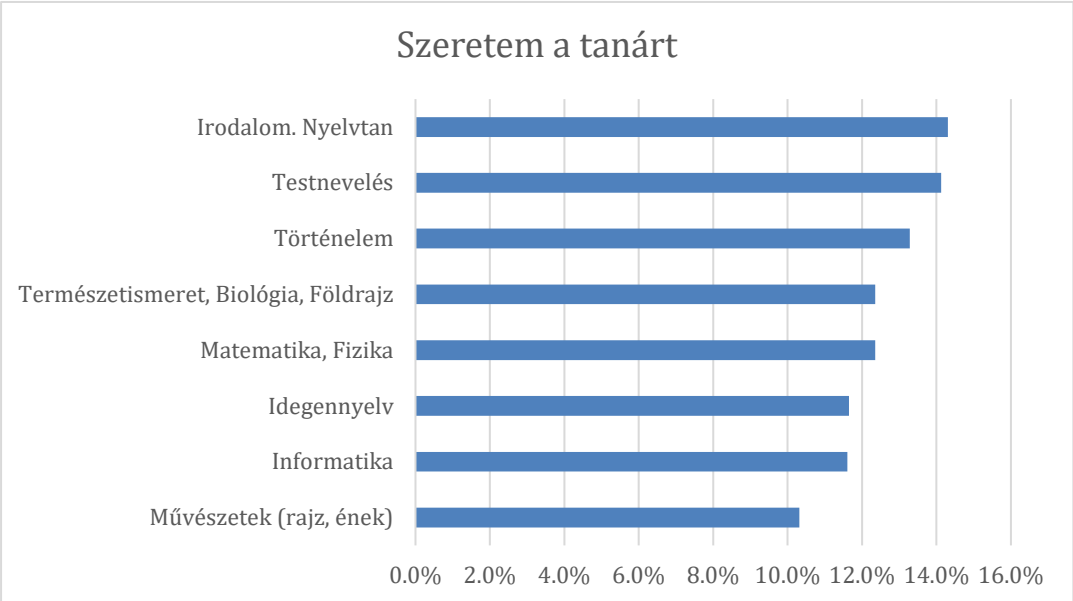

A másik fontos képesség, a nyelvtudás területén, az angol és a német nyelv tanulása a legjellemzőbb (98,4%), melyből nagy többség **kezdő szintre értékelte tudását**: angol nyelvből 42%, német nyelvből 21,75%. **Az alapfokú tudással rendelkezők aránya már jóval kevesebb**: az angol nyelv esetében 17,7%, a német esetében 9,7%. A nyelvtanulás támogatását célzó **Alapítványi programok jól körvonalazhatók, elsősorban angol és német nyelven, azon belül is a kezdő szinttel kezdődően.** A munkaerőpiaci elhelyezkedés elősegítése mellett a nyelvtudás a továbbtanuláshoz is elengedhetetlen, mely jellemzően feltétele a felsőoktatási tanulmányok megkezdésének.

9) Tanulási szokásaik

Tanulási szokásaikban **többségében önállóan tanulnak** (53,8%), minden kötelező feladatot elkészítenek (64,5%) és ezt elsősorban saját magukkal szemben támasztott elvárások miatt teszik.

30. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők tanulási szokásai: Kivel tanulsz? 2021. 01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

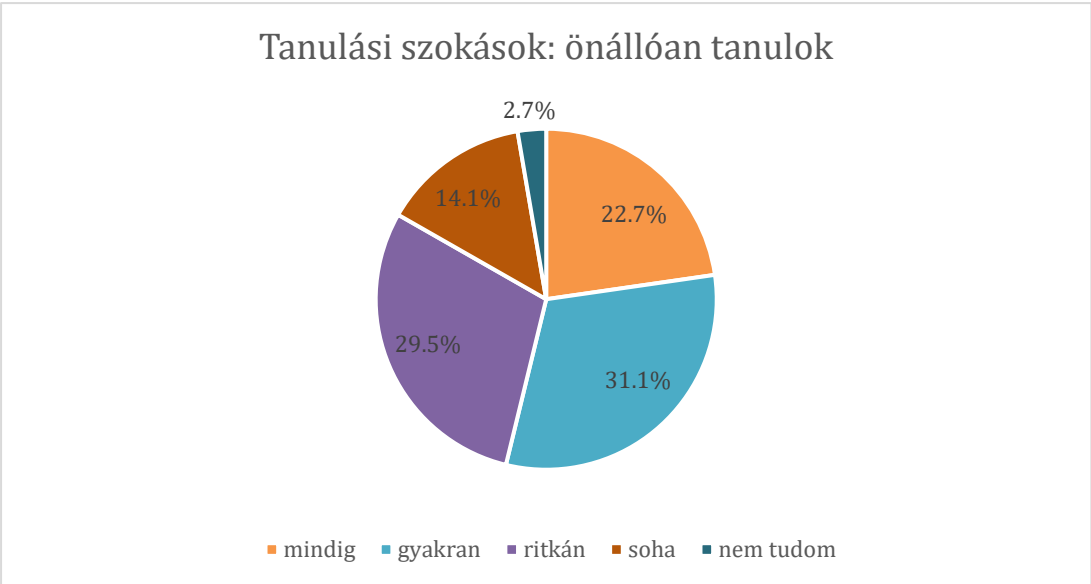

A tanári elvárásokra („csak a szigorú tanár óráira készülök”) a legtöbb „soha” válasz jelzi, hogy a **tanulást értéknek tekintik, a tudásért tanulnak.**

31. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők tanulási szokásai: kötelező feladatok, 2021. 01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

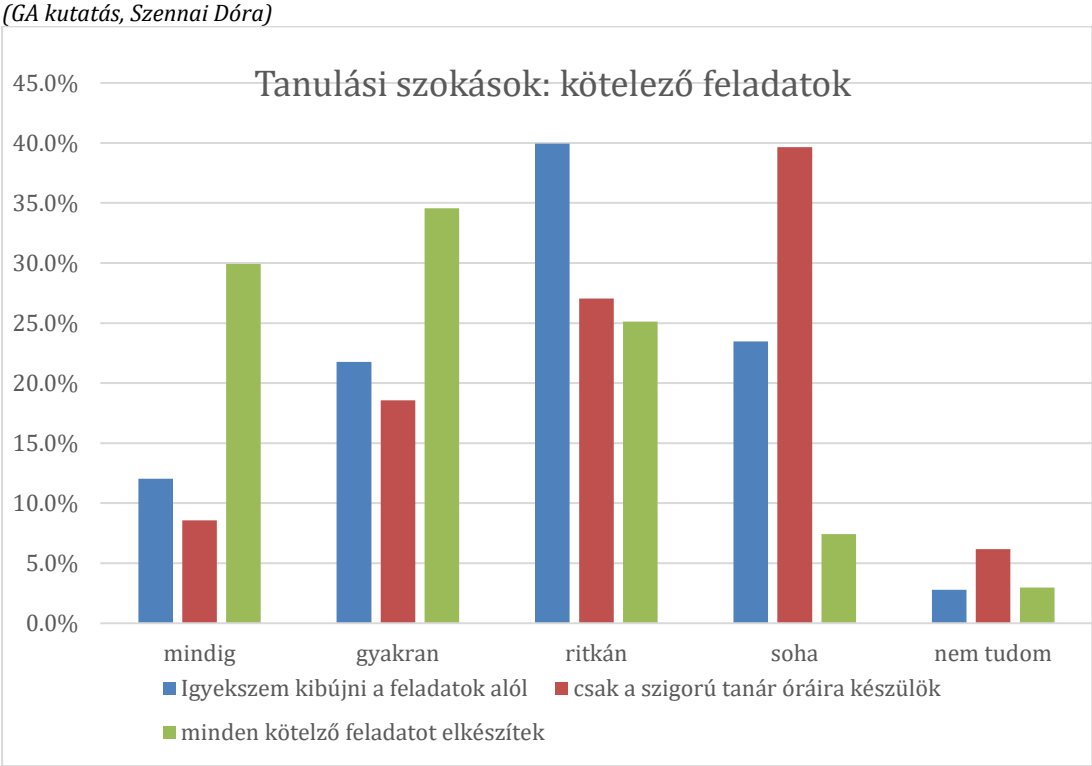

Ezt támasztja alá az 5 fokú skálán megjelölt értéklista is, melyben kétharmaduk ért egyet azzal az állítással, hogy a *„A tanulás és a tudás érték a mai világban.”*. **Döntő többség (42,3%) az ötfokú skála legmagasabb értékében jelezte teljes egyetértését az alábbi állítással: „a tanulás és a tudás érték a mai világban”.**

32. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők tanuláshoz való viszonya, 2021. 01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

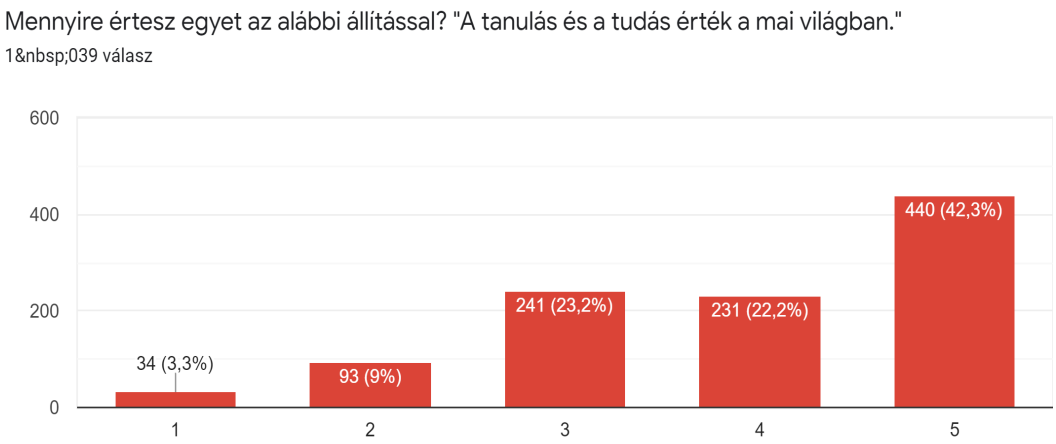

A kötelező feladatokon túl ritkán vállalnak plusz vagy szorgalmi feladatot, amely az esetek nagy százalékában jellemző (37,4% ritkán, 29,6% soha). **Biztató viszont, hogy a saját érdeklődés mentén való tanulás gyakrabban jellemző, mint az**

iskolai szorgalmi feladatok elvégzése: a diákok 14,1% mindig, 19,6% gyakran tanul iskolán kívüli dolgokat, míg a szorgalmi feladatot 11,3% és 18,0% végzi el. **Saját érdeklődés mentén összesen a tanulók egyharmada tanul (33,7%).**

33. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők tanulási szokásai: szorgalmi feladatok, saját érdeklődés mentén tanulás, 2021. 01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

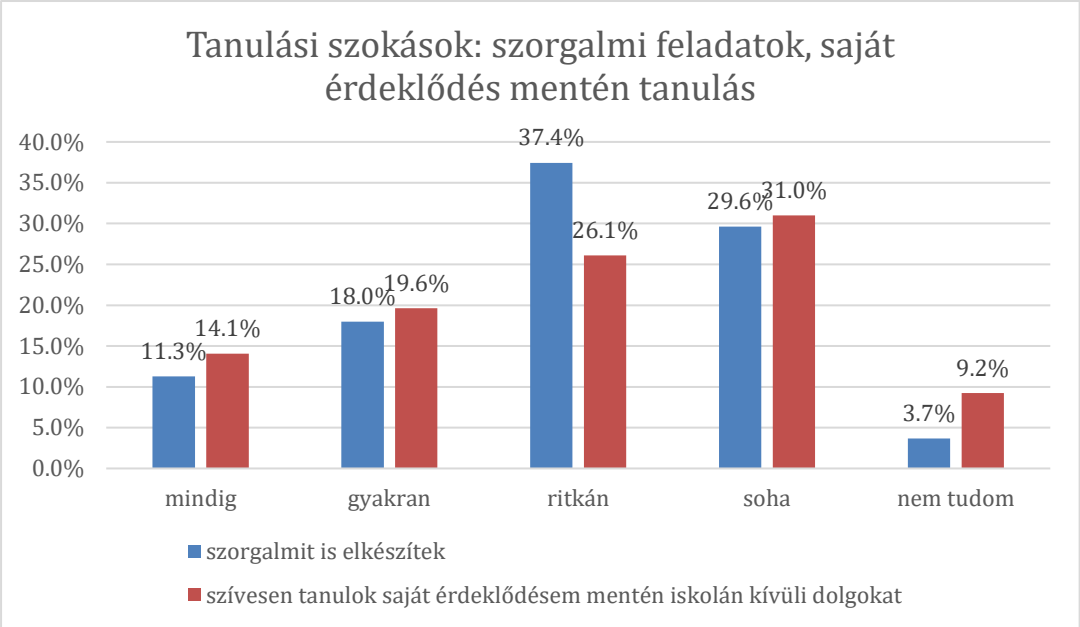

Tanulási segítséget leggyakrabban nevelőiktől (31,3%) igényelnek, majd tanáraiktól (25,4%) kérnek. Legkevésbé a lakótársak segítségét veszik igénybe, melyet még az iskolatársak segítsége is megelőz. A nevelői képzések és támogatások szerepe ezért szintén fontos tevékenység.

34. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők tanulási szokásai: Milyen segítséggel? 2021. 01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

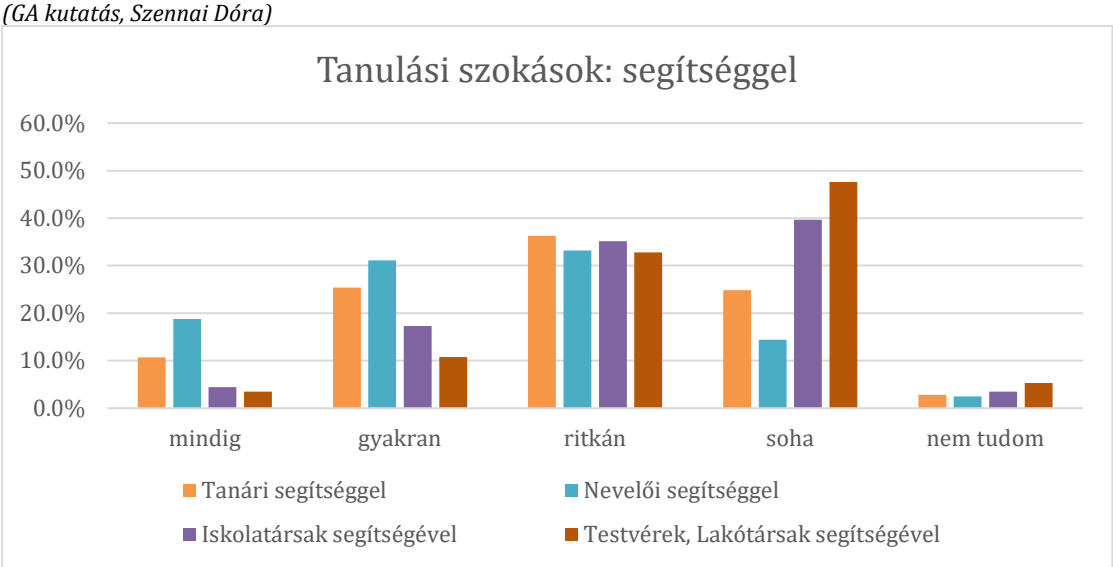

10) A gyermekotthonokban nevelkedők oktatási részvétele az országos átlaghoz viszonyítva

Oktatási részvételüket az országos átlaghoz viszonyítva **legnagyobb eltérés a szakképző iskolai és a felsőoktatási részvételben** tapasztalható, amely előbbi esetében csaknem **hatszorosa** az országos átlagnak. A felsőfokú képzésben való részvétel, pedig mindössze **tizenhatoda** a hazai részvételi aránynak, mely részben egymásból is következik. Gimnáziumban mindössze harmadannyian tanulnak ugyanezen összehasonlítás mentén. Az országos átlaghoz való összehasonlítás a későbbiekben még részletesebben is bemutatásra kerül.

35. ábra: Országos oktatási adatok iskolatípus szerint, 2020/2021 (előzetes adatok), Forrás: KSH 1.1.1: Ábra: Szennai Dóra

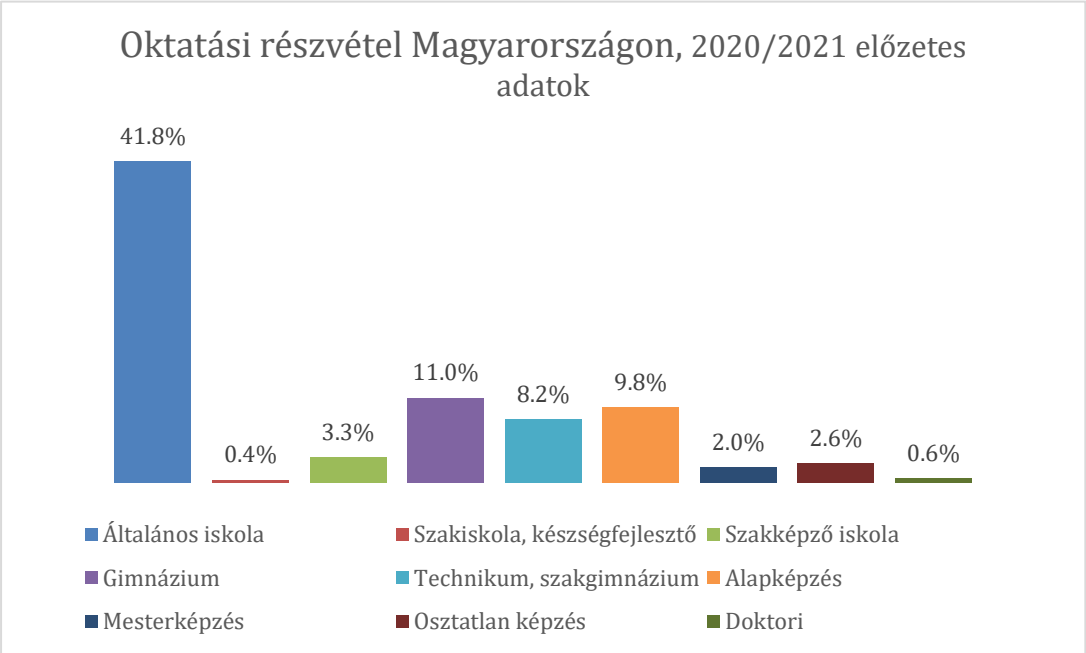

Összességében jelenlegi tanulmányaikat alapfokú és középfokú képzésben végzik. Alapfokú képzésben jellemző a túlkorosság és nagyon magas az osztályismétlések száma. Középiskolai tanulmányaikat jellemzően szakképző iskolában vagy szakiskolában folytatják, melyben többségében a kereskedelmi, vendéglátói és az ipari szakon tanulnak. Az oktatásból jelenleg kimaradó diákok a 4. legnagyobb arányban vannak jelen, akik jellemző korcsoportja 17 év. A lemorzsolódás a gyermekvédelem ezen rendszerében élőket különösen érinti. Jelenlegi tanulmányi végzettség ismeretében megállapítható, hogy a fiatalok ötöde alapfokú képzettség

nélkül hagyja el az oktatás rendszerét és válik valószínűleg korai iskolaelhagyóvá. A középfokú végzettség tekintetében a bemeneti létszám negyede szerzi meg a végzettséget. Tanulmányi eredményük jellemzően közepes, melyek az egyes tantárgyi eredményeik tekintetében eltérnek. Leginkább kedvelt tantárgy az informatika és a testnevelés, legkevésbé a matematika és az idegennyelv. Önértékelésük alapján a két leginkább kedvelt tantárgy mellett a művészeti tantárgyakban értékelik saját teljesítményüket jónak.

Oktatási megsegítésük fontosságához nem fér kétség, melyet jelenlegi részvételük és esélyeiken felül az egyik legfontosabb kitörési lehetőség hátrányos helyzetükből. **Vajon milyen jövőképet képzelnek el Ők saját maguknak és vajon ez mennyire reális?**

A GYERMEKOTTHONOKBAN ÉLŐK JÖVŐKÉPE

A gyermekotthonokban nevelkedők jövőképe

A nehéz sorsú gyermekek jövőképe alapvetően pozitív. Minden nehézség és jelenlegi akadály ellenére, bíznak egy szebb jövőben, amelyben az oktatásnak kiemelt szerepe van, hiszen a tanulást és a tudást nagytöbbségben értékként jelölték meg a mai világban. A *„Hogyan képzeled el magad 10 év múlva?”* kérdés lehetőséget adott, **saját jövőképüket megfogalmazására**. A kérdés során több előre megadott és további egyéni válasz megfogalmazására is lehetőség volt. **A megadott válaszok közül, a fiatalok kétharmada szakmai oklevéllel, egyharmada érettségivel rendelkezik, több, mint fele saját lakásban él, főállású munkában dolgozik és** életét saját **családban képzeli el, gyermekekkel.** Csodálatos jövőképet festenek le, mindössze 10 év elteltével, amikor 26-28 éves évesek lesznek, amely a családban felnövő gyermekek számára is példát mutathat. Ha országos felmérésben kérdezném meg a Magyarországon élő, azonos korú gyermekek jövőképét 10 éves távlatban, vélhetően nem ilyen pozitív és ambiciózus képet mutatna.

Tíz éves jövőképüket részletezve végzettségek tekintetében a szakmai képesítés és a gimnáziumi érettségi mellett **8,2%-ban a felsőfokú végzettség elérését tűzték ki**. **Nagytöbbségben dolgozni fognak és önálló életet élnek, azaz 10 év múlva jövőjüket a gyermekvédelmi rendszeren kívül képzelik el.** Mindössze 8,2% jelölte meg, hogy utógondozói ellátásban kíván maradni.

36. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők jövőképe 10 év múlva, 2021.01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

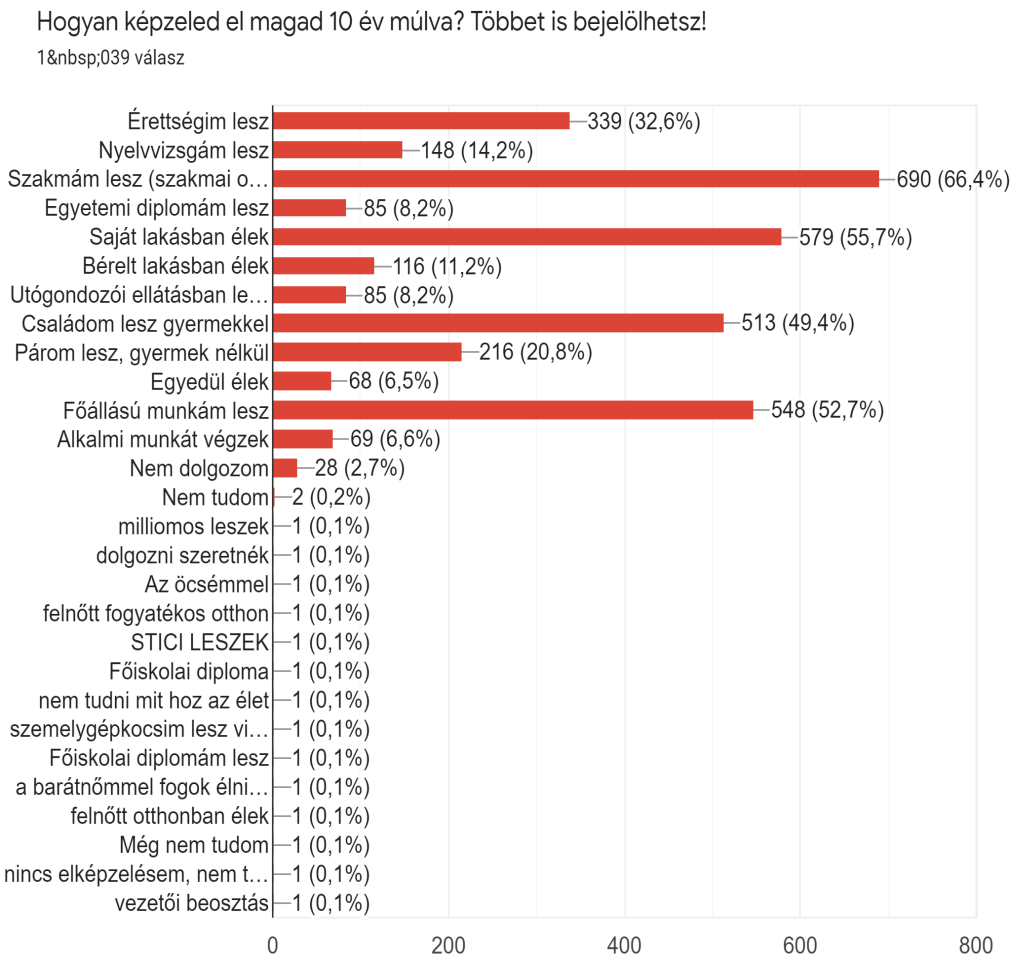

Tanulmányi végzettségük, munkájuk, szociális beilleszkedésük terén megfogalmazott pozitív jövőkép egy jelen lévő belső motiváció meglétét feltételezi jelenlegi helyzetükből. Vajon mennyire tekinthető relevánsnak ez a jövőkép és összhangban áll-e a továbbtanulási terveikkel, az elérni kívánt legmagasabb iskolai végzettségükkel vagy a munkához való viszonyukkal?

11) Továbbtanulási tervek

Továbbtanulási terveikben **legnagyobb arányban a szakiskolai**, **(37,8%),** és **a szakgimnáziumi/technikumi (13,4%)** jelentkezést jelölték meg. **Összesen e két továbbtanulási formát a megkérdezettek többsége (51,2%) jelölte**, amely magasabb a jelenlegi alapfokú képzésben lévők számánál. **Az alapfokú képzésben, 8 osztály elvégzését a megkérdezettek 9% jelölte.** A továbbtanulni szándékozó

legalább középfokú végzettséget elérni kívánó diákok körében megállapítható, hogy a jellemzően csak **szakmát adó képzések dominálnak az érettségit (is) adó képzésekkel szemben.**

37. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők továbbtanulási tervei 2021.01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

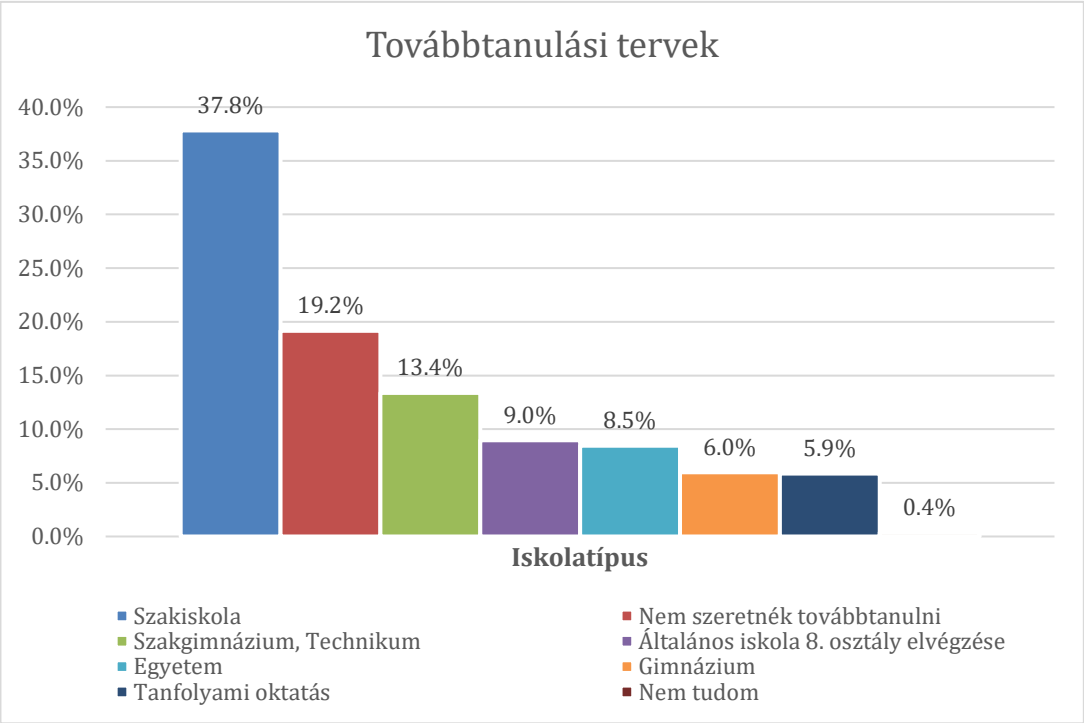

Jelenlegi iskolai végzettségükkel összehasonlítva melyben alapfokú végzettséget 41,2%, középfokú végzettséget mindössze 5,8% szerzett, a diákok csaknem **20%-a mégis azt jelölte, hogy nem szeretne továbbtanulni.** Főként úgy, hogy összesítve, ez a második legnagyobb arányban jelölt kategória. **A diákok 9%-a pedig fiatal kora ellenére** (minta: 12-18, 18+ évesek) **megelégszik az alapfokú végzettséggel, mely összességében magas lemorzsolódást és korai iskolaelhagyási kockázatot mutat. Ennek megváltoztatása,** fontos célkitűzés kell, hogy legyen valamennyi gyermekvédelemben dolgozó nevelő, pedagógus számára, amely minél nagyobb arányú középfokú végzettség elérésére ösztönzi őket. **Összességében alapfokú képzés befejezését 9%, középfokú képzésbe 57,2%, felsőfokú képzésbe 8,5%** tervezi a továbblépést. Bár az arányszám bizakodásra ad okot, az egyéni válaszok során több esetben feltűnt, hogy **nem pontosak a gyerekek információi a továbbtanulási követelmények terén**. Például volt olyan válasz, hogy *„nem szeretnék továbbtanulni, de ha van olyan gyár, ahol tovább küldenek egyetemre,*

akkor igen.”. Érdemes tehát olyan **tájékoztató képzéseket is tartani,** amelyek az iskolaválasztás témakörben segítik a diákokat, a bemeneti és kimeneti követelmények bemutatása mellett, valamint segítséget nyújtanak a pályaválasztási kérdésekben**.** Jellemzően nagyon kevés az, aki **nem tudja (0,4%)** milyen képzésben kíván továbbtanulni.

12) Iskolai végzettség jövőkép

Legmagasabb elérni kívánt iskolai végzettségük tekintetében jövőképük ennél sokkal optimistább és nem teljesen van összhangban továbbtanulási szándékaikkal. Döntő többségük (**78,2%) legalább középfokú végzettséget** (érettségit és/vagy szakmát adó képzést) szeretne elérni, amely több, mint 20%-kal magasabb a középfokú oktatásban való részvételi szándéknál. Az **alapfokú képzettség megszerzésére** a magas részvételi és továbbtanulási szándék ellenére, mindössze **alig több, mint 10% törekszik. (11,3%)**. **Felsőfokú végzettség** elérésének jövőbeni tervét **10,3% jelölte,** amely az érettségit is adó képzésben jelenleg résztvevők több, mint fele (19,4%). Eszerint **minden második gyermek,** aki technikumban, szakgimnáziumban vagy gimnáziumban képzeli el továbbtanulását, **belép a felsőoktatásba**. Ez még úgy is irreális, ha feltételezzük, hogy középfokú oktatásba lépő szándékaik, terveik szerint valósulnak meg, bár jelenlegi középfokú végzettségük száma nem ezt prognosztizálja**. Középfokú végzettséget nyolcszor annyian gondolják úgy (88,5%), hogy legalább kívánnak szerezni,** mint amennyien alapfokú képzés elérését célozzák meg. Mégis középfokú oktatásba mindössze 57,2% szeretne lépni.

Céljaik **kevésbé reálisak**, hiszen jelenleg több, mint a válaszadók **háromnegyede** (osztályismétlés nélkül), **és egy osztályismétléssel több, mint fele (60,5%),** korcsoportját tekintve már **megszerzett alapfokú képzettséggel kellene, hogy rendelkezzen.** Ennek aránya jelenleg 41,2%. **Középfokú oktatási részvételüket befolyásolja az alapfokú képzés befejezésének ideje,** amely 1-2 évvel meghaladja az osztályismétlések miatt az országos átlagot és közelít inkább a 16 éves korcsoporthoz.

38. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők legmagasabb iskolai végzettséggel kapcsolatos jövőképe 2021.01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

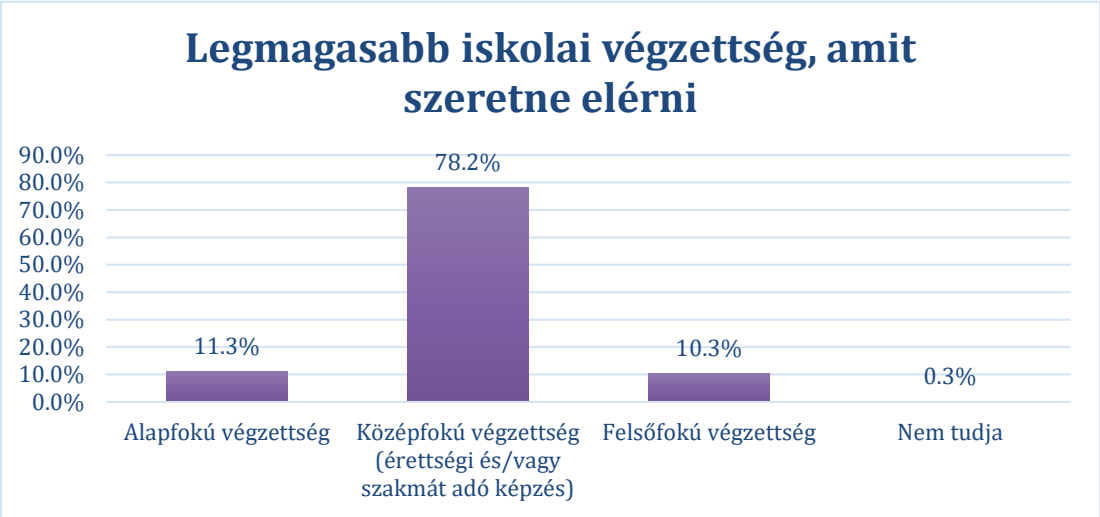

Felsőfokú végzettséget 10,3% kíván elérni, amely a leszűrt létszámadatok alapján 565 fő, országos szinten. Jelenleg 0,9%, azaz kb. 50 fő tanul felsőoktatásban. A felsőoktatási bemeneti követelmények átalakításával a jellemzően szakképzést is adó képzésekben való középfokú oktatási részvétel, erre lehetőséget ad, amely az Alapítványi hídprogramok egyik fontos motorja lehet. Kifejezett cél a felsőfokú tanulmányok elérését célzó diákok megsegítése és hosszú távon ennek az arányszámnak is a növelése.

Mindenképpen pozitív a tanuláshoz, mint értékhez való viszonyuk, melyben a tudás megszerzésének vágya döntő többségében megjelenik a legmagasabb elérni kívánt végzettség tekintetében is.

Vajon milyen képet mutat, ha a jelen és az elképzelt tervek összevetésre kerülnek?

A jelenlegi oktatási részvétel, a továbbtanulási tervek és a végzettség jövőkép pozitív jövőképet láttat, de sok esetben következetlen és kevésbé tűnik reálisnak.

39. ábra: Összehasonlító ábra: jelenlegi tanulási részvétel, továbbtanulási szándék és legmagasabb elérni kívánt végzettség a gyermekotthonokban nevelkedők körében, 2021. (GA kutatás, Szennai Dóra)

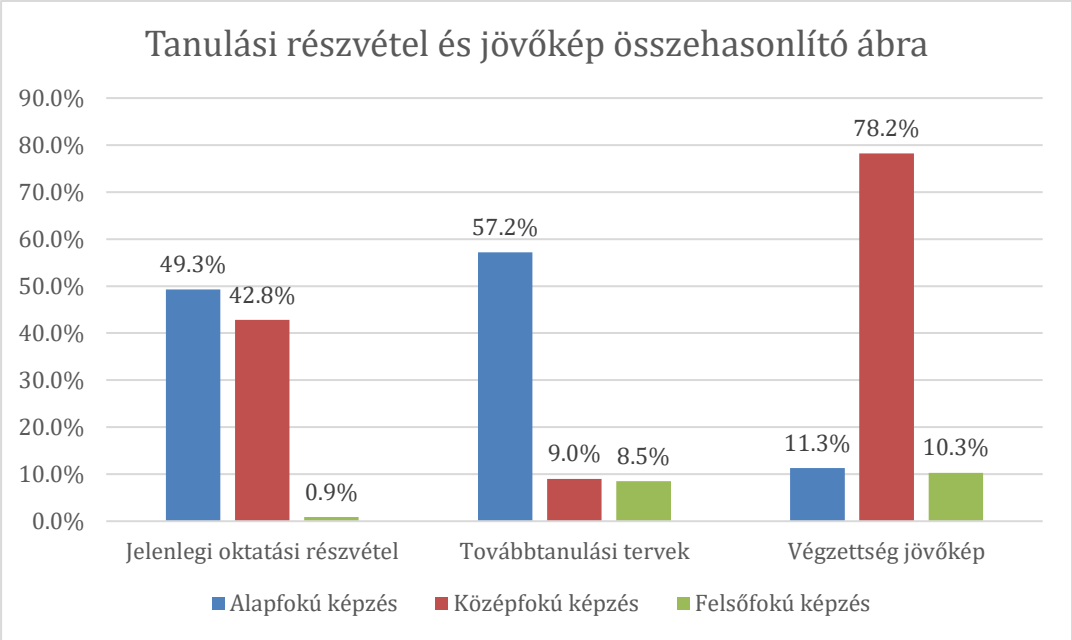

Középfokú képzésben látható a legnagyobb eltérés a jelenlegi és legmagasabb elérni kívánt iskolai végzettség tekintetében, amely több aspektusból is kiemelt: részben mert legmagasabb iskolai végzettségük tekintetében ez a leginkább valószínű, részben, mert ebben az oktatási formában a legnagyobb a lemorzsolódás, amely őket különösen érinti és részben azért is, mert ez a korai iskolaelhagyási mutató alapjául szolgáló statisztikai mutató. Az adatokat vizsgálva nincs koherencia: 42,8% jelenlegi részvételi arány és a 9% továbbtanulási szándék mellett ennél több, 78,2% szeretne középfokú végzettséget szerezni. Több, mint **egynegyedük** (26,4%) ezt tehát **úgy szeretné elérni, hogy se nem vesz részt jelenleg középfokú képzésben, se nem szándékozik ide továbbtanulni.**

A felsőfokú képzésnél 0,9% szeretne **továbbtanulási szándék nélkül** ilyen fokú végzettséget elérni, amely egyenlő a jelenleg ebben a képzési formában tanulók teljes létszámával. A középfokú képzésben tanulók közül kevesebb, 8,5% jelölte, hogy felsőfokú képzésbe lépne, a jelenleg ebben a képzésben tanulók 0,9%-os részvétele mellett, amely összesen 9,4% felsőfokú végzettség elérését tenné reálissá

(feltételezve, hogy mind a továbbtanulás, mint a jelenlegi képzés sikeresen teljesítésre kerül), de ennél magasabb arány, 10,3% szeretne mégis felsőfokú végzettséget elérni.

Az alapfokú képzés esetében a jelenlegi **részvétel 49,3%. Mégis csaknem 8 százalékponttal több (57,2%) szeretne ugyanide továbbtanulni**. Ez azért is elgondolkodtató, mert a megkérdezettek életkora 12 év feletti, így jelenleg is az alapfokú képzésben kellene, hogy részt vegyenek. Az eltérés vélhetően magyarázható a sem alapfokú, sem középfokú, sem felsőfokú képzésben nem résztvevők arányával, amely (lásd. 18. ábra) 6,8%. A jelenleg tanulmányokat nem folytató diákok többsége viszont 14-18,18+ éves, így vélhetően nagyon korai lemorzsolódás eredményeként kívánják mégis tanulmányaikat alapfokon folytatni, azaz több évnyi túlkorosság mellett a korai iskolaelhagyás veszélyét irányozza elő és legjobb esetben is alapfokú képzettség birtokában fejezik be tanulmányait. Elfogadva ezt a feltételezést, 1% alapfokú képzésbe való továbbtanulási szándéka továbbra is kérdés marad.

13) Oktatási részvételük az országos átlaghoz viszonyítva

Országos és előzetes oktatási adatokat vizsgálva a 2020/2021 tanév előzetes felmérései alapján Magyarországon 1 millió 812 ezer gyermek és fiatal tanul, melyből a nem felnőttoktatásban tanulók száma 1 millió 737 ezer fő. Ennek megoszlása **alapfokú képzésben 41,8%, középfokú képzésben 22,9% és felsőfokú képzésben 14,9%.** *(Forrás: KSH 1.1.1: Oktatási adatok, képzés szerint 2020/2021 (előzetes adatok).* A korábban hivatkozott adatokat ábrázolva látható, hogy a gyermekotthonokban élők képzési részvétele**, alapfokú képzésben 7,5 százalékponttal, középfokú képzésben 19,9 százalékponttal magasabb, felsőfokú képzésben pedig 14 százalékponttal alacsonyabb, az országos átlaghoz viszonyítva.**

40. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők oktatási részvétele az országos átlaghoz viszonyítva, 2021. (GA kutatás, Szennai Dóra)

A gyermekotthonban élők középfokú képzési részvétele láthatóan jelentős eltéréseket mutat. Jelenlegi **szakiskolai** részvételük **huszonkétszerese**, **szakképző** iskolai részvételük csaknem **hatszorosa** a hazai átlagnak**,** míg **gimnáziumi részvételük** csupán **harmada** az országos részvételi aránynak. **szakgimnáziumi és technikumi** részvételükben tapasztalható a **legkisebb eltérés**, amely 2,7 százalékponttal lépi túl az országos átlagot. **Összességében sokkal nagyobb arányban vesznek részt csak szakmát adó képzésben, érettségit adó képzésben pedig sokkal kevesebben, mint az országos átlag.** Ezért felsőfokú képzési belépésük is korlátozottabb. Ezt mutatja jelenlegi **felsőfokú képzési részvételük is (0,9%), mely tizenhatoda az országos átlagnak (15%).**

41. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők jelenlegi középfokú oktatási részvétele az országos középfokú oktatási részvételhez viszonyítva, 2021.01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

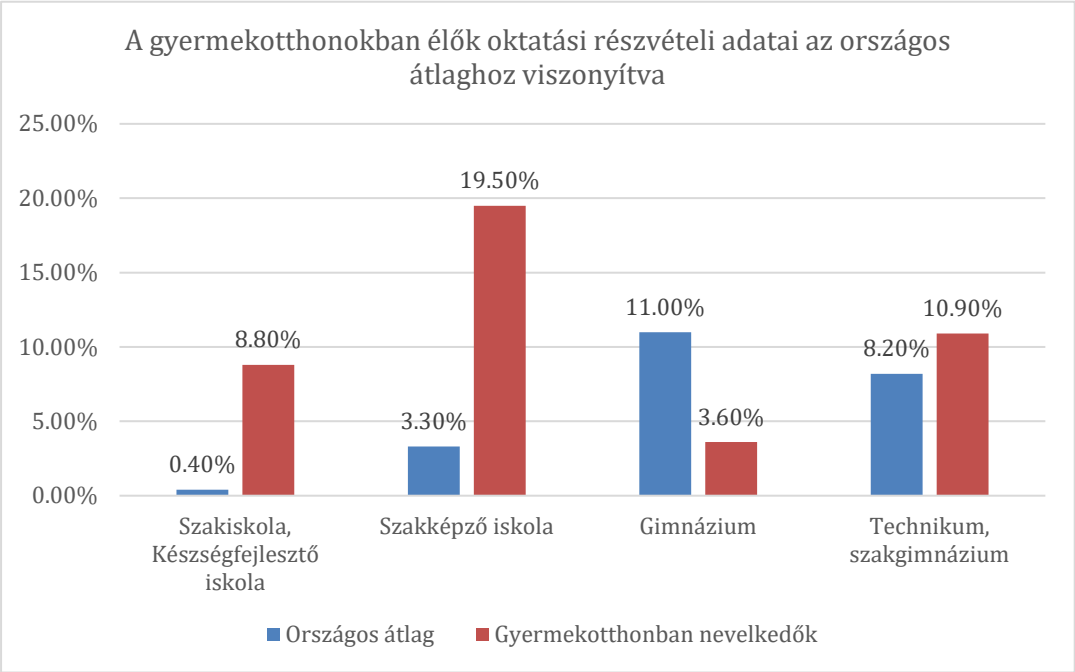

Oktatási kimeneti jövőképük mégis magasra törő célokat körvonalaz, melyben 10,3% kíván sikeres felsőoktatási végzettséget szerezni, amely a jelenleg felsőoktatásban tanulók, több, mint tízszerese, de még ha álmuk teljesül is, harmadával így is az országos átlag alatt maradna.

Összességében az biztosan megállapítható, hogy jelentős lemaradásban vannak jelenlegi tanulmányaik, továbbtanulási esélyeik és végzettségeik tekintetében, amely egyre sürgetőbben igényli a szakmai odafordulást és megsegítést részükre.

A jövőkép vizsgálat részeként kitekintek a magyar népesség iskolázottságára is, amely a jelenlegi oktatási részvétel helyett a teljes lakosság legmagasabb végzettségi megoszlását mutatja. A 2016 évi, leutolsó elérhető népszámlálási adat szerint[20] **a gyermekotthonokban sokkal magasabb az alapfokú képzettségű kimenet és sokkal alacsonyabb a felsőfokú végzettségű kimenet megszerzése**, mint a teljes magyar lakosság körében, amely a tanköteles korúak mellett, a 50-60 évvel korábban végzett időskorúakat is tartalmazza. A szakmunkásképző, szakiskola és érettségi vizsgával a magyar lakosság 54,3%-a rendelkezik, amely a teljes lakosságra

[20] KSH, A magyar népesség iskolázottsága, 2016 (letöltve: 2021.február 19.) http://www.ksh.hu/interaktiv/storytelling/iskolazottsag/index.html?lang=hu

vonatkoztatva, az időskorúak végzettségével együttesen is több, mint 20 százalékponttal kevesebb.

42. ábra: A magyar népesség iskolázottsága, Forrás: KSH

Megfogalmazott jövőképük amellett tehát, hogy jelenlegi oktatási részvételük alapján nem reális, láttatja, hogy alapfokú képzésben jelentősen meghaladja, felsőfokú képzésben pedig alulmúlja az országos oktatási részvételi adatokat, sőt a teljes magyar népesség jelenlegi iskolázottsági adatait is.

14) Munkához való viszonyuk és jövőképük

Jelenlegi oktatási részvételükben és jövőképükben egyaránt **dominál a szakképesítés** megszerzésére irányuló törekvés, amely a **tanulás mellett a munkához való viszony felderítését is igényli.** A többségében kiskorú válaszadó, bizonytalan élethelyzetük és biztonságos családi háló hiánya ellenére konkrét elképzeléssel rendelkezik munkával kapcsolatos jövőképe tekintetében is (90,6%). Az erre vonatkozó kutatási kérdés azt vizsgálta, hogy ebben az életkorban melyik inkább a **fő motiváció**, amely a jövőbe tekintve előre viszi őket: a tanulás és/vagy a munka. Azon belül is a tanulás és a munka viszonyában elfoglalt dominanciákra kérdez rá: a tanuláson keresztül, a tudás, mint érték megszerzése vagy a munka, mint pénzkereseti forrás megteremtése. A minél előbbi munkába állás és pénzkereset iránti vágyakozás helyett **a tanulás iránti elköteleződés** egyértelműen **dominál**. **Tanulni a megkérdezettek kétharmada (67%) szeretne**, mely azért kiemelendő, mert korcsoportjukat tekintve a jelenlegi tankötelezettségi korhatárt betöltött tanulók

számának aránya ennek kevesebb, mint a fele. A **tanulás iránti vágy harmadában csak a tanulásra értendő (32,2%)** és azzal a céllal fogalmazódik meg, hogy később jobb munka megszerzésére adhat lehetőséget. Másik, szinte azonos arányú **(32,1%) harmada tanulni és dolgozni is szeretne**, melyet megerősít a jelenlegi oktatási részvétel és a továbbtanulási szándék is. Erre jó lehetőségeket kínál az új szakképzés ösztöndíjas és munkaszerződéses rendszere. Kevesebb, mint **negyede a válaszadóknak (23,6%) jelölte, hogy csak dolgozni szeretne**, elsősorban pénzkereseti okból, tanulás helyett. Ez a jelenlegi betöltött 18 évesek vagy annál idősebb résztvevők arányánál (13,4%) tíz százalékponttal magasabb, így **legalább fele a dolgozni vágyóknak 18 év alatti.** Veszélye az alacsony vagy végzettség nélküli korai iskolaelhagyás, amely a nagy részarányban jelen lévő 16-17 éves lemorzsolódókat különösen érinti. Mindössze **3% nem szeretne, sem tanulni, sem dolgozni,** amely fele annak, aki **nem tudja,** hogy mit szeretne, amely **mindössze 6,4%.**

43. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők körében, a tanulás és munka viszonya, 2021.01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

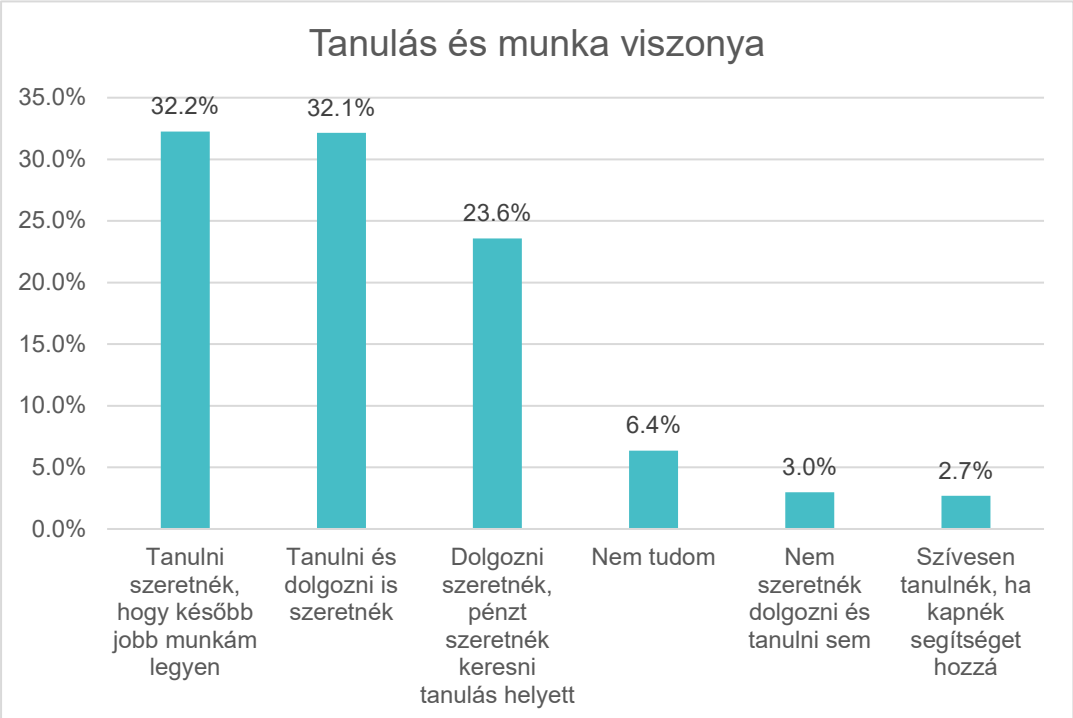

A *„Milyen munka lenne az, amiben szívesen dolgoznál”* nyitott kérdésre a válaszok már kissé megosztottak, de a **vendéglátás/kereskedelem (30,6%), az építőipar (16,4%) és az agrárterület (7,9%) került elsők között említésre**. Rögtön ezt követi a **szociális ágazatban megjelölt területek (7,5%),** mint például a *Kisgyermekgondozó, -nevelő,* melyben példaértékű, hogy e nehéz sorsú fiatalok közül sokan a segítő szakmát választják és saját nehézségeiken felülemelkedve, figyelmüket, munkájukat mások megsegítésére kívánják fordítani.

44. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők munkával kapcsolatos jövőképe, 2021.01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

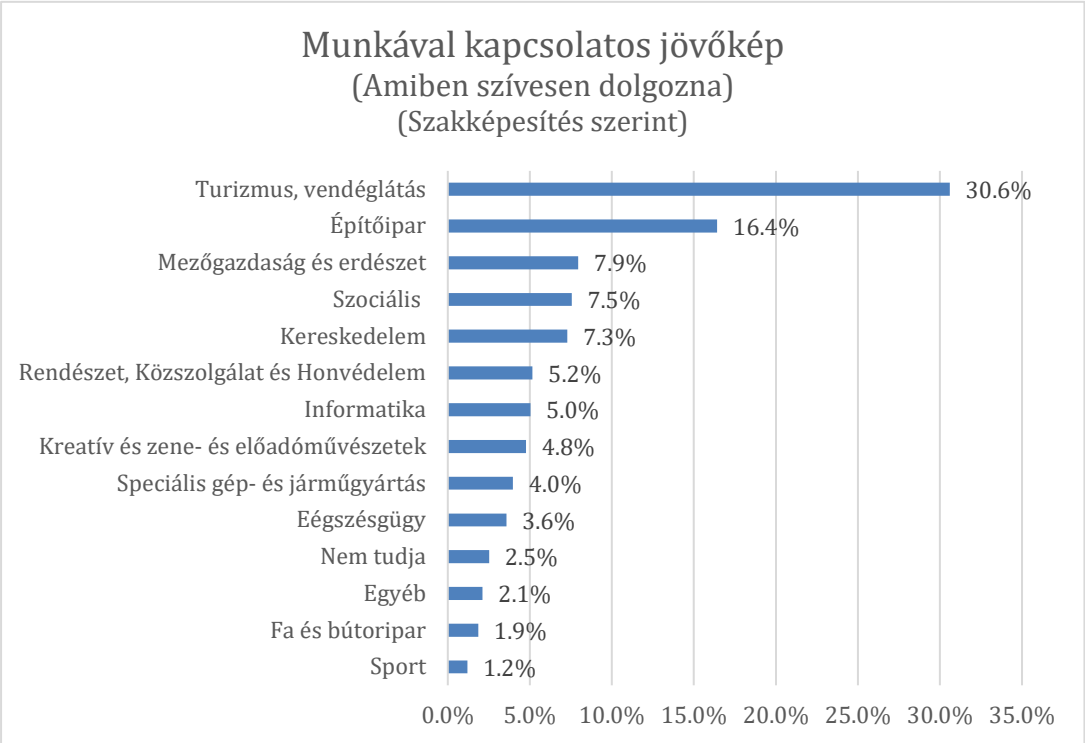

Munkához való viszonyuk – hasonlóan a tanuláshoz való viszonyhoz- **alapvetően nagyon pozitív**. **Kétharmaduk (66,8%) gondolja úgy, hogy olyan munkát fog végezni, amit szeret.** Ezzel szemben pusztán 20% gondolja úgy, hogy a munka elsősorban a pénzkereset miatt szükséges. A munkát tehát többségében saját érdeklődési körük mentén képzelik el, vagy legalábbis olyan formában, amely számunkra örömet okoz.

45. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők munkához való viszonya, 2021.01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

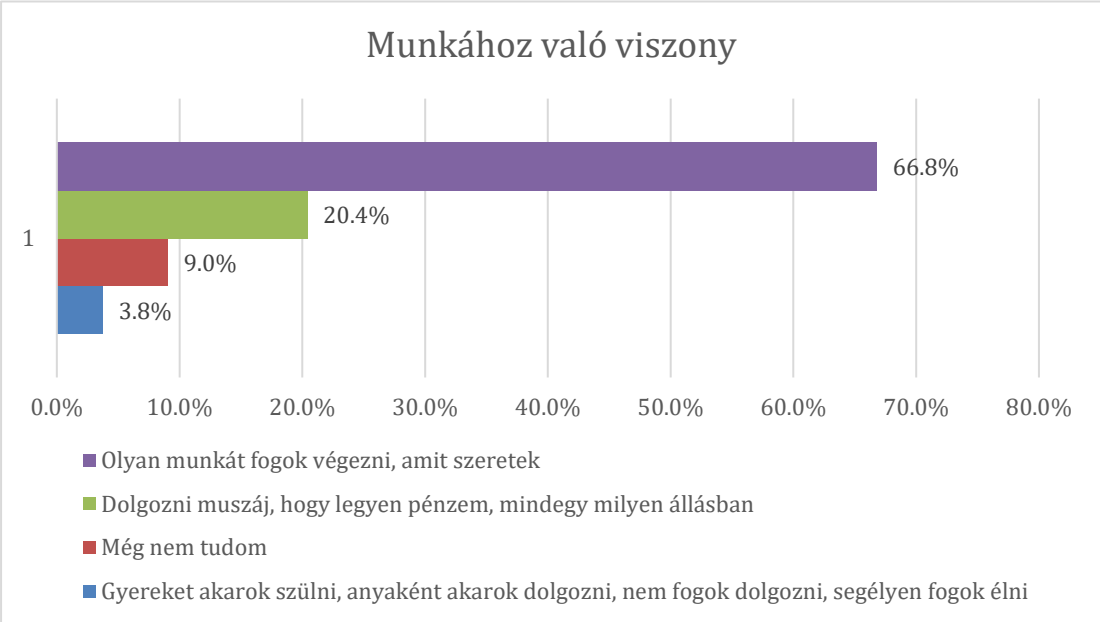

TEHETSÉGPOTENCIÁL ÉS TÁMOGATÓI IGÉNYFELMÉRÉS

A hátrányos helyzetű tanulókat támogató programok egyre nagyobb számban próbálnak esélyt teremteni. A hátrányt kompenzáló hatás ugyanis jelentős segítséget nyújthat az oktatásban maradásra, elsősorban felzárkóztató képzések megvalósításával. Kiemelt jelentősége van viszont a felzárkóztatás mellett, az egyéni sajátosságok mentén feltérképezhető tehetségpotenciálok felfedésének és fejlesztésének. „Örökölt" szocioökonómiai hátrányuk ugyanis nem jelenti azt, hogy nincs **kiemelkedő képességű, tehetséges tanuló közöttük**. Átélt traumáik, kötődési hiányosságaik miatt megjelenő képességhiány a képességtöbblet jelenlétét nem zárja ki, így e kétszeresen kivételes (*Luna*, 2010) tehetségek felfedésével az önmagukba és a világba vetett bizalmon felépülő sikeresebb életúttal, az egész társadalom nyerne. **Képességeik kibontakoztatásának lehetősége jelentős mértékben hozzájárul későbbi sikeresebb életút megvalósításához**, eltartott réteg helyett önálló, felelősségteljes élet lehetőségét kínálja. A tehetséghez hasonló belső hajtóerő ösztönzi őket nehéz sorsukból való kitörésben, mely ennek mentén közelítve nyújt lehetőséget a hátrányokból előnyt kovácsolni.

A tanult tehetetlenségük központba helyezése helyett, legjobb „ellenszer" a **tanult sikeresség, azaz az erősségek mentén való közelítés**. A pozitív pszichológia tudománya azokat az Egyedeket kíséri figyelemmel, akik a nehézségek ellenére, újra és újra megpróbálják, nem adják fel a küzdelmet. Neves képviselője *Csíkszentmihályi Mihály (1934 -)*, aki szerint a megoldás a képességeknek megfelelő kihívás során kialakuló elégedettségérzésben – *„Flow" állapot* – keresendő, mely újabb és újabb tevékenységre sarkall. Lényegében annak megtapasztalása, hogy milyen jó érzés, ha a képességeinek megfelelő kihívással találkozik az ember, amely további hasonló tapasztalatszerzésre, aktivitásra ösztönzi. Bizonyított, hogy lényegesen több rendkívüli képességgel megáldott gyermek van, mint tehetséges felnőtt. *„Mi történik a sok kivételes képességű gyermekkel, a kamaszkoron át vezető veszélyes úton?"* (Csíkszentmihályi) Az értelmi és érzelmi fejlődésben hátrányt elszenvedő gyermek sokszor vall kudarcot, mely a már így is labilis önmagába vetett hitet tovább csökkenti. Nem látja és nem is hiszi el, hogy képességei hatékonnyá és sikerre alkalmassá tehetik. Korlátot szab fejlődésének, nem igyekszik és nem tesz erőfeszítéseket ott, ahol már megtanulta a kudarcot. Belső impulzusai viszont

irányítatlan belső feszültséggé formálódva vezetnek könnyedén viselkedészavarhoz, mely az **antiszociális személyiségfejlődés alapja. A tehetségek felnőtt kori lemorzsolódása, így a társadalmi és a gazdasági egyenlőtlenségben egyaránt keresendő.** A belső hajtóerő, megfelelő szintű képességfeladat elé állítva viszont fejlődésre ösztönöz, mely bizonyos területen eredmények elérését prognosztizálja. Ebből a megközelítésből került összeállításra a kutatási kérdéskör utolsó része, amely a saját érdeklődési kör és szabadidős tevékenységek megismerése mentén igyekszik a tehetségtámogatás első lépéseit lefektetni.

15) Lehetséges tehetségterületek

A GA kutatás nem a tehetségtémakörben készült, de mint gyermekek oktatásával foglalkozó összefoglaló tanulmány szorosan kapcsolatható hozzá. A tehetség vitatott definiálásával kapcsolatban, a kutatásban az a szemlélet irányadó, miszerint t**ehetséggé válni egy olyan fejlődési folyamat, amely az egyéni vagy öröklött képességek felszínre törésével, belső motivációtól hajtva képes a környezeti elvárások és ingerek mentén új megközelítéssel viszonyulni és újat létrehozni**. A képességek megnyilvánulásának feltétele pedig olyan ingerekben gazdag környezet, amely sokszínű tevékenységekben való merítkezés mentén állítja kihívások elé őket. Fejlődése és tehetségének kibontakozása így a környezet által nagyon meghatározott, melyek pozitív és negatív irányba egyaránt terelhetik. **A család nélkül nevelkedő gyermekek esetében felerősödik az iskola és a társadalom szerepe** a gyermekekről ilyen téren való gondoskodásban. Fejlődésük során ingerszegényebb környezetben és kevesebb tapasztalati úton való tanulásban nevelkednek, amelynek pótlása nehezen megvalósítható. A gyermekotthonokban nevelkedők csaknem háromnegyede például soha nem volt még hangversenyen és csaknem fele nem járt még könyvesboltban.

„Mikor voltál utoljára hangversenyen? - Soha: 71,3%”

„Mikor voltál utoljára könyvesboltban? - Soha: 41,5%

(ÁGOTA kutatás, 259. oldal)

A részben ebből fakadó és a társadalomban jelen lévő sztereotípiák tovább nehezítik beilleszkedésüket, melyek végképp elvágják kreativitásuk fonalát, tehetségük elvész**.** A képességek megismerése, még ha tehetség nem is válik belőle, elengedhetetlen

feltétele az iskolai környezetben való megfelelésnek, az erősségek mentén a gyengeségek fejlesztésének, a továbbtanulási irányok meghatározásának és a pályaválasztásnak. Bizonyított, hogy az erősségek mentén vezetett tanulás eredményesebb, amely a gyengeségek fejlesztésének hatékony eszköze, megismerése a gyengeségek fejlesztésének lehetőségét is kínálja. Ráadásul a teljes oktatási eredményességet is pozitívan befolyásolja. Az OECD vizsgálatai alapján kimutatott, hogy minél nagyobb a legalább egy területen kiemelkedő teljesítményt nyújtó diákok száma, annál alacsonyabb az alulteljesítők aránya. Finnországban és Észtországban négyszer annyi tanuló produkál kiemelkedő eredményeket a PISA felméréseiben, mint amennyi lemaradással küzd. Magyarországon kétszer annyi a lemaradással küzdő tanulók aránya a kiemelkedő teljesítményű diákok arányához képest.

46. ábra: OECD (2015)

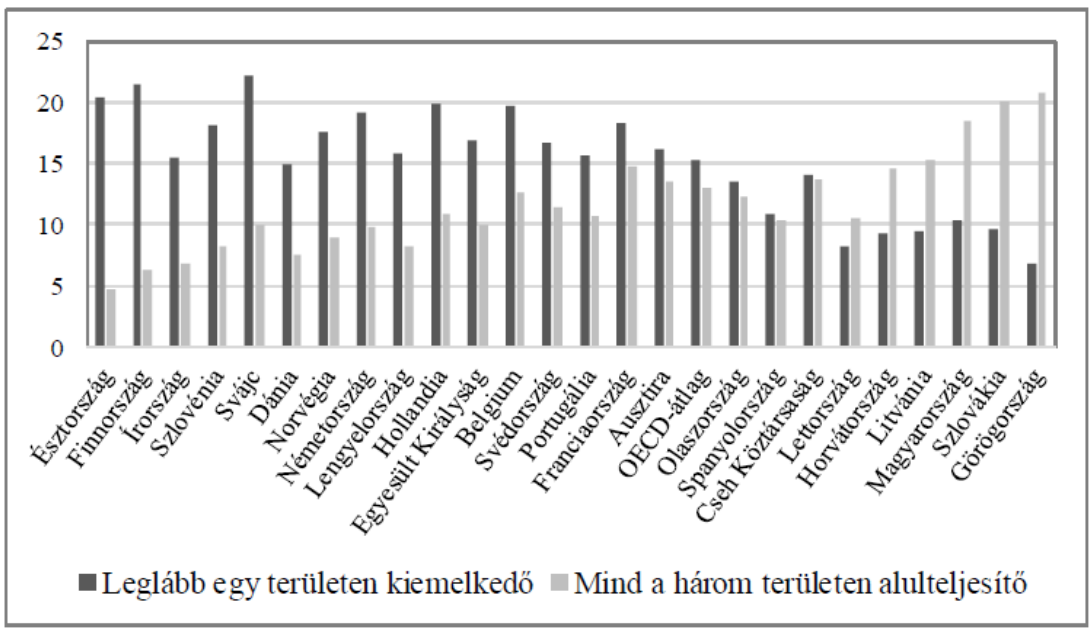

A környezeti ingerek mellett az egyéni képességek és a speciális képesség is kiemelkedő jelentőséggel bír a későbbi tehetségek kibontakozásában, melyben kognitív megsegítés szükséges. **A képességek felderítése leginkább az érdeklődés mentén hozható felszínre**, melynek megismerésében erősen korlátot szab a kutatási eszköztár és időkorlát, de mégis iránymutatást adhat jövőbeni tehetségprogramok kidolgozásához. Felderítésére az egyéni érdeklődési térkép és szabadidős elfoglaltság megismerésén keresztül igyekszem választ találni.

Érdeklődési térkép

A kérdés így hangzott: *„Mi az, ami különösen érdekel téged? Bármit beírhatsz, amivel BÁRMIKOR szívesen foglalkoznál. Segítségként írtunk párat, de az EGYÉB mezőbe saját válaszod is beírhatod."*

A segítő válaszok, sajnos kissé vezetik a válaszadókat, de mégis szükséges volt a kérdés értelmezéséhez. Meggyőződésem, hogy az egyik legjobb út a gyermekek képességerősségeiken keresztüli fejlesztés és az érdeklődés mentén megragadható belső motiváción keresztüli építkezés.

A válaszadók **több, mint fele (55,9%) sporttal foglalkozna** bármikor szívesen, kicsit elmaradva ettől második leggyakrabban jelölt terület **a művészetek (44,1%),** harmadik pedig a **divat- és szépségipar (39,4%).** A **negyedik legkedveltebb érdeklődési terület a cukrász, szakács** stb., azaz a vendéglátás és turizmus ágazat, és egyben ez az a kategória, amely korábban is mind a tanulmányok, mind a munkával kapcsolatos jövőképben elsők között szerepelt. A **természettudományos érdeklődés** is kiemeltnek számít, a válaszadók ötöde foglalkozik szívesen ilyenfajta tevékenységgel. Megjelenik még a gyógyítás és a műszaki tudományok, de ezek sokkal kisebb arányban, mint a fent említettek. Az egyéni válaszok többségében saját érdeklődésüket a munkával kapcsolják össze és valamilyen szakmát jelölnek, mint például „tetováló szalont nyitni", „szociális irányzat", „festő szak" stb. Mindez abban ad megerősítést, hogy jellemzően felelősen gondolkodnak jövőjüket illetően, de egyelőre saját tehetségüket valamilyen szakmával kapcsolják össze és érzik kiteljesíthetőnek. Fontos tehát minél szélesebb körű megismerést nyújtani számukra, ahol lehetőség nyílik az ingergazdag környezeti feltételek megtapasztalása mellett, saját erősségeik és érdeklődési motivációik megismerésére. Megerősíthető, hogy **szükségük van olyan programok megvalósítására, mely megfelelő önismereti támogatás mellett belső motivációjukon keresztül segítik képességerősségeik feltérképezését és az önmagukba vetett hit erősítését.**

47. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők érdeklődési körei, 2021.01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

Mi az, ami különösen érdekel téged? Bármit írhatsz, amivel BÁRMIKOR szívesen foglalkoznál (többet is bejelölhetsz). Segítségként írtunk párat, de az EGYÉB mezőbe saját válaszod is beírhatod.

1 039 válasz

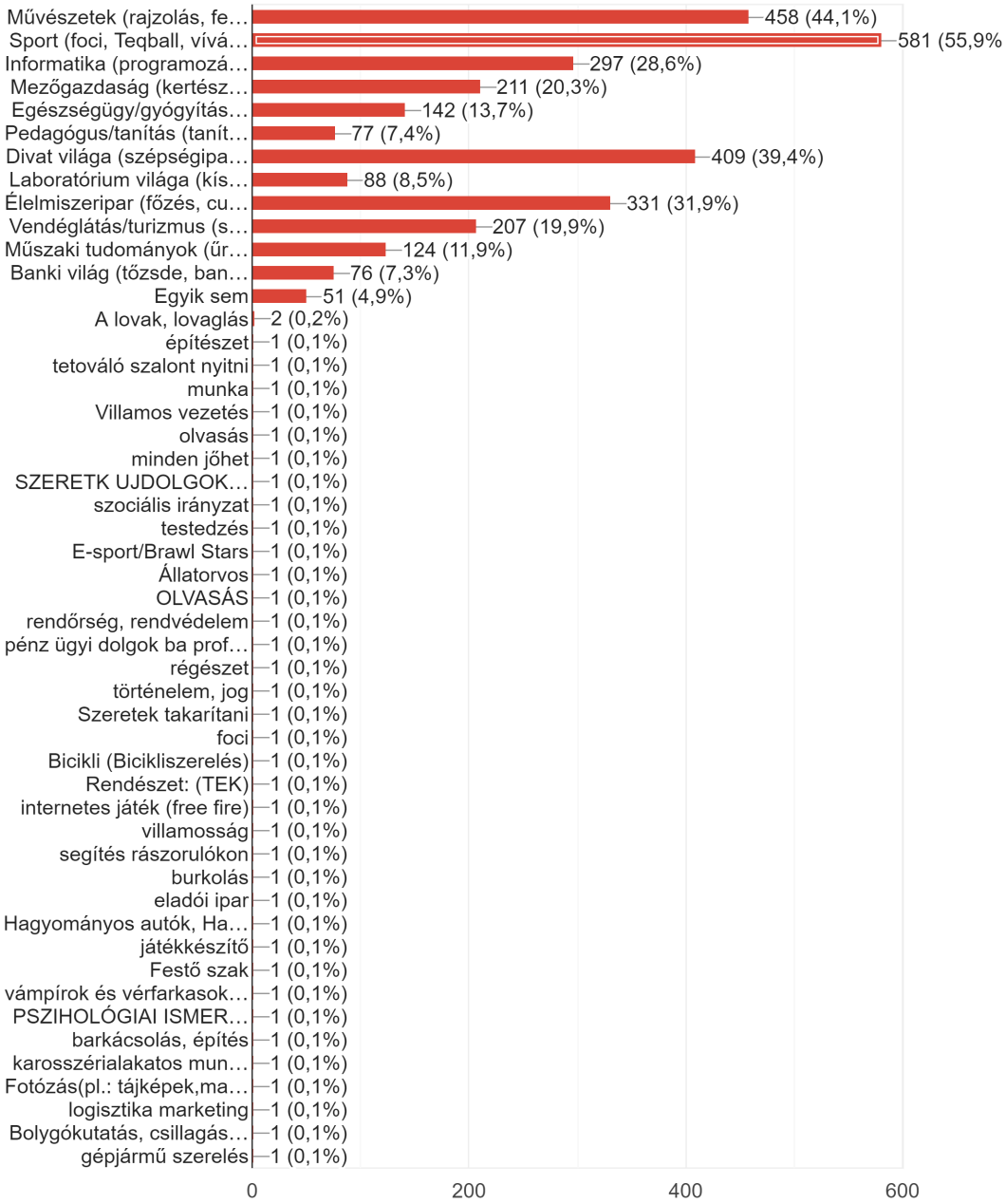

MEGJEGYZÉS: **Nagyon fontos megjegyezni**, hogy érdeklődési térképet nagy óvatossággal érdemes csak teljes mintára készíteni, hiszen a képességek megismerése és a tehetségfelderítés éppen az egyéni jellemzők mentén lehetséges és lehet igazán eredményes. A kutatás korlátjai, a járványhelyzet miatt a személyes kontaktusok teljes hiánya, az egyéni megkérdezésen alapuló interjúk, fókuszcsoportkutatások stb. megvalósíthatatlansága és a megbízó kérésére történő 3 hónapos elkészítési határidő, sajnos erre nem adott lehetőséget. Ezért a fentiek pusztán iránymutatások elsősorban olyan csoportos programok kidolgozásában, amelyek lehetőséget adnak - *Nagy László* megfogalmazásában- különböző ablakokat kinyitni a gyermekek leggyakoribb érdeklődése mentén és a későbbiekben egyéni mentoráláson keresztül segíteni őket, saját belső erősségeik és esetleges tehetségük felismerésében és kiteljesedésében.

Szabadidős, kedvelt tevékenység

A szabadidős tevékenységek közül a **legmagasabb az online közösségi média használat, a Facebook és az Instagram (75,6%).** Ez amellett, hogy többségében szinte minden hasonló korú fiatal esetében ilyen magas arányú, arról is árulkodik, hogy egyrészt **rendelkeznek az online térben való eszközök hozzáférésével, másrészt használják is.** Ez fontos kiindulási alapja a későbbi, például digitális kompetenciák fejlesztésének. A gyakori és sokszor felügyelet nélküli használat viszont veszélyeket is rejt, ezért az online térben való felelős magatartás tanítása, a tudatos használat, a veszélyes tartalmak felismerése és kezelése legalább olyan fontos tartalmak a digitális gyermekvédelem területén.

A másik legkedveltebb szabadidős tevékenység a **filmezés, mozi (69,3%),** melyet a kamaszkort alátámasztó **pihenés, alvás (65,4%)** követ. Legalább 60% szívesen tölti szabadidejét a barátaival, beszélgetéssel, társasjátékozással, használja akár egyedül, akár közösen a TikTok alkalmazást (58,5%) és sportol (48,6%). A megkérdezettek harmada tölti szívesen szabadidejét kirándulással vagy főzéssel.

48. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők kedvelt szabadidős tevékenységei, 2021.01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

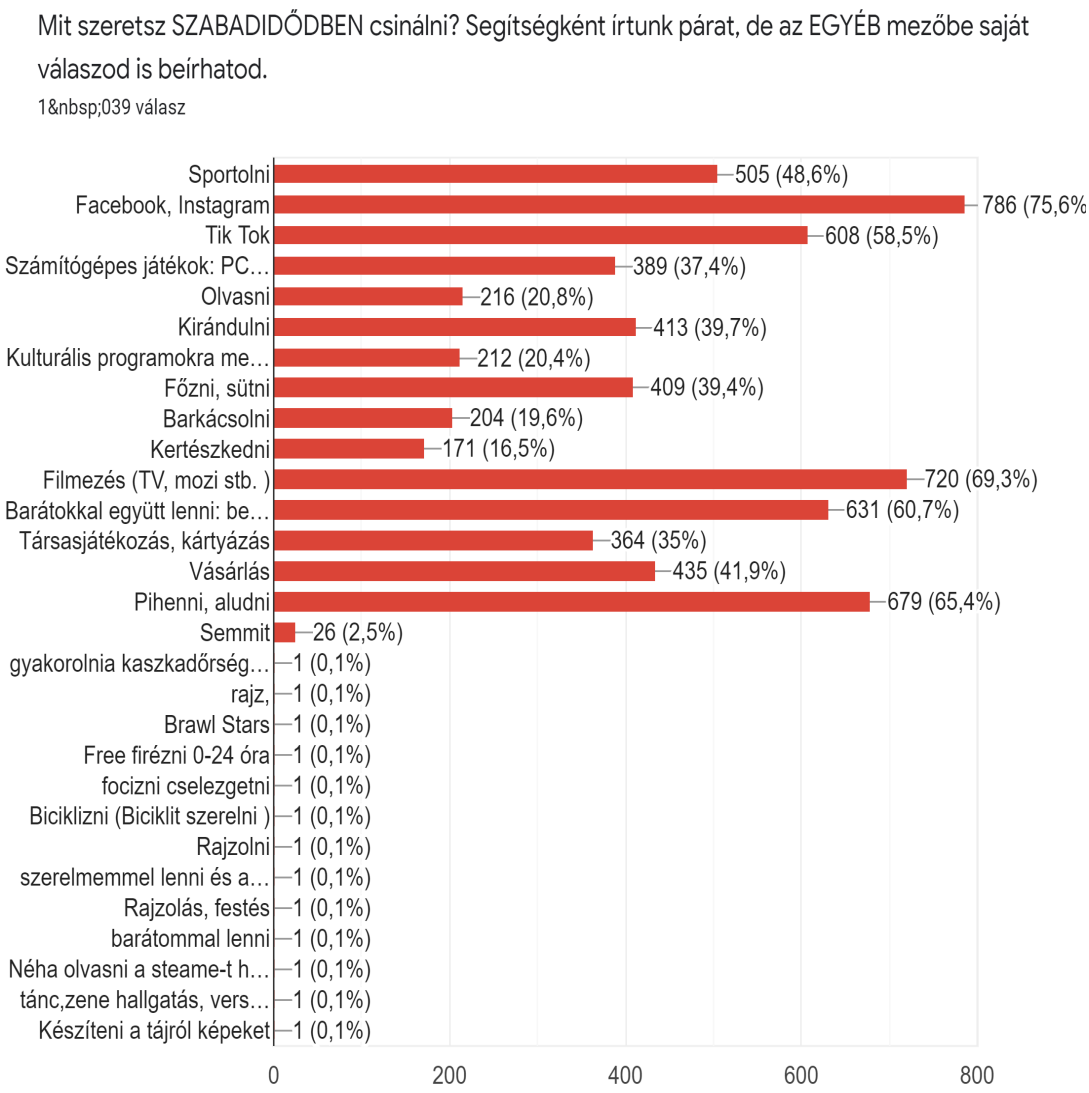

Viszonylag kevés egyéni válasz érkezett, jellemzően megtalálták a leggyakoribb elfoglaltságokat a felsoroltak között. A válaszok között nagyon kevés esetben került egy tevékenység bejelölésre, inkább több választ jelöltek. **Jellemzően első helyen az online közösségi média került említésre**, de szinte minden esetben megjelent az online téren kívül eső elfoglaltság is, mint a kirándulás, főzés, barátokkal beszélgetés. Azon válaszadók, akik elsőként a sportot jelölték, a második vagy harmadik helyen jelölték az online közösségi felületek használatát.

Az biztosan látható, hogy a gyerekek használják a közösségi média felületeket, mely az eszközellátottság mellett elérési útvonalat is jelent. A későbbiek során ez a felület lehetőséget biztosít, hogy az Alapítvány közvetlenül a gyermekeket szólítsa meg, amennyiben olyan program (pl. digitális oktatási programok) megvalósítását tervezi, amelynek támogatására ehhez lesz szükség. Felelősség is egyben, amely a digitális kockázatok felismerésén keresztül alakít ki olyan preventív tartalmakat, melyek fejlesztik a médiaműveltséget, tanítják meg az értelmes használatot és óvják meg a gyermekeket az esetleges kriminalizálódástól. **A sporttal** a gyerekek csaknem fele tölti jelenleg szabadidejét, amely a korábbiak szerint magas érdeklődési szintet jelez, így érdemes ebben az irányban is fejlesztéseket megvalósítani. Ennek egyik lehetséges módja a Teqball, amely az Alapítványi cégcsoport tulajdonában álló magyar fejlesztésű és már világhírű találmány. Az asztalitenisz és a futball ötvözetéből született játék, amelyben focilabdával a speciális, Teqball asztalon játszanak a játékosok. Az Alapítvány az elmúlt évben 70db Teqball asztalt ajándékozott a gyermekotthonok részére, mellyel célja, az intézményen belüli sportélet elősegítése, fellendítése, a sporttal az egészséges életmódra való nevelés támogatása és a csapattevékenység elősegítése az otthonokon belüli közösség erősítésére. A 70 sporteszköz több száz gyermek mindennapi sportolását teszi lehetővé. A jövőben, az Alapítvány kifejezett célja, a Teqball játék minél szélesebb körű ismertetése és megszerettetése a gyerekekkel. A megkérdezettek több, mint fele ismeri a Teqball asztalt (52,8%), amely nagyon jól bizonyítja, hogy - a kis helyen és pár emberrel már élvezetesen megvalósítható sporteszköz - az ország nagy részében jelen van. **Összesített arányában a válaszok inkább pozitívak, hiszen az asztalt ismerők többsége biztosan vagy talán, de szívesen venne részt edzéseken.**

49. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők körében a Teqball edzéseken való részvételi szándék, 2021. január (GA kutatás, Szennai Dóra)

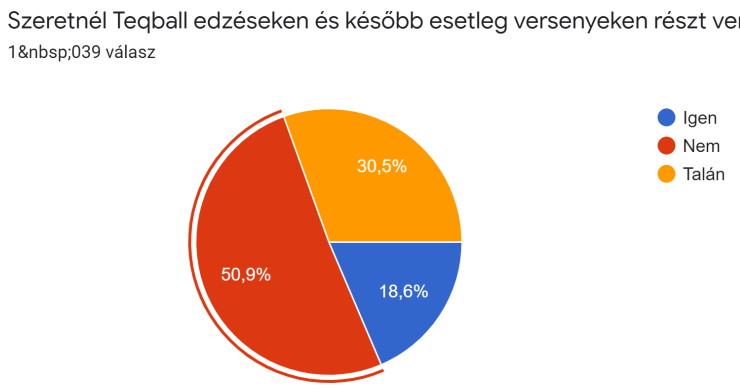

Hosszú távon sportprogramok, ismertetők és tehetségkutató versenyeken keresztül, bizonyára egyre nagyobb bizalommal és nyitottsággal közelítenek majd a Teqball felé.

Az érdeklődés és a szabadidős elfoglaltságok megismerése mellett ebben a témakörben is felajánlásra kerültek **konkrét életvezetési- és tehetségtámogató programok**, melyek **az egyéni megsegítés mellett, szélesebb körű tudástartalmak átadását célozzák, mankót adva a mindennapi életben szükséges boldoguláshoz.**

Legnagyobb arányban a **problémakezelést (45,9%)** igénylik, amelyet csaknem minden második gyermek megjelölt. A megküzdési stratégiák alapja viszont az **önismeret,** amely a **második leggyakrabban igényelt foglalkozás (45,2%)** és támogatja a képességek megismerését és a lehetséges tehetségek felderítését. A **munkahelyek világa** elsősorban olyan tartalmakat jelent, mint pl. a munkahelyek megismerése, a munkavállalók napja és munkahelyek látogatása. Ezt is minden **második-harmadik gyermek igényli (39,4%).** Ehhez szorosan kapcsolódik a pályaorientáció és a szakmaválasztás, amelyre hasonlósan magas százalékban mutatnak érdeklődést (34,9%). Az önéletrajzírás, a saját képességeik megismerése és megfelelő formában történő átadása minden harmadik gyermeknek segítséget jelenthet. A kifejezetten tehetségtámogatási céllal nevesített **művészeti képzéseken** (festés, rajz, fotózás, írás, tánc, dráma stb.) **minden negyedik gyermek (24,9%)** szívesen venne részt. A legkevesebb a munkanélküliség esetére igényelt ismeretátadás iránti igény, amely kevesebb, mint 15%.

50.. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők támogatói igényei, 2021. január (GA kutatás, Szennai Dóra)

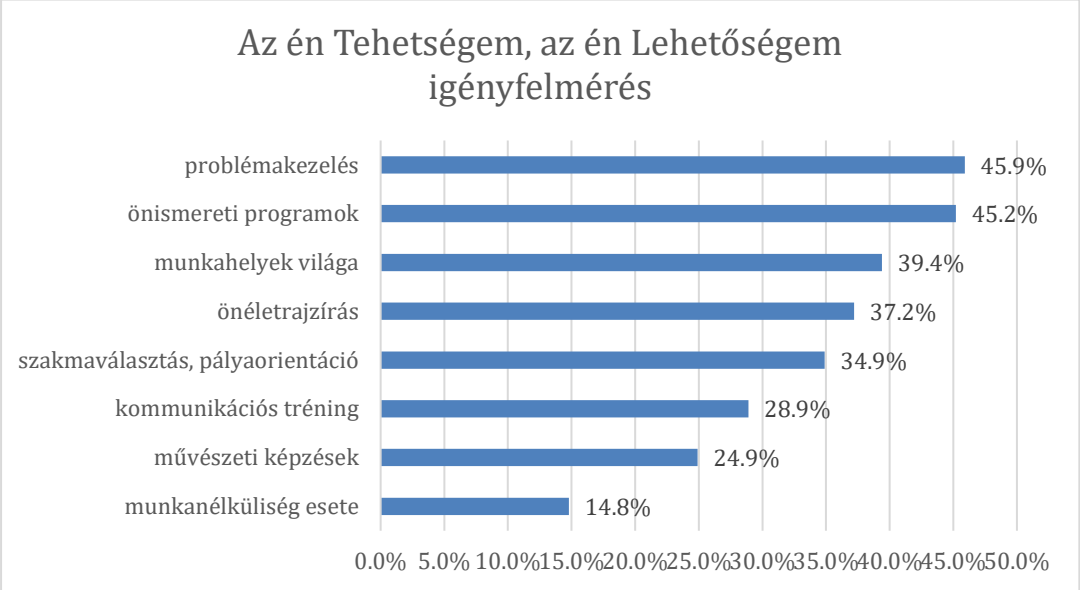

A viszonylag kevés egyéni válasz (1,8%) általában speciális kérésben, mint például „e-sport", „autók szerelése" vagy a „nincs rá szükségem" kategóriában került nevesítésre.

A fentiek összességében annak első lépései, hogy **az érdeklődés mentén kerüljenek tudástartalmak kialakításra, melyek támogatják a tanulás megszerettetését, a képességerősségek felfedését, az erősségek mentén megvalósított gyengeségek fejlesztését, hosszú távon pedig hozzájárulhatnak a lemorzsolódás csökkentéséhez és tehetségek felfedéséhez.**

16) Tanulástámogatás igénye

A tehetségfejlesztés során felderített képességerősségek mentén, a tanulás támogatása is nagyobb hatékonysággal valósulhat meg. A korábban megismert jelenlegi iskolai részvétel, a tanuláshoz és a tantárgyakhoz való viszony, a továbbtanulási szándékok kiegészítéseként, ebben a kérdéskörben konkrét tanulást támogató programok kerültek nevesítésre. Ezek a klasszikus tanulástámogatási programok, mint a felzárkóztatás és a felvételi előkészítő mellett, tanulási technikákat, önálló tanulás tanítását és továbbtanulási útmutatót is tartalmaztak.

A tanulmányi részvétel, a túlkorosság, a magas osztályismétlések száma miatt - nem meglepő módon- a **felzárkóztatást, a konkrét tantárgyakból való korrepetálást igénylik legnagyobb arányban (43,7%), csaknem minden második gyermek.** Tanulási körülményeik, a nevelők és a pedagógusok korlátozott kapacitása miatt,

szeretnének minél hatékonyabban **önállóan tanulni, amelyet tízből minden 4. gyermek megjelölt.** Tanulmányaik és legmagasabb iskolai végzettségük pozitív jövőképét erősíti, hogy minden harmadik gyermek igényel támogatást a továbbtanuláshoz, amely a továbbtanulási útmutatás (iskolaválasztási lehetőségek) megismerése mellett, egyben azt is jelenti, hogy **minden harmadik gyermeknek szándékában áll továbbtanulni**.

51. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők tanulási támogatásban jelzett támogatói igényei 2021.01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

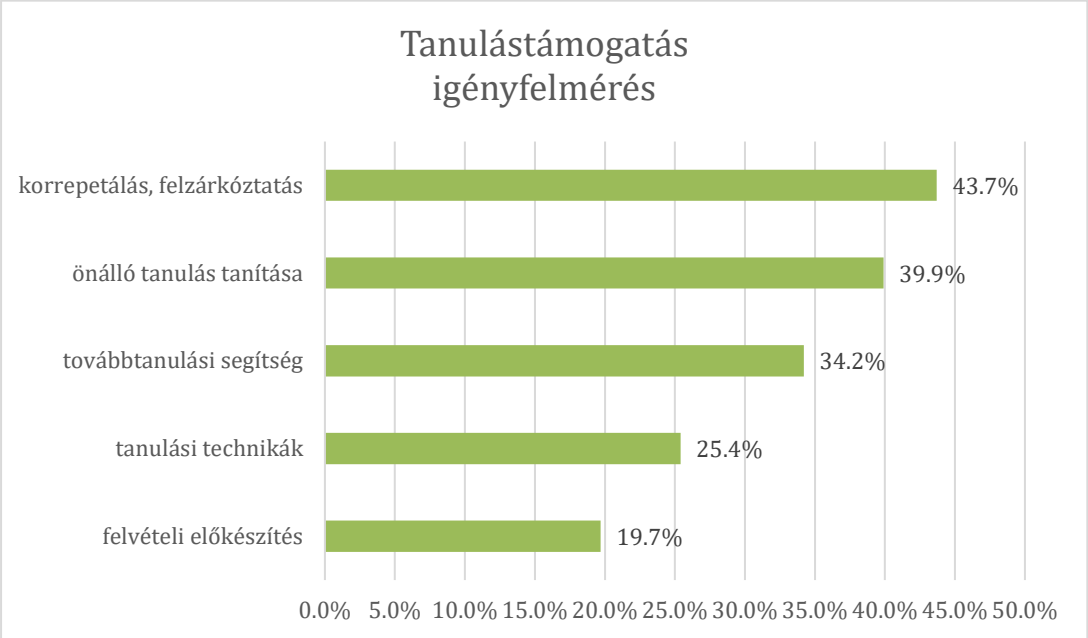

A felvételi előkészítésre nevesítésre került a **középiskolai és az egyetemi felvételi, amelyet csaknem minden 5. gyermek igényel**, mely a továbbtanulási szándéktól elmarad. Az egyéni válaszok száma ebben a kategóriában a legmagasabb (3,3%), de többségében éppen a tanulást kérdőjelezi meg: például „nem akarok tanulni.” **Összességében 97% szeretne a tanulásban segítséget kapni, azaz szeretne tanulni, jobban tanulni vagy továbbtanulni.**

17) Hiánypótló programigény

A kérdéskörben felajánlott programcsomagok a szakirodalmi feltárás során észlelt hiányosságok és a **mindennapi életben szükséges**, **családi példa nélkül szocializálódott gyermekek** megismerése alapján kialakított feltételezések szerint kerültek összeállításra. Ilyen például egy otthon rendben tartása, a család működése, a bevásárlás, betegség esetén teendők, házipatika stb. Családokon belül a gyermekek ezeket automatikusan másolják, rögzítik magukba és viszik mintaként (így vagy úgy)

tovább saját családjukba. Olyan egyszerű tartalmakra is gondolhatunk, hogy hogyan tároljuk a tisztítószereket, az élelmiszereket, mi kerül a kamrába és mi a hűtőszekrénybe. A gyermekotthonokban nevelkedő gyermekek **ismeretei jelentős hiányosságokat mutatnak**.

A háztartási ismeretek mellett nagyon fontos és a mindennapi élet része a személyes higiéné, a társas együttlét és a családalapítás. Ezek mindegyike szintén olyan tudástartalom, amelyet „másoknak" nem kell tanulni, mert ebben élik mindennapjaikat és ha nem is tudatosan, de rögzülnek a tartalmak.

A fentieken kívül olyan plusz tartalmak kerültek még bele, amelyek már nem biztos, hogy minden családban mintaként megjelennek, de azt gondolom minden gyermek számára fontos és pótolhatatlan segítséget jelenthetnek az önálló élet kialakításában. Ilyen tartalom például a *pénzügyi tudatosság, a hivatali ügyintézés, a banki ügyek, a függőségek kezelése, az egészségtudatosság a mindennapokban.*

A korábbi feltételezés helyesnek bizonyult a családi mintában készen kapott ismeretek hiányáról, mert **legnagyobb arányban a saját otthon rendben tartása, a háztartási ismeretek került kiválasztásra (46,3%), amelyet szinte minden második válaszadó igényel.** Alig ettől elmaradva, a **pénzügyi tudatosságban (44,4%)** igényelnek segítséget, amely elsősorban a pénz fogalmával és kezelésének módjával foglalkozik. A válaszadók **harmada** gondolja úgy, hogy a **személyes higiéné, a külső megjelenés, szépségápolás** terén kíván fejlődni (37,2%). **Minden harmadik gyermek (34%) szeretne mintát kapni saját család alapításához** (apa, anya, gyermek), amely a negyedik leggyakrabban jelölt kategória. Hasonló arányban jelölték a hivatali ügyintézésben (33,8%) való tudásigényt, a főzőtanfolyamot, kertészkedést (33,2%) és az egészségtudatosságot (33,3%), amely a tudatos táplálkozás mellett, a sport, a napi rutin és az alvás témakörében kíván segítséget nyújtani. **Magas igény mutatkozik még a betegség útmutatóra** (betegség esetén mi a teendő, házipatika, 27,7%) és a társas együttlétekkel kapcsolatos segítségnyújtásra (párkapcsolat, szexualitás, 31,7%). **A függőségek kezelésére** vonatkozó tájékoztatást igénylik **legkevésbé** a felajánlott programok közül (14,5%), amely elsősorban alkohol és drog prevenciót, valamint segítségnyújtási lehetőségeket takarna.

Egyéni válaszok (18 db, 1,7%) között akad néhány igazán elhivatottságot sugárzó pl. *lovaglás*, de jellemzően 1-1 válaszból álló, inkább vicces megfogalmazások (pl. *„egy cigi és egy kávé”*). **A válaszok többségében több program került kiválasztásra és sikerült választaniuk a felsoroltak közül, amelyek így nagyrészben vélhetően lefedik a mindennapi életben számukra hiányos és szükséges legfőbb ismereteket.**

52. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők életviteli megsegítésében jelzett támogatói igényei 2021.01. (GA kutatás, Szennai Dóra)

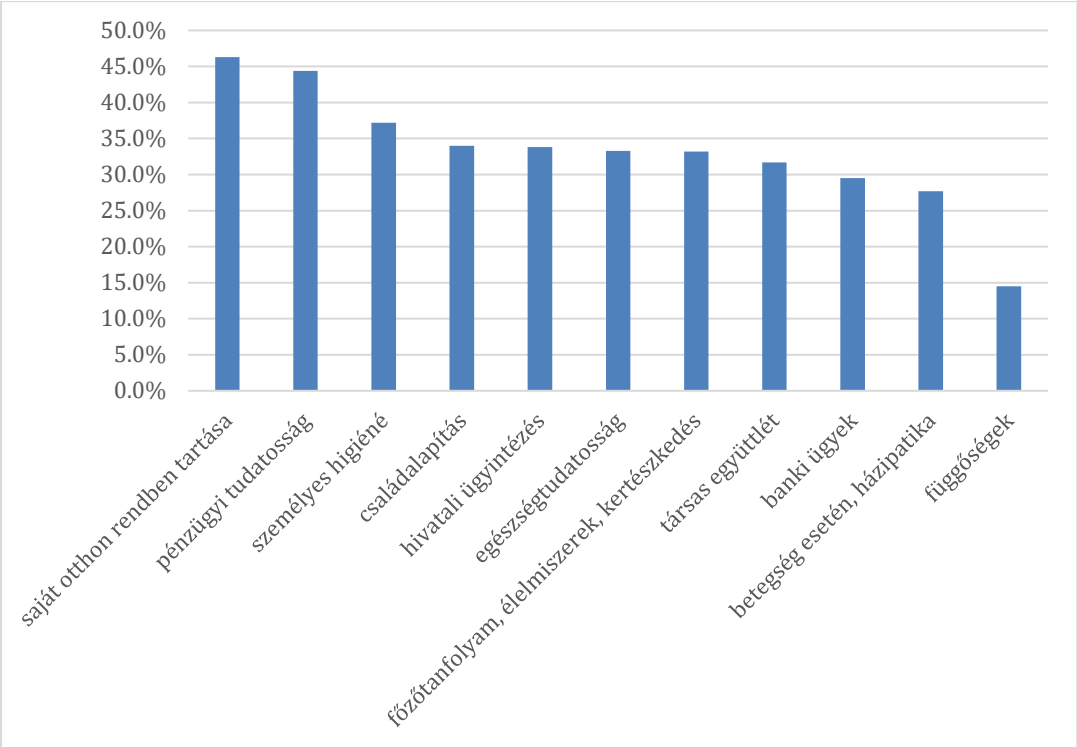

ÖSSZEFOGLALÓ – A KUTATÁS FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSAI

DEMOGRÁFIAI ÉS EGYÉB JELLEMZŐK:

- Nemek közötti megoszlás fele-fele arányú, a fiúk jelenléte kissé magasabb. (Lány: 47,1%, Fiú: 52,9%)
- A kiskorúak létszáma 4.544 fő, a 18 évet betöltött létszám, pedig 1.023 fő. Összes az Alapítványi programokkal célzott létszám jelenleg: **5.567 fő.**
- A **teljes gyermekvédelmi szakellátói rendszerrel ellentétben a gyermekotthonokban** nevelkedők többségében **15-17 évesek (52,9%).**
- A **14-17 évesek jelenléte kétszeresen haladja meg** a teljes gyermekvédelmi szakellátói rendszer azonos korú létszámát.
- **Legmagasabb a 15 évesek dominanciája**, akik tanulmányaik tekintetében az átmenetek időszakát élik, így eltérő támogatást igényelnek, mint a teljes szakellátói rendszerben többségi jelenlétű 6-13 éves gyerekek.
- **A gyermekotthonokban nevelkedők nagyobb arányban maradnak az utógondozotti ellátásban**, mint a nevelőszülőknél nevelkedők. Az utógondozói rendszerben jelen lévő 18, 18+ évesek aránya a gyermekotthonokban nevelkedők esetében 40%-al magasabb, mint a teljes szakellátói rendszerben.
- A teljes gyermekvédelem területén, de a gyermekotthonokban nevelkedők esetében **különösen jellemző a területi meghatározottság**.
- Területi megoszlásban a gyermekotthonokban nevelkedők legnagyobb arányban **Szabolcs-Szatmár-Bereg- és Somogy megyében**, valamint **Budapesten** élnek.
- Elhelyezésükben **többségében lakásotthoni ellátásban** élnek (60,3%), amely maximum 12 fős közösséget takar. Nagyobb gyermekotthonokban a gyermekek több, mint harmada él (36,6%), melyben maximum 48 fő él együtt.

OKTATÁSI ADATOK:

I. JELENLEGI OKTATÁSI RÉSZVÉTEL

- Jelenlegi tanulmányi részvételük **legnagyobb arányban az alapfokú és a középfokú képzésben valósul meg**.
- **Alapfokú** képzésben csaknem a **megkérdezettek fele (49,3%)**, **középfokú képzésben 42,8%** tanul jelenleg.

- Középfokú képzésben **legnagyobb arányú a szakképző iskolai részvétel (20%) és a szakiskolai részvétel (8,8%).**
- **A gimnáziumi és szakgimnáziumi képzési részvételi arány: 9,6%.**
- A megkérdezettek **kevesebb, mint 1%-a tanul jelenleg felsőoktatásban.**
- A megkérdezett fiatalok **6,8%-a** jelenleg **semmilyen oktatásban nem vesz részt, akinek több, mint fele kiskorú: 17 éves (52,1%) és 16 éves (15,5%).** Az oktatásban nem résztvevők 7%-a 14-15 éves, tankötelezett korú.
- Általános iskolai részvételükben jellemző a **túlkorosság** és az országos átlaghoz viszonyítva **sokkal magasabbak az osztályismétlési mutató.** Alapfokú képzésben **egyharmaduk (34,6%) túlkoros.**
- Több, mint **egyharmada valamilyen osztályt, legalább egyszer ismétel,** amely az országos (2%) átlagos adat sokszorosa.
- **Középfokú képzésben kb. kétszerese az osztályismétlések száma** az országos átlagnak (4%), de ehhez a „javuláshoz" már a lemorzsolódás is hozzájárul.
- Középfokú tanulmányokat folytatók **többsége (28,5%) csak szakmát adó képzésben**, a szakmát és **érettségit adó képzésben ennek fele (14,5%) tanul.**
- Középiskolai végzettségükben a szakmát és/vagy érettségit adó képzésben legnagyobb arányban a **kereskedelmi/vendéglátói szakirányon (27,8%)** és i**pari szakon (21,5%)** tanulnak, i**nformatikai szakirányon 11,4%.**
- A **csak szakmát adó képzésben** még nagyobb részvételi arányban jelenik meg a k**ereskedelmi és vendéglátói** képzésben való részvétel (40,4%), valamint az i**pari szakma (35,1%).**
- **Felsőoktatási képzési részvételük alacsony: 0,9% vesz jelenleg részt**, amely a GA kutatás korcsoporti megoszlása (18,18+) és a KSH létszámadatai alapján kb. 50 fő, amely a betöltött 18 évesek részarányának 6,7%-a.

II. JELENLEGI ISKOLAI VÉGZETTSÉG

- A megkérdezettek **50,8%-a kevesebb, mint 8 általános iskolai végzettséget szerzett** a megkérdezés idején, **41,2% pedig alapfokú végzettséggel rendelkezik**. Ez összesen a megkérdezettek 92%-át jelenti.
- Korcsoporti elemzésben látható, hogy a fiatalok több, mint **ötöde alapfokú képzettséget sem szerez fiatal felnőttkorára (15-18 éves kor),** mely osztályismétlés nélkül számolva még magasabb arányszám.

- **Középfokú végzettséggel** a megkérdezettek **5,8%-a** rendelkezik, amelyből **3,7% szakmát adó végzettség és 1,7% gimnáziumi érettségi.**
- **A lemorzsolódás a középfokú képzésben kiugróan magas értéket ér el**, a 40% feletti belépés és a 11% -os ténylegesen megszerzett végzettség ismeretében.
- Tanulmányi eredményük többségében közepes.
- **Tantárgyak** tekintetében leginkább az **Informatika, a Testnevelés** és a **Természetismereti** tárgyak **érdeklik őket**. A **Matematika, az Idegennyelv és a Történelem** tantárgyak viszonyulásában van legtöbb **„nem értik" vagy „nem érdekli" kategória**, ebben igénylik leginkább a megsegítést.
- Informatikai tudás terén leggyakrabban az **Office alkalmazásokat** értik és használják. **A programozó nyelveket** kevésbé ismerik, de **inkább szeretnék megismerni.**
- **Nyelvtudásban** többségében **angol nyelven** tanulnak és **kezdő szintű** tudással rendelkeznek.
- **Saját tanulási teljesítményüket** a Testnevelés és a Művészetek terén értékelték legmagasabbra.
- **Tanulási szokásaikban** szinte fele-fele arányban oszlik el az **önálló tanulási forma (53,8%) és a segítség igénylése (46,2%).**
- Segítséget jellemzően nevelőiktől és tanáraiktól kérnek.
- **Nagy többségük mindig vagy gyakran tanul (70,4%),** és elsősorban nem a tanári elvárások kedvéért.
- **Saját érdeklődés mentén** (iskolán kívül dolgokat) **minden harmadik diák tanul szívesen (33,7%).**
- **Tanuláshoz való viszonyuk nagyon jó**, döntő többség (42,3%) úgy gondolja, hogy „A tanulás és a tudás érték a mai világban."

III. Oktatási részvételük az országos átlaghoz viszonyítva

- Legnagyobb eltérés a **szakképző iskolai** és a **felsőfokú** részvételben tapasztalható, amely előbbi esetében csaknem **hatszorosa** az országos átlagnak. A felsőfokú képzésben való részvétel, pedig mindössze **tizenhatoda** a hazai részvételi aránynak, mely részben egymásból is következik.

JÖVŐKÉP:

IV. TOVÁBBTANULÁSI TERVEK

- **10 éves jövőképük** nagyon optimista és pozitív: **kétharmaduk szakmai oklevelet, egyharmaduk érettségit szerez több, mint fele saját lakásban él, főállású munkában dolgozik és** életét saját **családban képzeli el, gyermekekkel.**
- Továbbtanulási terveikben **legnagyobb arányban a szakiskolai**, **(37,8%),** és **a szakgimnáziumi/Technikumi (13,4%)** jelentkezést jelölték meg. **Alapfokú képzésben, a 8 osztály elvégzését a megkérdezettek 9% jelölte.** A továbbtanulni szándékozó, legalább középfokú végzettséget elérni kívánó diákok körében megállapítható, hogy a jellemzően csak **szakmát adó képzések dominálnak az érettségit (is) adó képzésekkel szemben.**
- A diákok csaknem **20%-a azt jelölte, hogy nem szeretne továbbtanulni.**
- **Középfokú képzésbe** való továbblépést **57,2%-ban tervezik.**
- **Felsőoktatási tanulmányi belépést 8,2%** jelölte.

V. ISKOLAI VÉGZETTSÉG JÖVŐKÉP

- Döntő többségük **(78,2%) legalább középfokú végzettséget**, **alapfokú képzettséget** a magas részvételi és továbbtanulási szándék ellenére, mindössze **alig több, mint 10% szeretne elérni.** Középfokú végzettséget nyolcszor annyian gondolják úgy (88,5%), hogy legalább kívánnak szerezni, mint amennyien alapfokú képzés elérését célozzák meg.
- **Felsőfokú végzettség** elérésének jövőbeni tervét **10,3% jelölte,** amely az érettségit is adó képzésben résztvevők több, mint fele (19,4%).
- Jelenlegi tanulmányi részvételük, továbbtanulási szándékuk és iskolai végzettség jövőképük összehasonlításában látható, hogy **jövőképük jellemzően irreális és nem következik jelenlegi oktatási részvételükből és továbbtanulási szándékaikból:** középfokú képzésben látható a legnagyobb eltérés, melyet **egynegyedük** (26,4%) **úgy** szeretné elérni, hogy **se nem vesz részt jelenleg középfokú képzésben, se nem szándékozik ide továbbtanulni. A felsőfokú képzésnél** 0,9% szeretne **továbbtanulási szándék nélkül** ilyen fokú végzettséget elérni, amely egyenlő a jelenleg ebben a képzési formában tanulók teljes létszámával.

- **Az alapfokú képzés** esetében a jelenlegi **részvétel 49,3%. Mégis csaknem 8 százalékponttal több (57,2%) szeretne ugyanide továbbtanulni.** A mintában szereplő 12 év feletti életkor ezt nem indokolja, részben magyarázható a jelenleg oktatásból kimaradók arányával.
- Országos és idei tanévre vonatkozó adatokkal összehasonlítva **alapfokú képzésben 7,5 százalékponttal, középfokú képzésben 19,9 százalékponttal magasabb, felsőfokú képzésben pedig 14 százalékponttal alacsonyabb a képzésben való részvételi arány.**
- Középfokú képzési részvételük is jelentős eltéréseket mutat az országos adatokhoz viszonyítva: **szakiskolában huszonkétszer**, **szakképző** iskolában **hatszor annyian** tanulnak**, gimnáziumi** részvételük pedig csupán **harmada** az országos részvételi aránynak. Felsőfokú képzési részvételük tizenhatoda az országos átlagnak (15%).
- A teljes magyar lakosság iskolázottságával összevetve megállapítható, hogy **a gyermekotthonokban sokkal magasabb az alapfokú képzettségű kimenet és sokkal alacsonyabb a felsőfokú végzettségű kimenet megszerzése**, pedig a teljes magyar lakosságra vonatkoztatott adatok a tanköteles korúak mellett, a 50-60 évvel korábban végzett időskorúakat is tartalmazzák.

VI. MUNKÁHOZ VALÓ VISZONYUK ÉS JÖVŐKÉPÜK

- A **tanulás iránti elköteleződés** egyértelműen **dominál, a munkával szemben, tanulni a megkérdezettek kétharmada (67%) szeretne**.
- **A tanulás iránti vágy harmadában csak a tanulásra értendő (32,2%),** másik **harmada tanulni és dolgozni is szeretne (32,1%).**
- **Negyede** a válaszadóknak (23,6%) jelölte, hogy **csak dolgozni szeretne**, akik **legalább fele kiskorú.**
- Mindössze **3% nem szeretne, sem tanulni, sem dolgozni.**
- Szívesen vállalnának munkát **vendéglátásban/kereskedelemben (30,6%), építőiparban (16,4%), agrárterületen (7,9%)** valamint a **szociális ágazatban (7,5%).**
- **Munkájukat** nagy százalékban **úgy képzelik el, hogy olyan munkát fognak végezni, amit szeretnek** (66,8%), kizárólag pénzkereset miatt minden ötödik gyermek vállalna (20,4%) munkát.

TEHETSÉGTÁMOGATÁS ÉS TÁMOGATÓI SZÜKSÉGLETEK

VII. ÉRDEKLŐDÉS/SZABADIDŐ

- A válaszadók **több, mint fele (55,9%) sporttal foglalkozna** bármikor szívesen, kicsit elmaradva ettől a második leggyakrabban jelölt terület **a művészetek (44,1%),** harmadik pedig a **divat- és szépségipar (39,4%).** A **negyedik legkedveltebb érdeklődési terület a cukrász, szakács** stb., azaz a vendéglátás és turizmus ágazat.
- A sporton belül a Teqball asztalt az Alapítványi adományozás következtében többségében ismerik és biztosan vagy talán, de szívesen részt vennének szervezett edzéseken.
- A szabadidős tevékenységek közül a **legmagasabb az online közösségi média használat, a Facebook és az Instagram (75,6%)**, mely arról is árulkodik, hogy egyrészt **rendelkeznek az online térben való eszközök hozzáférésével, másrészt használják is.** A másik legkedveltebb szabadidős tevékenység a **filmezés, mozi (69,3%),** melyet a kamaszkort alátámasztó pihenés, **alvás (65,4%)** követ.

VIII. TANULÁSTÁMOGATÁS IGÉNYE

- A tanulmányi részvétel, a túlkorosság, a magas osztályismétlések száma miatt - nem meglepő módon- a **felzárkóztatást, a konkrét tantárgyakból való korrepetálást igénylik legnagyobb arányban (43,7%), csaknem minden második gyermek.**
- Továbbá szeretnének segítséget kapni az önálló tanulás fejlesztéséhez, a továbbtanulásban és felvételi előkészítésben.

IX. HIÁNYPÓTLÓ PROGRAMOK

- A mindennapi életben szükséges, családi példa nélkül szocializálódott gyermekek részére kigondolt tartalmak közül **legnagyobb arányban a saját otthon rendben tartása, a háztartási ismeretek került kiválasztásra (46,3%), amelyet szinte minden második válaszadó igényel.** Alig ettől elmaradva, a **pénzügyi tudatosságban (44,4%)** igényelnek segítséget, amely elsősorban a pénz fogalmával és kezelésének módjával foglalkozik. A válaszadók **harmada** gondolja úgy, hogy a **személyes higiéné, a külső megjelenés, szépségápolás**

terén kíván fejlődni (37,2%). **Minden harmadik gyermek (34%) szeretne mintát kapni saját család alapításához** (apa, anya, gyermek), amely a negyedik leggyakrabban jelölt kategória.

- **Magas** igény mutatkozik még a **betegség útmutatóra. A függőségek kezelésére** vonatkozó tájékoztatást pedig **legkevésbé** igénylik**.**

ÖSSZEFOGLALÁS

A kutatás felhívja a figyelmet, hogy a gyermekotthonokban nevelkedő gyermekek életvitelükben, oktatásukban és szociális kapcsolataikban kiemelt és bizonyos szempontokból **eltérő figyelmet igényelnek**, mint a gyermekvédelem szakellátói rendszerén belül, a nevelőszülőknél nevelkedők. A családból kiemelt, gyermekotthonokban élők érzelmi és kötődési szükségleteit a nevelő és a gyermekotthon nem tudja pótolni, melynek lenyomatai viselkedésmintázatukban, szociális kapcsolataikban és beilleszkedésükben fájdalmas lenyomatokat mintáznak. **Demográfiai mutatóik és oktatási részvételük egyaránt eltéréseket mutat a gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedők összesített adataihoz képest, melyek országos adatokhoz viszonyítva még nagyobb különbségeket tárnak fel**. Korcsoportjukban a szakellátásban jellemző 6-13 éves helyett a **15-17 évesek dominanciája kiemelkedő**, mely egészen eltérő fejlődési szakaszként, eltérő megközelítést igényel. Oktatási részvételük, továbbtanulási mutatóik, előre prognosztizálható legmagasabb **iskolai végzettségük jelentősen az országos átlag alatt** marad. Oktatási részvételük tekintetében **jellemző a túlkorosság**, így többségében (korcsoportjuk ellenére), jelenleg is az alapképzésben vesznek részt. Osztályismétléseik száma magasan meghaladja az országos átlagot és jelzi előre a lemorzsolódási veszélyeztetettséget. **Középiskolai részvételükben jellemző a szakképző iskolai és a szakiskolai többség**, amely jelentősen kevesebb felsőoktatási képzési jelentlétet jelent (0,9%) és végzettséget prognosztizál, mint az országos átlag. Tankötelezettségük ellenére a negyedik leggyakrabban említett kategória tanulmányi részvételükben a „nem járok iskolába”, melyet korcsoportonként vizsgálva látható, hogy a **kimaradók többsége (67,6%) kiskorú, 16-17 éves**. A lemorzsolódás a korai iskolaelhagyás „előszobája”, amely kiemelt figyelmet igényel oktatási támogatásukban. **Tehetségtámogatásuk** - az érdeklődési kör és szabadidős elfoglaltság mentén vizsgálva - **a sport, az informatika és a művészetek** területén valósítható meg, mellyel szívesen foglalkoznak saját érdeklődés mentén, szabadidejükben és értékelik teljesítményük jónak. Az online közösségi térben többségében jelen vannak, szabadidejükben a Facebook és az Instagram használata dominál. Önmagukba és a világba vetett bizonytalanságuk miatt kiemelten fontos a gyermekotthonokban nevelkedők digitális védelme: digitális kultúra tanítása és

figyelemfelhívás a digitális térben rájuk leselkedő veszélyekre. A kutatási hipotézisben megfogalmazott feltételezések helyesnek bizonyultak.

Szociális körülményeik és szocializációs esélyeik alul maradnak a családokban nevelkedőkétől. A felzárkóztatás és a tehetségtámogatás mellett így **magas igényük van, olyan tartalmak átadására**, melyek beilleszkedésüket segíthetik elő, mint például a problémakezelés, az önismereti programok, valamint a családban nevelkedő gyermek számára mintaként másolható tartalmak, mint például a **saját otthon rendben tartása, a személyes higiéné vagy a családalapítás kérdésköre**. Munkához való viszonyuk inkább pozitív, jellemzően tanulni vagy tanulni és dolgozni szeretnének (67%), melyben a legnagyobb motiváció nem a pénzkereset. A tanulást, a későbbi jobb munkapiaci esélyek miatt tartják inkább fontosnak, a pénzkereset miatt kevesebb, mint egynegyedük (23,6%) vállalna munkát. **Munkapiaci esélyeik - végzettségi kimenetük miatt - ennek ellenére rosszabbak**, **társadalmi integrációjuk veszélyeztetett**, mely munka nélkül, egyedül maradva, ismét a társadalom peremére lökheti őket. Kötődési hiányosságaik viselkedészavarokat, bizalmatlanságot és újabb negatív **megkülönböztetéseket generálnak**, mely inkább segítségkiáltás részükről. **Jövőképüket** tanulmányaik, munkájuk, szociális beilleszkedésük terén ugyanis alapvetően **pozitívan látják. Nagyon határozottan terveznek saját otthont**, amelyet rendben kívánnak tartani. **Szeretnének pénzügyileg tudatosan a saját lábukon megállni**, melyhez a jó megjelenés (személyes higiéné) fontos, és **minden harmadik esetben terveznek saját családot alapítani.** A függőségek tekintetében igényelnek legkevesebb tájékoztatást, amelynek lehetséges oka az erről szóló más forrásokból megszerzett ismeret, vagy pozitív szemlélettel közelítve annak a belső elhatározásnak a tükre, miszerint képesek lesznek ellenállni és minden tekintetben **független** életet élni. A gyermekek felé **elfogadással és megértéssel közelítve**, **ingerekben gazdag környezeti feltételek, hiánypótló tartalmak** és **egyéni érdeklődés mentén**, lehetőség nyílik a képességek megismerésére és fejlesztésére, mely hozzájárulhat iskolai eredményességük, továbbtanulási mutatóik, pályaválasztásuk és munkavállalásuk sikeréhez, **esélyt adva, hogy saját** családi mintájukon túlmutató, önálló életet alakítsanak ki. Otthonba kerülésük, a családtól való elszakadás, jellemzően rajtuk kívül álló események következményei, melyek mindennapi küzdelmeik mellett mentálisan is nagy terheket ró rájuk. Család helyett az állam

nyújtotta biztonsági hálóba kapaszkodva próbálnak kitörni fájdalmas sorsukból, melyben megsegítésük mindannyiunk felelőssége.

A Tanulmány kifejezett célja - az Alapítványi stratégiai munka megalapozásán túl - a **gyermekotthonokban nevelkedő gyermekekre vonatkozó figyelemfelhívás,** melyek túlmutatnak a viselkedészavarokon, a tanulási nehézségeken, meglátva a mögöttes tartalmakat és ébresztik fel a gyermekvédelem mellett a társadalom reszponzabilitását irányukban. Célja, hogy a különösen nehéz sorsú gyermekek megértő megközelítést kapjanak életük problémás területein és tanulmányaikban, mely később társadalmi beilleszkedésüket alapozza meg. Társadalmi érdek, hogy egymás felé fordulva teremtsünk elfogadó közösséget számukra és gazdasági érdek, hogy felelős munkavállalóként önálló életet tudjanak élni. *A kutatás egyik fő üzenete, hogy a gyermekek múltban megélt traumáik, jelenlegi körülményeik és reális jövőképük ellenére, szeretnének jól élni, bíznak egy jó (jobb) jövőben, mely belső hitet megragadva kötelességünk támogatni őket ebben.*

Budapest, 2021.02.27.

„… tudjuk, a többi ember miatt vagyunk itt – azaz pontosabban: azok miatt, akiknek kacajától és jólététől a saját boldogságunk függ, és a sok ismeretlen miatt, akiknek sorsával, együttérzésünk láncolata függ össze.”

Albert Einstein

1. SZÁMÚ MELLÉKLET

Fogalomhasználat:

1) A teljes gyermekvédelmi rendszerként használt fogalom a gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedőkre összességében vonatkozik, amely tartalmazza a nevelőszülőknél és a gyermekotthonokban nevelkedő gyermekeket egyaránt. További, ugyanezen jelentéssel bíró fogalomhasználat: otthont nyújtó ellátás, szakellátás, szakellátás rendszere, gyermekvédelmi rendszer, teljes rendszer vagy a teljes ellátórendszer.
2) A tanulmány fókuszában a gyermekotthonokban vagy utógondozói otthonban nevelkedők állnak a nevelőszülőknél nevelkedők nélkül.
3) A gyermekotthonokban vagy utógondozói otthonokban nevelkedők a nevelőszülőknél nevelkedő gyermekeket nem tartalmazzák. A tanulmány fókuszában ők állnak. Egyik célkitűzése éppen az, hogy feltárja a gyermekvédelmi szakellátásra vonatkozó összesített adatok és a gyermekotthonokban nevelkedőkre vonatkozó adatok közötti különbséget. A tanulmányban használt erre vonatkozó további fogalmak: otthonban nevelkedők, család nélkül nevelkedők vagy gyermekotthonokban nevelkedők, gyermekotthonokban élők.
4) A gyermekotthonokban nevelkedők idejük jelentős részét családjukon kívül, gyermekotthoni elhelyezésben töltik, ezért nevelkedésük egy részében család nélkül nőnek fel. A család nélkül nevelkedők megfogalmazás erre vonatkozik. A gyermekek egy csoportjának van saját családja, ahonnan kiemelésük megtörtént, kapcsolatot is tarthatnak velük, de fejlődésük meghatározó részében saját családjuktól elválasztva és családi minta nélkül vagy nem megfelelő családi mintában nőnek fel. Eltérően a nevelőszülőknél nevelkedő gyermekekkel, akik családban élnek.

2. SZÁMÚ MELLÉKLET

GATTYÁN ALAPÍTVÁNY

Gattyán Alapítvány támogatói kérdőív kitöltési segédlet

1. **A kérdőív ismertetése a gyerekekkel:**

Néhány fontos pont a gyerekekkel való kommunikációhoz:

- A Gattyán Alapítvány munkásságának ismertetése/felidézése: nyári tábor, karácsonyi rendezvények, ajándékok stb. https://gattyanalapitvany.hu/
- Az Alapítvány elkötelezte magát és segíteni szeretne Nektek.
- Ahhoz, hogy tudják, milyen segítség lenne számotokra a leghasznosabb, szükséges, hogy jobban megismerjenek titeket.
- Ezért készült egy kérdőív, amit szeretnék, ha kitöltenétek, minél többen.
- A kitöltés:
  - ANONIM (senkiről nincs külön adat, csak összesített adatok lesznek)
  - ÖNKÉNTES (nem kötelező, de minél többen segítetek a kitöltéssel, annál jobb dolgokat tud a GA alapítvány megvalósítani)
  - MEGSZAKÍTHATÓ (ha bármikor úgy érzed, hogy nem szeretnéd folytatni a kitöltést, abba tudod hagyni)
  - Kb. 30 percet vesz igénybe
  - online történik, internetelérés szükséges hozzá
  - mindenki egyszer töltheti ki
  - összesen 2 hét áll rendelkezésre: 01.12-01.26-ig. Ez alatt bármikor elvégezhető.
  - nincs szükség további teendőre, a felületen online kerül beküldésre
- **Alapítványi üzenet:**

„Bármire képes vagy. (...) Mindenki tud valamit, amit ő tud a világon a legjobban. Azért született meg." (Kornis Mihály)

Szeretnénk megtalálni a benned rejlő tehetséget. Kérlek segíts nekünk ebben.

2. **A kérdőív célja és fontossága:**

A kérdőívvel az Alapítvány célja a gyermekek minél teljesebb megismerése, a minél hatékonyabb támogatás megvalósításának elősegítésére. A megismerés a hatékony tervezés és megvalósítás első lépése.

A kérdőív online, anonim, önkéntes és bármikor megszakítható.

A kérdések 5 fő témakört érintenek:

1. Jelenlegi tanulási részvétel, tanulmányi eredmények
2. Jövőkép, továbbtanulási tervek, munkához való viszony
3. Alapítványi segítő programok igényfelmérés
4. Tanulási szokások, érdeklődési kör, tanuláshoz való viszony
5. Alapadatok (nem, kor, otthon típusa, helye)

A kutatás eredményei felfedik a gyermekek jelenlegi tanulási részvételét, lemorzsolódási veszélyeit, főbb tanulási szokásaikat, továbbtanulási elképzeléseiket, jövőképükkel kapcsolatos és pályaorientációs ismereteiket. Eredményeként feltérképezhetőek azok az oktatási szükségletek, melyek eredményesen elősegíthetik tanulási útjuk támogatását, tehetségfejlesztésüket, a lemorzsolódások csökkentését és későbbi sikeres társadalmi beilleszkedésüket.

3. **Kitöltési minta és idő**

Kitöltési minta: 12-18, 18+ éves gyerekek

Gyermekotthonokban és lakásotthonokban élő gyermekek

Kitöltéshez szükséges idő: 30-40 perc

4. **Kérdések struktúra**

A piros csillaggal jelölt kérdések kötelezőek. A mátrix-os kérdéseknél (pl. nyelvtudás, informatikai tudás) szükséges minden sorba választ jelölni. Egyes kérdéseknél lehetőség van saját válasz beírására az "Egyéb" mezőbe. Ez nem kötelező.

A kérdőívek visszaküldésének határideje: 2021. január 26.

Kérjük szíves együttműködésüket, hogy minél több gyermek kitöltse a kérdőívet és a jobb megismerés által hatékonyabb segítséget tudjunk nyújtani!

Ha bármilyen kérdés merül fel, kérjük keressék Alapítványunk szakmai vezetőjét, aki készséggel áll rendelkezésükre:

Szennai Dóra

Szakmai vezető

www.gattyanalapitvany.hu

E-mail: szennai.dora@gattyanalapitvany.hu
Tel.: +36 30 132 7617

Budapest, 2021. január 12.

Köszönettel:

Világi Szidónia

Gattyán Alapítvány elnök

SZAKIRODALOM

1. Balogh Karolina – Gregorits Péter – Rácz Andrea (2019): *A gyermekvédelmi intézményrendszer működési környezetének vizsgálata a 'Gyermekvédelem, mint szolgáltatás' értelmezési keretrendszer tükrében*, Magyar Valóság, Esély (2019/3)
2. Bennett, R. (2003): Determinants of undergraduate student drop out rates in a University Business Studies Department. Journal of Further and Higher Education, 27. 2. sz. 123–141. DOI: 10.1080/030987703200065154
3. Bognár Mária (szerk. 2011): *Dobbantó az FSZK Dobbantó projektje*. FSZK, Budapest
4. John Bowlby (2009): *A biztos bázis.* Animula, Budapest
5. Csíkszentmihályi Mihály (2010*): Tehetséges gyerekek*, Nyitott Könyvműhely Kiadó Kft., Budapest
6. Farkas Bertalan Péter: *A lemorzsolódást célzó projektek a Tempus Közalapítványnál*, 2021. Új köznevelés, 77. évfolyam/1. szám, 12-15 p.
7. Gyarmathy Éva (2010): *Hátrányban az előny*. Magyar Tehetségsegítő Harmatiné Olajos Tímea – Pataki Nóra – K. Nagy Emese (2014): *A kétszeresen kivételes tanulók tehetséggondozása*. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest
8. Gyarmathy Éva (2017): *A tehetség érem és lehetőség oldala,* Psychologia Hungarica V/1.1-19.
9. Hodosán Róza, Nyitrai Ágnes (2007): *A gyermekvédelem az OSAP tükrében*
10. Kopp Mária, Skrabski Árpád (1992): *Magyar lelkiállapot.* Végeken, Budapest
11. Kothencz János (2020): *Róluk… értük… I.,* Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgálat, Szeged
12. Máté Gábor (2013): *Szétszórt elmék,* Libri Kiadó, Budapest
13. Papházi Tibor *(2012): Gyermekvédelmi statisztikai tájékoztató*, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, Budapest
14. Rácz Andrea- Szombathelyi Szilvia (2004): *A magyar gyermekvédelmi rendszer*, Család-, Ifjúság és Népesedéspolitikai Intézet, KAPOCS III. évf. 6. szám (15): http://www.ncsszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2004/113/news (Leltöltés: 2020.11.04.)

15. Tringer László: A család szerepe a lelki egészség megőrzésében és helyreállításában, Vigilia 2000/8. lapszám. https://vigilia.hu/pdfs/Vigilia_2000_08_facsimile.pdf#page=33 (Letöltve: 2021.02.26.)
16. Szennai Dóra (2019*): A tehetségbarát iskola koncepciója*, Budapest ELTE PPK
17. Spitz, René A. (2018): *Az élet első éve,* Animula Kiadó, Budapest
18. Spitz, René A *Hospitalism* (The Psychoanalitic Study of the Child, vol. I, II. 1945-46)
19. Az Európai Unió Kiadóhivatala (2018): *Oktatási és Képzési Figyelő, Magyarország* Luxemburg https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/et-monitor-report-2018-hungary_hu.pdf (letöltés: 2020.11.23.)
20. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény
21. T/13644. számú törvényjavaslat egyes gyermekvédelmi és szociális tárgyú törvények módosításáról
22. 2011. évi CXC. törvény - a nemzeti köznevelésről
23. Központi Statisztikai Hivatal (2012): *Állami gondoskodástól a mai gyermekvédelemig*, KSH
24. KSH: **2.5.9.1.:** *A gyermekvédelmi szakellátásban részesülő fiatalok* (2010-2019) http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_fsg013.html?lang=hu (Letöltés: 2020.11.04.)
25. KSH: **2.5.9.2**.: *A gyermekvédelmi szakellátásban részesülő fiatalok* (2010–) [fő]
26. KSH: 2017. évi OSAP 1209. adatgyűjtés adatai
27. KSH: OSAP 1208. adatgyűjtés adatai
28. KSH: *Oktatási adatok, 2019/2020* http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas1920/index.html (letöltés: 2020.11.10.)